

101507

A KOLOZSVÁRI
 KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
JELENTÉSE

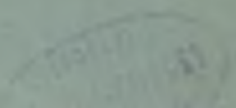
BCU Cluj / Central University Library Cluj

KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
 AZ 1902-İK ÉVBEN.

ERDELYI MUSEUM
 756 A 1008 JUN. 30.
 KÖNYVTÁR

KIADJA :
 A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA
 1903.

11. 1007,

A KOLOZSVÁRI

KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

85
JELENTÉSE

BCU Cluj / Central University Library Cluj
KERÜLETE KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL
AZ 1902-İK ÉVBEN.

KIADJA :
A KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA.
1903.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

104507

DR. LÁNG LAJOS

V. B. T. T.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISTER ÚR

Ő NAGYMÉLTÓSÁGÁHOZ.

Nagyméltóságú Minister Úr!

A kereskedelmi és iparkamarákról szóló 1868. VI. t.-cz. 3. §-e szerint kötelességük a kamaráknak kerületük kereskedelmi, forgalmi és iparviszonyairól évenként jelentést tenni.

Van szerencsénk e törvény rendelkezése és a fennforgó ministeri rendeletek utasításai értelmében kerületünk mult 1902. évi közgazdasági viszonyairól szerkesztett jelentésünket Nagyméltóságodhoz tiszteletteljesen fölterjeszteni azzal a kéréssel, hogy az abban foglaltakat kegyeskedjék jóakaratóu figyelmére méltatni.

Kolozsvár, 1903. április 29.

A kereskedelmi és iparkamara:

Veisz József s k.,
alelnök.

Gámán Zsigmond s. k.,
titkár.

A KOLOZSVÁRI KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARA

JELENTÉSE

KERÜLETÉNEK 1902. ÉVI
KÖZGAZDASÁGI VISZONYAIRÓL.

B E V E Z E T É S.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Csüggeteg lélekkel léptük át a mult év küszöbét és legfeljebb abban reméltünk, hogy az évek óta tartó gazdasági depressiónak legmélyebb pontjára eljutottunk. Fájdalom, újból csalódtunk. A mindinkább hanyatló erővel teljesített munkán nem volt meg az Isten áldása; a mit a gondviselés egyik kezével nyujtott, elvette a másikkal. Gabona-termésünk jobb volt ugyan a tavalyinál, sőt az árak is emelkedtek, de ezzel szemben a tengeri termés, a mely pedig az erdélyi részek gazdaságában főtényező, újból silány volt és szeszgyáraink és a nép behozatalra szorultak főképp a délvidéki megyékből. A gyümölcstermés újból meghiusult, a barom kereskedés pedig nemcsak maga szenvedett, de a vásári forgalmat is megakasztották a vész következtében kényszerüvé vált tilalmi intézkedések. Ehez járultak az árvizek, főképp Szolnok-Doboka megyében, a melyek a Nagyszamos mentén nemcsak a termést tették tönkre, de sok

helyt a humuszt is elseperték, de elseperték a naszódi erdőségekből leusztatott tömböket is, kárt okozva az által kamarakerületünk egyik aktiv kereskedésének, a fakereskedésnek. Ezeknek a sulyos csapásoknak a következménye lett az, hogy kamarakerületünk egy része inséges területnek lőn kijelentve, a mely államsegélyre van utalva és abban tényleg részesült is.

Ez a sok mostoha körülmény, a mely gazdasági életünket békóba verte, első sorban a mezőgazdaságra nehezkedett, de a ki tudja, hogy nálunk az ipar és kereskedés a mezőgazdasági őstermelés emlőin csüng s hogy ez emlők már évek óta alig nyujtanak valamelyes táplálékot, könnyen megrajzolhatja a képét annak, hogy mily állapotban szenved különben is vértelen, vagy helyesebben mondva ezer sebből vérző iparunk és kereskedelmünk.

A mult években, a mikor még az építkezések ország-szerte élénken folytak, legalább az építkezéssel foglalkozó iparágak tekintetében némi kivételt tehettünk, a mult évről azonban egyetlen iparágat sem jelölhetünk meg, a mely ne szenvedett volna, még pedig minden alapos reménye nélkül annak, hogy ez az állapot egyhamar megszűnnék s helyet adna a háládatos és termékeny munkásságnak.

Nem folytatjuk tovább azonban a helyzet festését. Még világosan áll egész szomorúságában ugy a nagyközönség, mint a kormányzat előtt. Hisz nem kell másra mutatnunk, mint a pénzügyminister urnak nyilatkozataira, a melyekkel a 200 milliós beruházási kölcsönnek szükségességét a parlament előtt fejtegette, különösen pedig, mikor rámutatott arra, hogy e kölcsönnek nemcsak az a célja, hogy munkát nyujtson a pangó iparnak, hanem hogy a magánvállalkozási kedvet is felébreszsze pangásából. A cél és szándék szép és üdvös és szivünkben üdvözölnők a visszatérő biza-

lom bármi kis jelét, a mely ez állami actio nyomában keletkeznék, valamint végtelen kárnak tartjuk, hogy ez az állami segély, a mely már az év elején kilátásba volt véve, mai napig is csak irott malaszt s nem tudjuk belátni, mikor válik valóra. E tekintetben jó volna tanulnunk Ausztriától, a mely beruházási kölcsönéből az ottani közgazdaság vérkeringését már felfrissítette, sőt újabb kölcsönrel kívánja folytatni a mentési munkálatokat, a melyekre, hogy ott is szükség van, eléggé jellemzi a helyzetet, eléggé tanusítja, hogy a közös vámterületen a bajok is közösek és mind egy forrásból fakadnak, t. i. hogy még mindig tulnyomóan mezőgazdasági állam vagyunk

A tárgyalás alatt levő 1902. év kiválóbb s különösen kerületünkre vonatkozó mozzanataiból fölemlíteni kívánjuk még a következőket.

Jellemzi a helyzetet az a különös körülmény, hogy a vállalkozási kedv e pangása oly időben tapasztalható, a mikor pénzügyeink duzzadnak a heverő tőkéktől, a mikor azok a betét kamatlábát leszállították, a nélkül, hogy jelentékeny összegeket riasztottak volna el az intézetektől, és mikor a pénzügyetek versenyeznek a hitelnyújtás feltételei s egymás clientelája felett. Idült bizalmatlanság jele ez a magánvállalkozók iránt, a mely bizalmatlanságot kétség kívül nagyban táplálta a kiegyezésnek oly csüggesztően lassu tárgyalása is. Az évnek csaknem utolsó órája hozta meg a döntést, a melyből látjuk, hogy a védvamos politika zászlója alatt kell kereskedelmi politikánk hajóját a csaknem ugyanazon lobogó alatt hajózó idegen felekkel szemben óhajtott révparthoz juttatni.

Adná az ég, hogy sikerüljön. E jelentésünkben részletekre ki nem terjeszkedünk. Véleményünket a társintézetekkel egyetértve juttattuk Nagyméltóságod elé.

A mult év sötét képéből leginkább kiválik a magyar *conversio fényes sikere*. Ez a siker legfőképp a külföld bizalmának tulajdonítható. Kitünt, hogy hitelünket meg nem ingatták a jó szomszéd gyanusításai, s hogy nem vagyunk kénytelenek hitel tekintetében Ausztriára szorulni, a hol kölcsöneinknek alig egy negyede van elhelyezve.

Az iparpártolási mozgalom a tárgyalt évben sem szünetelt ugyan, de a kereskedés és ipar számbavehető hasznot nem igen huzott belőle. A mi közönségünk tud ugyan lelkesülni a hazai ipar fellendülésének csábitó eszméjeért, de sajnos, hogy e lelkesedés csak platonikus természetű s untalan ébresztésre vár. Ha oly intensivitással lépne fel, mint a mily lobbanékony, leghatékonyabb tényezőjévé válhatnék iparunk fölvirágozásának, főleg azon ágakra nézve, a melyekben versenyképesek vagyunk. Kereskedőink és iparosaink nagy érdeklődéssel és figyelemmel kísérik a társadalom ez üdvös mozgalmát s valóban nem rajtuk mulik, hogy a fogyasztóknak hozzáférhetőkké tegyék a hazai ipar hamisítatlan készítményeit; azt azonban nem kívánhatni tőlük, hogy erejüket meghaladó nagy áldozatokat hozzanak, mielőtt a fogyasztók támogatása részükre biztosítva lenne. Főlöszleges megjegyeznünk, hogy kamaránk a maga részéről hazafias buzgósággal csatlakozott e mozgalomhoz kezdet óta s a maga hatáskörében igyekezett minden lehetőt megtenni. Erre a jövőben is készen áll. Csakhogy ama másik tábor, a mely a *közvetítő kereskedés mellőzésében* keresi a boldogulás eszközét, ébredne öntudatára e tévtannak. A kereskedés közvetítése nélkül a hazai ipar az ország határain belül sem virágozhatik fel, annál kevésbbé tehet foglalást idegen területen

Ha szépen szövegezett határozatokkal a cél biztosan elérhető volna s az ily határozatok teljesítése elé idő és kö-

rülmények számtalan akadályt nem gördítenének, valóban lelki örömmel jegyeznők fel a delegáció albizottságának múlt évi május 15-én formulázott határozati javaslatát a *hadsereg felszerelési költségeinek a quota arányában való megosztására nézve*. Az albizottság tudomásul véve a hadügyminister kimutatásait, a Hegedüs-féle javaslatot a következő szövegében fogadta el:

„E bizottság a kimutatásból konstatálja, hogy Magyarország a hadsereg és a hadi-tengerészet kiadásaiból nem élvez annyit, mint a mennyit a kiadásokhoz való hozzájárulási aránynál fogva méltán megvárhat. *Utasítja tehát a közös hadügyminisztert, hogy tegyen olyan intézkedéseket, hogy a hadsereg és hadi tengerészet ellátásában és felszerelésében a hazai termelés és ipar a quotának megfelelő arányban részesüljön, és hogy Magyarország azon iparágakban, a melyekben versenyképes, ne csak a quota arányában részesüljön a megrendelésekben, hanem olyan arányban, a mely kárpótolja és kiegészíti quotáját* azon ellátási és felszerelési cikkekre fordított összegek után is, a melyekből megrendelés Magyarországon éppen nem, vagy nem a quota arányában történik.“

Kérjük Nagyméltóságodat minden telhető módon és uton odahatni, hogy e határozati javaslat testet öltson s a hazai ipar megtermékenyítését segítse elé. Kapcsolatban ezzel, nem mellőzhetjük ara is kérni, hogy a közös hadsereg szükségleteinek szállításánál az átvétel ellenőrzésénél méltóztassék oly módon gondoskodni, *hogy az átvételnél Nagyméltóságodnak szakértő megbizottja is szerepeljen*.

A kivándorlási ügygyel évi jelentésünk során ez alkalommal először foglalkozunk. Volt ugyan nálunk is némi mozgalom, de a legutóbbi évekig általában nem vert nagyobb hullámokat. A tárgyalt évben azonban már olyan tekin-

télyes számra emelkedett a kivándorlás, hogy ezentul legnagyobb sajnálatunkra magunk sem hagyhatjuk említetlenül ezt a szomoru mozgalmat, a melyre a statisztika oly megdöböntő világot vet. A kivándorlásnak nálunk — a székelyföldi viszonyoktól eltérőleg — nem a föld-hiány és ennek következménye az oka, mert vármegyéink nem mondhatók túl népeseeknek. A kivándorlást egyrészt a hozzánk is betolakodott ágensek aranyhegyeket hirdető ígérgetései, de legfőkép az évek óta egymásra következett rosz és rosszabb termések és az ennek nyomában járó rendkívüli aggasztó közgazdasági helyzet okozza. Nemzetiségi szempontból kiterjed az ugy a román, mint a szász és magyar lakta vidékekre, számbelileg pedig a románok vezetnek. A nemzetiségek tulsúlyban levén, a magyarság minden talpalattnyi földvesztése kétszeresen káros és veszélyes az államfenntartó erdélyi magyarságra. Éppen ezen okból sajnálattal kell megemlitsük a Kisküküllő megye magyar lakóinak tömeges kivándorlási mozgalmát, a mely magyarázatot látszik nyujtani az utóbbi népszámlálás azon szomoru tényére, hogy ezen megyében a magyarság tért veszelve, a románság abszolut többségre emelkedett.

Kamarakerületünkben a tárgyalt év folyamán 7253 útlevél lőn kiadva, a melyből Alsó-Fehér megyére 2830, Besztercze-Naszódra 397, Kisküküllőre 1575, Kolozsmegyére 560, Szilágyra 283, Szolnok-Dobokára 1185 és Torda-Aranyos megyére 423 esett. A kivándoroltak száma összesen 7869 személyt tett ki és pedig kivándorolt Alsó-Fehérből 2950, Besztercze-Naszódból 434, Kisküküllőből 1763, Kolozsmegyéből 621, Szilágyból 283, Szolnok-Dobokából 1296 és Torda-Aranyosból 522 személy. A legtöbb utlevél kiállitva és a legtöbb kivándorló Alsó-Fehér megyében, a legkevesebb utlevél és kivándorló Szilágy megyében volt. Alsó-Fehér

megye után mindjárt Kisküküllő következik 1575 utlevél és 1763 kivándorlóval. Tekintve azonban a két megye lakóinak arányszámát, átlagos számításban Kisküküllő messzivel túlhaladja Alsó-Fehér megyét s így e szomorú statisztikában valóban Kisküküllőé az oroszlánrész. A kivándoroltak közül 5726, tehát az összes kivándorlás 72°/_o-nál valamivel több Romániába, 1115 Amerikába és 1421 más országokba ment. Az összes kivándoroltak közül napszámos volt 6490, míg az értelmiség, ipari, kereskedelmi és más foglalkozású 1379 volt.

A kivándorlás, főleg a székelység kivándorlásának megakadályozása érdekében történt intézkedések közül nagy elismeréssel kell fölemlitenünk a földmivelésügyi miniszter ur további actióját *a telepítés ügyében*. A sármási telepet a múlt évben a m.-ludasi és alsó-detreheimi terület megszerzése és a munkáslakások építése követte. Itt 141 telepesnek lesz helye 20 – 25 katasztrális hold nagyságu telepekkel.

A socialis reformok szükségessége mindinkább előtérbe lép. Kedvező és biztató előjelnek tekintjük Nagyméltóságodnak azt az intézkedését, hogy ipari és kereskedelmi alkalmazottak *rokkantság* és *akkor* esetére való biztosítása ügyében a törvényjavaslat kidolgozásával egyik kiváló tanácsosát bizta meg, mert ebből az intézkedésből meritjük a reményt, hogy nem marad csak a tanulmányoztatás terén, hanem felfogja ölelni és erős kézzel életbe is léptetni azokat a reformokat, a melyekre már több mint évtizede vár gazdasági életünk. A betegsegélyzési pénztárákról szóló törvény revisiójának szükségessége is már évek óta kétségtelen. Ez előtt 4 évvel szaktanácskozás elé is került egy törvényjavaslat, de itt meg is állt.

Azt hisszük, hogy most már e kérdést is a *baleset*, a *rokkant* és *akkor* biztosításával együttesen kell megoldani.

Reformra vár a *vasárnapi munkaszünetről* szóló törvény is, a mely a sok kivétel és pótrendelet miatt annyiféle magyarázatra ad alkalmat. Ide sorolhatjuk a *zár-óra* kérdését és a kereskedelmi alkalmazottak *szolgálati viszonyainak* szabályozását is. A socialis reformok tekintetében már nem szabad hátra maradnunk a szomszéd országoktól. Közgazdasági viszonyaink parancsolólag követelik ezt.

Nagyméltóságodnak nemcsak az országgyűlés előtt tett nyilatkozataiból, de a költségvetésbe fölvett fedezetből háláson veszünk tudomást arról, hogy e téren aktiv kíván fellépni s a régibb bevált intézményeket is fejleszteni. Így örömmel látjuk, hogy a *munkaközvetítő intézeteket* a nagyobb vidéki városokban is fel akarja állítani s e célra évi 90.000 koronát irányzott elé.

A rég kilátásba helyezett *adóreform ügye* sem sokat haladt előbbre. A pénzügyminister úr nyilatkozata szerint, a melyet a költségelőirányzat alkalmával tett, csak arra lehet kilátásunk, hogy előbb a földadó fog reform alá kerülni, és ez is csak akkor, ha a folyamatban levő kataszteri felmérések bevégezve és feldolgozva lesznek. Egész adórendszerünk reformálása kiszámíthatlan időre van elutalva; pedig a harmadik osztályu keresetadó ez évben is csak nagy és súlyos panaszok közt lón kiróva, több, mint valószínű, hogy iparosaink és kereskedőink a hároméves cyklus multán sem érik meg az eddig viselt terhek igazságosabb megoldását. Nem akarunk itt tüzetes fejtegetésbe elegyedni, de abban, hogy hazai iparunk oly lassu ütemben fejlődik, nagy része van adórendszerünk visszásságának.

A magyar *bányatörvény* maig sincs megalkotva, noha ezt már az első magyar ministerium felvette volt programjába. Mindenesetre jellemzi parlamenti viszonyainkat, hogy a már teljesen kész törvényjavaslat letárgyalásához még nem leheté időt és alkalmat találni.

Az Erdélyi Gazdasági Egyesület s ennek felhívására az erdélyrészi gazdasági egyesületek azzal a kéréssel fordultak a földmivelésügyi minster urhoz, hogy a *gazdasági főiskola*, a melynek felállítása már sokáig nem várathat magára, Kolozsvárt létesíttessék, a hol az állami gazdasági tanintézet már jubileumát is megülte. Az ügy érdemét szivünkéből üdvözöljük. Nagy örömrre szolgálna, ha ez óhajtság teljesülne. Kolozsvárt létező különböző tanintézeteink sorában kiváló helyet foglalna el e főiskola, a melynek számára Budapest igen nagy város, M.-Óvár meg igen kicsiny. A közgazdasági érdekek egész seregének elősorolásával lehet támogatni e kérdést, a mely ezen értelemben nem pusztán mezőgazdasági ügy. Kérjük Nagyméltóságodat, a földmivelésügyi minster urnál a mi kérésünket is tolmácsolni

Az utóbbi időkben gyakran merült fel az a terv, hogy Kolozsvárt az erdélyi részek felkarolásával, általános kiállítás rendeztessék. A terv leginkább azon okból nem volt megvalósítható, mert hiányzik Kolozsvárt ilyen nagyobb szabásu kiállításához az alkalmas fedett helyiség. E hiányon kívánt volt segíteni Nagyméltóságod hivatali elődje, a midőn egy kiállítási csarnok létesítéséhez tárczája terhére 50.000 koronát helyezett kilátásba, ha a még hiányzó többi kiadást maga a törvényhatóság fedezni kész. A beleegyezés sem maradt el, midőn a város maga is 50.000 koronát szavazott meg a további szükséglet fedezésére. Az épület tervének s elhelyezésének kérdése egy bizottságra lőn bízva, a mely azonban oly lassan mozgott, hogy az e célra lekötve volt államsegély végül más rendeltetésre talált. A történelem számára kívánjuk feljegyezni, hogy székhelyünk ez által oly támogatástól esett el, a melynek megisméltléséhez kevés a remény.

Mezőgazdaság.

A szemes gabona termelésére a kedvező időjárás mellett a tárgyalt év kezdetén vérmes reményeket tápláltak gazdáink. A vetések kielégítő áttelelése után a tavaszi időjárás is kedvezőnek ígérkezett, mert az április 14-én beütött fagy a vetésekben alig érezhető károkat hagyott. Nagy károkat tett azonban az az országos fagy a gyümölcstermésben, bimbójában tönkretéve a fényes kilátásokat. A hamar tavaszi pompába átvedlett mezei virágokat is megölte ez a fagy, nem kis károsodására méhészeinknek. A korán elvetett tengeri fejlődésére is bénítólag hatott ugyan a fagy, de a rákövetkező időjárás képes lett volna a fejlődés visszamaradottságát pótolni, ha a szeptember hó 21—24. napján másodizben jelentkezett erős dér és fagy be nem következik sem meg nem semmisíti majdnem a törés előtt 1—2 héttel az erdélyi tengeri termést. A második fagy tönkre tette a konyhanövényeket és általában szőlőtermésünket is, és oly károkat okozott, melyek csaknem felemésztették azt a hasznot, a mely a buzatermés kedvező eredménye folytán várható volt.

Az *elemi csapások* közt nem a legkisebbnek nevezhetjük a június 12—13-ki nagy árvizet, a mely Szolnok-Dobokamegyét előntötte és a mely a Szamos mentén le egész Szathmárig több millióra menő különböző károkat okozott. Ezek közt a naszódi erdőségekből a dési fűrészhez leusztatott rönkökben és termésben egyaránt.

A terméshozam gabonában általában mégis jó közepes eredményt mutatott, mennyiségileg is túlhaladván a rozs

termés kivételével, a mult évi eredményt, minőségileg pedig majdnem mindenütt jó volt.

A mult évi termés eredményéről képet nyújt a földművelésügyi minster ur által gyűjtött hivatalos adatokból ide iktatott táblázat, mely szerint :

termett:	a kamarakerület 7 megyéjében	az erdélyi összes vármegyékben
búza . . .	2,237.189 q	3.783.836 q
rozs . . .	284.220 „	879.008 „
árpa . . .	197.274 „	624.346 „
zab . . .	719.008 „	1.654.545 „

Összehasonlítva az adatokat az előző év eredményével, ugy találjuk, hogy a rozstermelés eredményétől eltekintve, a többi három termelési ág mindegyikében termés-többlet mutatkozik, vagyis, hogy a búzából 500 ezer q-val, árpában 200 ezer q-val és zabból is 200 ezer q-val több volt az erdélyi részek tárgyalt évi termése s csupán a rozs termése mutat majdnem 100 ezer q terméscsökkenést.

Minthogy pedig kereskedőink ez alkalommal is ujlag azt a nézetüket fejezték ki kamaránk előtt, hogy a földművelésügyi minster ur által a gazdasági tudósítók egyoldalu becslése alapján összeállított idei statisztika sem felel meg mindenben az elért tényleges terméseredménynek, nevezetesen a búza és rozs termését kevesebbnek tartják, mint a hivatalos statisztika eredményét, már ezen oknál fogva is bátrak vagyunk előző jelentéseink során tett és kellőleg motivált azon javaslatunkat megismételni, hogy *az aratási eredmények összeszámításánál működő bizottságba — az adatok sikeresebb mérlegelése szempontjából — terménykereskedők is vétessenek be szakértőknek.*

Búza. Búzában az év elején már nagyon csekély készlet állott rendelkezésre s ennek daczára a forgalom nagyon

élénk volt. A malmok sürgősen vásároltak, minek következtében az árak 50 kg.-ként 7·75 koronáról 8·50 — 9 koronára szöktek fel. Ezt a kedvező körülményt a gazdák és kereskedők egyaránt kihasználták, tudván készletük nagy részén. A malmok szükségletét az itteni készletek azonban nem tudták kielégíteni, kényszerülve voltak tehát búzát Magyarországból importálni és pedig a kolozsvári malmok Nagyvárad és Nagyszalonta vidékéről, a gyulafehérvári és brassói malmok pedig Arad és Csaba vidékéről. Miután malmaink így fedezve voltak, egy kis reakció állt be az árakban, de az rövid ideig tartott és azután egész az új termésig 50 kgr.-ként 9 koronát s 9·50 koronát fizettek. Az aratás a hűvös időjárás miatt általánosan 2—3 héttel későbbben indult meg. Az új termés az előző évvel szemben, jónak mondható és a minősége is, habár nagyon eltérő volt, de általában jó közepes eredményt mutatott. Röviddel az aratás után, tekintettel, hogy a hozam jó volt, az árak 6—6·50 koronára estek le, de még ilyen árak mellett sem tudott nagyobb forgalom kifejlődni. Miután azonban malmaink minden készlet nélkül mentek át az új campagneba, vételkedvük fokozatosan emelkedett és ezzel kapcsolatosan a búza árak is emelkedő irányzatot követtek, úgy hogy november hóban már 7·50, december hóban pedig 50 kgr.-ként 8 korona magasságot értek el.

Rozs. Rozsból az év elején is alig volt készletünk s a forgalom csupán a belfogyasztásra volt utalva s az árak 6·50—6·75 koronán állottak. Miután pedig az elején kedvező terméskilátásokat a hosszas esőzések meghiusították s így a termés mennyiségileg gyenge közepes, minőségileg pedig alárendelt hozamot eredményezett, kereskedőink ebből a cikkből az Ausztria, Cseh- és Morvaország részére eszközölt előzetes kötéseiket — a rozsmínőség miatt — nem

tudták fedezni s kénytelenek voltak Debreczen és Nyiregyháza vidékéről eszközölni bevásárlásokat, hogy kötelezettségeiknek eleget telessenek. Az előforduló jobb minőségű rozs legnagyobb részét a katonai kincstár foglalta le, úgy hogy csak igen kevés mennyiséget lehetett Ausztriába exportálni, a hol pedig szintén gyengén sikerült volt a rozs-termés. A gyengébb minőség a belfogyasztásban nyert elhelyezést. Az árak aratás után minőség szerint 4·50—5 korona volt, mely lassankint egész 6 koronáig emelkedett 50 kgr.-ként.

Árpa. Az árpát-üzlet az év első felében vontatott volt és csekély forgalom mellett 5—5·50 koronáig fizették 50 kgr.-ként. Az új termés mennyiségileg jó közepes volt, de sajnos, hogy minőségileg igen gyenge lett és így az új termés sem hozott kivitelképes árut. Próbaképpen lett ugyan egy pár kocsi exportálva, de az áru nem felelvén meg, csak a próbánál maradtunk. A belföldi forgalomban azonban a kereslet meglehetősen élénk volt, mert sörfőzdéink és a rosszul sikerült tengeri termés miatt szeszgyáraink és a sertéshizlalók élénk vételkedvet mutattak, úgy hogy 50 kgr.-ként 5—5·70 korona ár lőn elérve. Az év végével e cikkben még nagy készletek voltak.

Zab. E cikkből az előző évről kevés készlet jött át s míg az új termés piacra kerülhetett, igen magas áron 50 kgr.-ként 6·50—7 koronával fizették. Az új termés mennyiségileg jól bevált, de minőségileg igen gyengén sikerült, a mi azután a forgalmat kedvezőtlenül befolyásolta. A többnyire dohos áru exportra számot nem tarthatván, az árak 50 kgr.-ként 4—4·30 koronára estek le és csupán akkor kezdtek mérsékelten emelkedni, mikor október hónapban a katonai kincstár számára a szállítás kezdetét vette, de akkor is az árak csekély 5 koronáig emelkedtek,

hogy rövid idő után a 4 - 4 50 koronás árakra újból vissza-súlyedjenek. Ilyen árak mellett is azonban, e czikkből még nagyobb készletek várnak elhelyezésre.

Tengeri. A sok eső és tavaszi fagy miatt fejlődésében nagyon szenvedett tengeri vetéseket a szept. hó 20—24-iki fagy teljesen tönkretette. A tengeri nagyobbára éretlen maradt s így a termés mennyiségileg és minőségileg nagyon gyenge lett. A rossz termés miatt az árak rendkívüli emelkedést értek el, úgy hogy kifogástalan áruért 50 kgr.-ként 5·50—6·50 koronát fizettek. Ilyen árak mellett szeszgyáraink kénytelenek lettek volna üzemüket beszüntetni, ha segítségükre nem jött volna a Magyarországon sűrűn előforduló romlott tengeri, melyből szükségletük egyrésze 50 kgr.-ként 4·40—4·70 koronán az erdélyi állomásokra szállítva, kielégítést nyerhetett. Romániából is tekintélyes volt a behozatal s tavaszi szállításra is mintegy 6—800 kocsira 6·20—6·50 koronán az erdélyi állomásokra szállítva, újabb kötések történtek. Meg kell említnünk, hogy ez a romlott minőségű tengeri a szeszfőzésnél jól bevált s ez okból értékesíthető volt. A tengeri árak még nagyobb emelkedése is bekövetkezhetett volna, ha az idei rendkívül gazdag makktermés is segítségre nem jő, mely körülmény a sertéshizlaldák részéről tekintélyes tengeri mennyiséget tett nélkülözhetővé.

Kendermag. A kendermag közepes termést eredményezett s lanyha kereslet mellett termésünk egy része a budapesti és bécsi piacon nyert elhelyezést 50 kgr.-ként 9—9 50 korona árban. E czikkből is nagyobb készletek maradtak.

Bab és hüvelyesek. Babtermésünk nagyon gyenge volt s így az árak 7 koronáról rohamosan 10 koronára emelkedtek s ilyen árak mellett egész termésünk az év végére Fiumén keresztül exportálva lett. Hüvelyesekből a tárgyalat

évben 94 kocsirakománynál is több került kerületünkből kivitelre. A termelés meglehetősen elszórva történik s a kivitelképes árut kereskedőink gyűjtik s többnyire székhelyünkön kerül feladásra. Így a tárgyalt évben is 74 kocsirakomány Kolozsvárt lőn feladva. Sokszor hangoztatott figyelemztetés, de a melyet mezőgazdáink nem igen követnek, hogy *a küvelyesekből többet és jól megválogatva* kellene termelniök, a melyeknek csaknem mindig jó kelendőségük van.

Heremag. Heremagban a termés igen gyenge s a minőség közepes volt. Az üzleti forgalomban e cikk iránt élénk kereslet mutatkozott, mely az eleinte 50 kgr.-ként 55 kor. árt csakhamar 65—70 koronára hajtotta fel. A kivitel Ausztria, Cseh- és Németországba irányult.

Az Erdélyi Gazdasági Egylet *heremag-tisztító raktárában* 338·44 q. lóhere- és luczerna-mag lőn tisztítva és ebből 184·92 q. lett ólmozva az 1902. évben.

Áruraktár. A *kolozsvári áruraktárba* az 1901. évről be volt raktározva 421 kocsirakomány különböző termény, jött hozzá a tárgyalt év folyamán 773 kocsirakomány; kitároltak ebből 869 kocsirakományt s így az év végén készletnek 325 kocsirakomány maradt, 96 kocsiival kevesebb, mint 1901. év végén volt. E vállalat élvezi a reexpeditio kedvezményét. A reexpeditio kedvezménye a tárgyalt évben az „Erdélyrészi Tárházak“ czég alatt szintén Kolozsvárt létező áruraktárra is ki lőn terjesztve, a mennyiben a kolozsvári Hitelbank előbb említett áruraktárának biztosítva volt kedvezmény egész terjedelmében az Erdélyrészi Tárházak minden szállitmányára is érvényes.

Vetőmagvizsgáló állomás. A *kolozsvári m. kir. vetőmagvizsgáló állomás* az 1901. július 1-től 1902. június 30-ig eső évben összesen 2695 vizsgálatot végzett. Az állomást ezen idő alatt igénybe vették 68 esetben a gazdák, 338 esetben az

Erdélyi Gazdasági Egylet heremagtisztító raktára, 1109 esetben kereskedők és 123 esetben a hatóságok, összesen tehát 1638 esetben. Plombozás céljából 935 q lóhere és luczernamagot küldtek be, melyből 348 q lett plombozva, míg 587 q el lett utasítva. A vizsgálatok közül volt 1520 arankavizsgálat, 73 csiráztatási, 19 azonossági, 146 származási, 935 plombozási és 2 egyéb vizsgálat. Az állomást az 1895: XLVI. t. cz. értelmében igénybe vették 123 esetben a hatóságok és 1 esetben a magánfelek, a mikor összesen 245 vizsgálat lett végezve.

A vetőmagvizsgáló állomásnak ez élénk tevékenysége, a mely évről évre emelkedik, örvendetes jele annak, hogy termelőink és terménykereskedőink az okszerű gazdálkodás iránt fokozódó érdekeltséggel vannak és hogy az állomás létesítése jó és hasznos gondolat volt.

Az államvasutak kamaránk területén átfutó vonalain az 1902. évben feladásra került 1996 kocsyi búza, 1080 kocsyi tengeri, 677 kocsyi árpa, 508 kocsyi zab, 292 kocsyi rozs, 985 kocsyi mezei-, kerti- és olajtartalmu mag, 94 kocsyi hüvelyes mag, összesen 5 632 kocsyi termény.

Vasuti szállítási kedvezmény. Sajnálattal juttatjuk kifejezésre mezőgazdáink és terménykereskedőink csalódását, a mely őket az erdélyi részekből kiszállításra kerülő gabonára, hüvelyesekre és őrlemények után már több mint évtized óta *élvezett kedvezménynek* éppen a tárgyalt évben való *elmaradása* következtében érte. Oly ritka év, a melyben az erdélyi gabona az alföld piacaira szállitható. A lefolyt évben a conjunctura olyan volt, hogy a speculatio felhasználhatta volna. Az érdekeltség kérelmezte is, kamaránk e kérelmet magáévá tette; hozzájárult a m.-vásárhelyi társintézet, valamint a maros-tordai és Erdélyi Gazdasági Egyesület; de fájdalom a kedvezmény megújítása az államvasutak újabb tarifa-politikáján hajótörést szenvedett.

Kereskedelmi növények. Komló. Hazai komlótermelésünk fejlesztése és értékesítése szempontjából eredményeinél fogva kiváló fontosságot tulajdonítunk a tárgyalt év február hó 16-án székhelyünkön az E. G. E. vezetése mellett tartott *komlóértékesítési szakértekezletnek*, melyen termelők, sörgyárosok és kereskedők vegyesen vettek részt. A tárgyalás alá került indítványok és javaslatok életre valóságát és komolyságát élénken jellemzi azon körülmény, hogy azok nagyrésze részint társadalmi, részint állami intézkedések útján a megvalósulás stadiumába léptek. A termelők és sörgyárosok közös érdekeinek szolgálatára. „Sörgyárosok és sörtermelők lapja“ cz. a. heti szaklap létesítettett, melynek hivatása kapcsolatot teremteni és fenntartani a termelők és gyárosok között az értékesítés szempontjából, másrészt a hazai termelőket tájékoztatni a nemzetközi komlóárak felől. Ez egy határozott sikere az értekezletnek. Hasonló, sőt fokozottabb eredményt tulajdonítunk azonban kereskedelmi és földmívelésügyi kormányzatunk idevágó intézkedéseinek, és pedig annak, hogy a segesvári komlópiaczról elszállítandó komló után 40% szállítási kedvezmény engedélyezettett. Bár a kedvezmény egy kissé megkésve jött s a tárgyalt évben a gazdák már nem igen használhatták, de a segesvári komlópiac felvirágoztatására élénkítő hatása minden bizonnyal meg lesz. A földmívelésügyi minister ur a gazdasági kultúra emelése érdekében már ismert bőkezűségével vette ki részét ezen gazdasági ágnál is, a mennyiben Segesvárt az állomás mellett komló leraktározás és vásárhelyül szolgáló *komlóvásáracsarnok* építésére 6000 korona államsegélyt engedélyezett. A jó fajok megismerése, talaj és éghajlati viszonyainkhoz való alkalmazkodás kikémlése érdekében elrendelte továbbá, hogy a kolozsvári Gazdasági Tanintézet birtokán egy *minta komlóskert* állíttassék be. A termelők között 50.000

drb. jó fajta komló dugványt osztatott ki és végül egy marosmenti komlótermelőt a külföldi komlóskertek tanulmányozása czéljából — tárczája terhére — tanulmányutra kiküldött. A kongressusi javaslatok közül csupán a pénzügyminister urra tartozó s legnagyobb horderővel bíró kérdések nem nyertek még elintézést és pedig a *munkássör* gyártásának engedélyezése és a *söradó pótlék* leszállítási ügye. Ezen kérések kedvező elintézése nélkül komlótermelésünk és sörgyártásunk óhajtott fellendülése csak a jövő zenéje lehet, sőt ha a tervezett 70 márkás német komlót vámot életbe léptetik, a Németországból kiszoruló cseh komló fele áron fog hazánkba beözönlenni és meg fogja semmisíteni a kezdet nehézségein alig túl levő szerény komló kulturánkat.

Az idei komlótermelés jól sikerült s az átlagtermés 358 kgr. volt kat. holdanként. Miután pedig a németországi termés nem volt kielégítő eredményű, a segesvári piaczon a külföldi czégek részéről nagy volt a kereslet és q-ja 158 kor. átlagos árban már november elején mind elkelt, sőt decemberben az 1901. évi tavaszi komlót is keresték. A maximális ár 220—224 koronára is felment. Az átlagos ár sokkal nagyobb lett volna, de a termelők nem ismervén a konjunktúrákat a külföldi piaczokon, mit a külföldi czégek ügynökei — hamis hírek és ár depressió költésével — kiaknázva, 30 %-kal mindjárt kezdetben olcsóbb árakon összeszedték a termést. *Kívánatos volna tehát a segesvári komlósövetkezetet a külföldi komlóárak alakulásáról esetenként hivatalból tájékoztatni, hogy a termelők az ilyen csaldásoktól megkíméltsenek.*

Dohánytermelés. Dohánytermeléssel az erdélyi részekben, beleértve Szilágymegyét is, 7 vármegye területén 31 községben 351 termelő foglalkozott. A beültetett terület 910 holdat tett ki, melyen 6194 q. dohánynál több termett és a melyért 218.949 koronát fizettek a beváltó kincstári hiva-

talok. Szorosan kamarakerületünket véve, csupán Kis-Küküllőmegye 2 községében, Torda-Aranyos 3 községében és Szilágymegye 22 községében volt dohánytermelés. A 27 községben 320 termelő 814 hold területen 5831 q dohányt termelt, melyért 210.235 koronát vettek be.

Kertészeti termények. Gyümölcskereskedés. A tárgyalt év tavaszán két ízben is országosan jelentkezett fagy a fák és szőlő termését tönkre tette és így gyümölcskereskedelmünk a tárgyalt évben nagyon mostoha viszonyok közé került és az árak soha nem észlelt magasságra emelkedtek. Pedig a kedvező években gyümölcskereskedelmünk már számottevő, mert mind nagyobb mértéket ölt a kivitel. Így pl. az előző évben az erdélyi részekből kivitelre került volt közel 4000 kocsirakomány s alapos a föltevés, hogy a jövőben ez a mennyiség jelentékenyen fokozódni fog. A gyümölcskivitelhez sorozzuk a friss szőlőt is és ha a fennebb említett 4000 kocsirakományt kocsinként csak 800 koronára becsüljük, már az is 3·2 millió koronát képvisel. A gyümölcsstermelés emelésére fordított áldozatok tehát nagyon helyén vannak. E pontnál meg kell emlékeznünk a földmivelésügyi minister ur egy újabb gondoskodásáról, mely a Besztercze vidéki községek gyümölcsgazdaságát van hivatva előmozdítani. Nevezetesen Besztercze városban a földmivelésügyi kormány által létesített és a beszterczei erdőigazgatóság által fenntartott *gyümölcs-faiskola* telep már közeledik a teljes berendezéshez. Ezen telep 2 évvel ezelőtt lett beállítva s már 12 hold területen a modern gyümölcsészet kivánalmai szerint fel van szerelve. A területnek egy részét a legkiválóbb fajokból összeállított anyag foglalja el, mely a nemesítéshez szükséges alanyokat szolgáltatja, másik részében pedig, 5 tordára osztva, a különböző fajú nemesített cseméték neveltetnek, külön táblák vannak továbbá a kopár te-

rületek beültetéséhez szükséges csemeteanyag nevelésére és iskolázásra. Ez utóbbi csemetékből már a tavaszra nagy mennyiség áll rendelkezésre, a nemesített oltványok kiosztása pedig 2 év múlva már megkezdhető lesz. Hogy pedig a lakosság a gyümölcsfa nevelésére, gondozására a kellő értelmi felfogást is elsajátíthassa, az erdőigazgatóságnak szándéka több 15—18 éves fiut szerény díjazással felfogadni és kioktatni ezen fontos gazdasági ágban.

A gyümölcskereskedést nagy mértékben előmozdithatnánk ezen kívül az a gondoskodás, hogy a termelők ne sokféle, de a talajnak megfelelő minőségű fajokat nagy arányokban termelnének, valamint az is, ha a gyümölcs okszerű leszedésével és csomagolásával jobban megismerkednének. Jelenleg kereskedőinkre hárul ez a gond s ez okból a termelőnek kevesebb jut a haszonból, mint a mennyi megilletné.

Borkereskedés. Kamarakerületünkben ma már a szőlőkultúra igen jelentékeny. A filoxera által elpusztult helyek új alánnyal ültetettek be és főleg a Szilágyságban, még belterjesebb szőlőmivelés indult meg s az újabb ültetések már termés eredményt is mutatnak. Kamarakerületünkben 666 községben 13.136 hektár területen volt az 1901. évben szőlőtermelés, melyről 104.160 Hl. must szüreteltetett és 97.516 kgr. csemegeaszőlő lett piacra hozva. A szőlőművelés gazdáinknak, a hivatalos statisztika adatai szerint, 3.038.322 koronát jövedelmezett volt, és pedig bcr után 3.006.491 koronát és szőlő után 31.841 koronát. Tekintélyes bevételi forrást tüntetnek fel e számok, de mégis nincs arányban a beültetett területtel, mert a kedvezőtlen időjárás és a sokféle betegségek megtizedelték a termést.

Bortermelésünkről e körülmények folytán a tavaly sem, sőt már évek óta nem adhattunk kedvező jelentést. A tárgyalat évről pedig éppen szomorúan kell megemlékeznünk, a

mennyiben az áprilisi és szeptemberi fagyok érzékenyen károsították termésünket.

A májusi fagy általános volt és az egész országot érintette kisebb nagyobb mértékben, de az utána következő kedvező időjárás annyira javította, hogy 5—30% kárral megmenekülhettünk volna. A szeptemberben újra jelentkezett fagy, habár nem volt ugyan általános, de a hol volt, mint Kolozs-, Maros-Torda- és Kis-Küküllőmegyékben, épen a tömeg bortermést érte.

A minőség e megyékben a fagy miatt majdnem használhatlan lett, a szőlő szeptember második felében beérve még nem volt, a fagy pedig a tőkétet levélzetüktől megfosztván, a továbbérés megszűnt. Egyes vidékeken azonban, mint Alsó-Fehér- és Nagy-Küküllőmegyékben, a hol a szeptemberi fagy nem fosztotta meg levelétől a tőkétet, tehát a továbbérés lehetősége még fennmaradt volna, de az időjárás már azontúl felette kedvezőtlen volt és e miatt csak közép-termést és közepen alóli minőséget adott.

A must czukortartalma szokatlanul mértéken alul maradt, vidékenként 8—18 Bálóféle klosterneuburgi fok között ingadozott. Tekintettel a minőségre, a szüreti üzlet teljesen pangott s kezdetben nagyon korlátolt mennyiségben vásároltak helyi bormérők a legolcsóbb árakon. Kissé jobb árakon vettek, de szintén jelentéktelen mennyiségben, husvéti bornak galicziai zsidók, de általában a borüzlet később is vontatott maradt, mert a nagy borkereskedők tartozkodó álláspontot foglaltak el.

Ez idei borkereskedelmünkre általános megjegyzésünk az, hogy miután a gyengébb minőségű borok árai sokkal alacsonyabbak voltak, mint az érettük fizetendő 19 korona 70 fillér fogyasztási adó, ezen körülmény borkereskedelmünk pangásának okozója lett.

Az *olasz borok* behozatala ellen egyhanguan panasznak termelőink s hogy mi e helyen a borvám clausula ellen felhozható tömérdek indokok előszámlálásába nem bocsátkozunk, abból a biztos föltevésből történik, hogy a legilletékesebb helyről vettük s vette az egész ország azt a biztatást, hogy Olaszországgal ez a kivételes állapot már rövid időn véget ér.

Borvizsgáló bizottság. A *kolozsvári állandó borvizsgáló szakértő bizottság* az 1902. év folyamán összesen 19 hivatalosan beküldött borminta felől mondott szakértői véleményt, A megvizsgált borok közül természetesnek találtatott 12, mesterségesnek 7. A mesterségesek közül megsemmisítésre ajánltatott 3, konyhasóval denaturálandónak 4 mintaküldemény.

Vegykísérleti állomás. A kolozsvári m. kir. *állami vegykísérleti állomás* az 1902. évben 132 vizsgálatot teljesített, melyből 91 esett az élelmi és élvezeti cikkek és folyadékok vizsgálására, 41 esett pedig különféle ásványok vizsgálására.

Állatkereskedés. A tárgyalt évben állatkereskedelmi szempontból két időszakot kell megkülönböztetnünk. A mig ugyanis az első felében az előbbi év forgalmához képest némi emelkedés volt észlelhető, addig az év második felében a romániai határszéli legelőkről behurczolt s országos járvánnyá fajult ragadós száj- és körömfájás miatt, a vásárok betiltattak, a fertőzött községek lezárattak, tehát az állatok — és az állati nyerstermények kivitele is — beszünttetett s így a forgalom teljes szünetelése mellett kivitelről már szó sem lehetett, illetőleg a forgalom csak a helyi piacok igényeinek kielégítésére szorítkozott. Minthogy pedig az állatkereskedelmünk zavartalan fejlődését akadályozó járványos betegségek hazánkban egyaránt sujtják mezőgazdaságunkat, iparunkat és kereskedelmünket, épen azért hazai

közgazdaságunk érdekei szempontjából országos érdekünek tartjuk a határszéli legeltetés mielőbbi szigorú rendezését, nehogy a múlt évihez hasonló állati járványok által kereskedelmünk és iparunk hónapokig sujtva legyen.

Állattenyésztésünk támogatása körül nem hagyhatjuk említés nélkül a beszterczei erdőigazgatóság azon gondoskodását, melylyel a nagy kiterjedésű havasi legelőkön kívül az erdei legeltetések által is elősegíteni és megkönnyíteni törekszik a területén fekvő hegyvidéken annyira fontos állattenyésztést. Ezen célból csupán az erdőnevelés, erdővédelem miatt feltétlenül tilalmazást igénylő területek vétettek ki a legeltetés alól, úgy, hogy a kezelése alatt álló erdőségekben csak 22%-nyi területen volt legeltetési tilalom.

Az állatkereskedelmet és az állattenyésztést, főképp a kivitel szabályozza, a milyen mértékben könnyítették a kivitel, ép oly mértékben, sőt hatványozódva fejlődik az állatkereskedelem. A hazánk és Ausztria közt létrejött kiegyezésben azonban, az állatforgalom szabályozását meglehetősen komplikált szabályoknak látjuk alávetve. Például annak igazolása céljából, hogy az állatok származási helye az elszállítást megelőző 40 napon belül járványmentes volt, a szállítmányokat hatóságilag kiállított *származási* és *egészségi* bizonyítványokkal kell ellátni, a melyek 8 napig érvényesek. A vasúti és hajón történő szállításnál a berakás előtt az állatok ezenkívül az állami állatorvos által ujlag megvizsgálandók és az eredmény a bizonyítványra rávezetendő. A friss husszállítmányoknál igazolni kell, hogy az állatok a levágás előtt és után hatósági állatorvos által megvoltak vizsgálva és egészségesek voltak. A keleti marhavész fellépte esetén bármely kormányának jogában áll az állatok, állati nyerstermények és ragályfogó tárgyak behozatalát a betegség teljes megszűntéig korlátozni vagy megtiltani. Az

egészséges kövér sertések a másik állam konzumvásáraitra és közvágóhidjaira ugyan egyáltalán szabadon bevihetők, de a hol ilyenek nincsenek, oda csak a másik állam kormányának *esetről esetre adott engedélyével* és a már részletezett felügyeleti módozatok mellett történhetik a kivitel. A haszon- és tenyészsertések (soványsertés) kivitelénél oly szigorú és sok szekaturára alkalmas nyújtó szabályzatokat kíván Ausztria, melyeket alkalmasoknak tartunk arra, hogy Ausztriába irányuló sertéskivitelünket még inkább csökkentse, az osztrák hizlalóknak a vexatórius eljárással kedvét vegye a magyar sovány sertések vásárlásától, az osztrák sertéskereskedőket pedig a magyar konkurentiától lassankint megszabadítsa. Ezen szigorú rendszabályok a kölcsönösség elvével sem védhetők, mert hiszen Ausztria nem igen hoz be mihozzánk sertéseket s így a szabályzat majdnem teljesen a magyar állatkereskedelmet terheli.

Szarvasmarha. A főleg kész nagy hizott húsmarhának a budapesti és bécsi piacokon — kedvező konjunkturák mellett — kielégítő kelete volt, melyet a Németországban a tárgyalt évben tapasztalható hushiány előnyösen befolyásolt. A hazai forgalom a vásárlások miatt nagyon gyenge volt s eltekintve egy pár nagyobb magyarországi uradalom részére történt igás állat beszerzésétől, csupán a helyi korlátozott szükséglet kielégítésére szoritkozott. Mint a magyar tenyésztői dicsőségére szolgáló körülményt, fel kell említsük, hogy a gr. Teleki Arvéd drassói magyar fajta gulyájából a tárgyalt évben tenyésztési célokra több bika lett — 750 korona átlagos árban — Oroszországba szállítva. Szarvasmarha forgalmunk tárgyalt évi adatairól tájékoztatást nyújt, ha felemlítjük, hogy a kerületünkben engedélyezett 53 marharakodó állomásról — legtöbbször közvetlen a vásárokon beszerezve — elszállított 45.790 db., mely számban a

2 éven alóliak és az elszállított szopós-borjuk is befoglaltatnak. Megtartott országos vásárainkra felhajtott 361 ezer drb. és eladásra került 196 ezer drb, mely utóbbi adatok nagy csökkenést mutatnak a múlt évi eredményhez képest, éppen a már jelzett s az év nagy részére kiterjedett állatvásár-zárlatok miatt.

Sertéskereskedelem. Sertésfalkáinkban a száj- és köröm-fájás — habár enyhe lefolyású volt — de a tárgyalt évben is jelentkezett, sőt szórványosan a sertésvész és sertés-orbáncz is fellépett. Ennek daczára az 1902. évben mozgalmas képet mutatott a sertésüzlet. Az ez évi ritka bő makktermés folytán a sertéshizlalás nagy arányokat öltött, daczára, hogy az inséges tengeri termés folytán a kukoricza rendkívül magas árakat ért el, mely mellett a bő makktermés valóságos Isten áldása volt. A hatalmasan felszökött sertéshus árak mellett a hizlalás jó eredményeket ért el s a kereskedés is igen élénk volt. Az árak ilyen kedvező alakulása kedvező hatással volt a tenyésztőkre is, buzdítván őket a tenyésztés fokozására. Az elért jó árakat különben kedvezően befolyásolta az a körülmény is, hogy az amerikai silány tengeri termés folytán az ottani hizlalás nem fizetvén ki magát, az amerikai nagy verseny a tárgyalt évben alig jelentkezett piaczaikon.

A sertéskereskedés — az egész erdélyi részeket tekintve véve — kamarakerületünkön a legszámottevőbb, a mennyiben Szamosujvárt és a Tischler-féle lónai hizlaldában állandóan pár ezer sertés van beállitva. Ezek mellé sorakozik a Roth Károly nagyszebeni sertéshizlaló által a tárgyalt évben Vizaknán a vasut mentén beállitott nagyszabású hizlaló telep is, mely vállalat, hogy a szállásból Ausztriába és Kőbányára engedély nélkül szállithasson — tudomásunk szerint — a földmivelésügyi minister urhoz engedélyért is

folyamodván, bátrak vagyunk a kérésre ez uton magunk is felhívni őnagyméltósága jóindulatu figyelmét.

Hizott sertésünk a kőbányai, de főleg a bécsi piaczon nyert elhelyezést, habár a németországi hushiány miatt a nagyobb német piacok is tekintélyes konzummal szerepeltek a tárgyalt év fogyasztásában. Kivitelrel foglalkozó kereskedőink azonban nem szünek meg panaszozni a bécsi piac sok szekaturája miatt. Sok a panasz különösen a *bécsi bizományosok* ellen, a kik maguk is kereskedők lévén, a sertéskereskedőket kiszolgáltattják a legkiméetlenebb kizsákmányolásnak. Az ily üzelmek ellen országos actiót szándékoznak indítani, a melynél jogosan számítanak a kormány támogatására is.

A sertésárak a következők voltak: a vészen át nem ment sovány sertés 60—100 fill., vészen átment 1.20—1.30 korona, hizott sertés eleven sulyban levonás nélkül 94—108 fillér. Kamarakerületünkben a tárgyalt évben elszállittatott 7588 drb. hizott, 26 945 drb. sovány, 11.797 drb. hat hónapon felüli, összesen 46 330 drb. sertés. Vásárainkra felhajtattott 59.800 drb., ebből eladatott 52.500 drb. sertés.

Júhkereskedelem. Júhkereskedelmünk a mult évivel azonos viszonyok között mozgott, sőt a gyakori állatvásár-záratok miatt a tárgyalt évben az eredínény még kedvezőtlebb volt. A tenyésztés és kereskedés jövőjére azonban kedvező kilátást van hivatva teremteni, a földmivelésügyi minister ur azon már foganatba is vett rendelkezése, melylyel a beszterczei erdőigazgatóság erdeiben egy minta havasi júhgazdaság létesítését elrendelte. Ezen célra a tárgyalt év nyarán a Szamos és Kosna völgyek vizválasztóján elterülő igen kedvező fekvésü és kitünő fűnövényzettel biró Persa és Szuvarosa havas és ezeknek erdős vidéke ki is jelöltetett. A júhgazdaság a jelen év tavaszán veszi kezdetét, de már

a tárgyalt év nyarán a téli takarmány-szükséglet biztosítása, illetve tartaléktakarmány létesítése végett, mintegy 4000 q széna termeltetett. A havason 800 drb. juh számára 2 istálló, a személyzet részére pedig megfelelő lakások lesznek építendőek, a melyekhez szükséges faanyag már kitermelve és előkészítve van. Az építkezési anyagok szállítása és általában a könnyű közlekedés céljából a Mária-Mikának a Szamosba való betorkolásától a Mária-Mikától a Nyágra völgy oldalán egy költséges ut építése is kezdetét vette, mely a tavaszon fog befejezést nyerni. Habár közvetlenül kamarakerületünket nem érdekli, de mégis örömmel kísérik figyelemmel a földmivelésügyi minister ur azon másik tevékenységét is, mely a székelyföldi juhgazdaság érdekében oly lázasan folyik, hol e célra 50 ezer korona államsegély lón rendelkezésre bocsátva. A Romániában vásárolt s tenyésztési és tejgazdasági célokra kiosztandó nemes raczka anyag nemcsak kerületünkben, de az egész erdélyi júhtenyésztésben jelentékeny momentumot képez. A tárgyalt évben elszállított 4522 drb. juh és bárány, míg vásárainkra felhajtott 80.400 darab és eladatott 52.700 drb.

Lókereskedés. Lókereskedelmünk, daczára a vásárcsarnokoknak, a mult évi eredménynyel szemben emelkedést mutat. Lovainknak Indiába történő szállítási kísérletei beváltak s a tárgyalt évben is mintegy 300 drb. lett kiszállítva. Jótékony hatással volt továbbá a román, szerb és bolgár hadi célokra vásárolt lószükséglet fedezése is, mely állományunk jó áron történt kelendőségét nagyban előmozdította. A 3 éves lovakban nagyobb vétel történt a bilaki cs. és kir. csikótelep részére is. Lótenyésztési anyagunk megválasztásánál kiváló súlylyal bír a hadi célokra alkalmas anyag

kultiválása, mely biztos elhelyezésre és jó áron való kelen-
dőségre leginkább számíthat. A hadsereg lószükségleté-
nek beszerzése, valamint az elhanyagolt népies lótenyész-
tésünk fejlesztése szempontjából kívánatosnak tartjuk,
vásárlással egybekötött *lókiállítások* rendeztetését több helyen.
hol a tenyésztő lovait a megjelenő katonai bizottságoknak
közvetlenül adhatná el. Vásárainkra felhajtott 71 ezer drb.
ló és ebből el lón adva 23 ezer drb.

Állati termékekkel való kereskedés. — Baromfi-kereskedés.

Baromfi-kereskedelmünk, az év elején fellépett járványok,
nemkülönben a gyakori vásárlások folytán bekövetkezett
forgalmi akadályok miatt, sokat szenvedett. Az intenzivebb
forgalomnak legnagyobb akadályát azonban kisgazdáink
és általában népünk csekély intelligenciája és a tenyész-
tési műveletek fejlesztése iránti érzéketlensége okozza, a
mely a termelés növelésére, az anyag nemesítésére nem ser-
kenti. A gazdasági egyletek az egyes felolvasások és esti
tanfolyamok előadásai által igyekeznek ugyan értelmileg a
nép figyelmét e hasznos gazdasági ágra felhívni, a tenyész-
tés magasabb fokú művelésére serkenteni s így ez intézke-
dést is örömmel kell megemlítenünk, de azt hisszük, hogy a
gyakorlati példa vonzóbb lenne. Ez okból kívánatosnak
tartanók, ha földművelésügyi kormányunk a Székelyföldön
tervbe vett „*minta baromfi gazdaságok*“ felállításával kamará-
kerületünket is kegyes lenne ellátni, valamint az azonos
célokat szolgáló intézményeket hathatós támogatásban
részteltetné. E tekintetben kamarakerületünkre nézve legjobb
kiindulási pont lenne, a székhelyünkön 1901. évben létesült
„*Baromfi Tenyésztő Szövetkezet*“ működését felhasználni,
állami támogatással ezen feladatok teljesítésével megbízni,
illetve kitűzött céljaiban elősegíteni. Ezen szövetkezet a
baromfitenyésztés nemesítése és jobb értékesíthetése érde-

kéből keletkezett s magára hagyatva csekély tőkéje mellett nagy fáradság mellett is alig bírja feladatait teljesíteni jelenben. Két évi fennállása majdnem csupán azon sok fáradságot, költséget és kitartást igénylő tanulmányokra lőn fordítva, hogy éghajlati viszonyainknak mely fajok tenyésztése felel meg leginkább, tekintettel a tojás hozamra, súlyra és az állat husának minőségére és súlyára. Ezen kísérletek eredményes teljesítése mellett az állatok mesterséges hizlalásával és a termelt tojás és csibék értékesítésével is foglalkozott és daczára, hogy tenyészállatok adományozása érdekében tett kérésük a kormány részéről nem nyert kedvező elintéztést, állatállományuk 1000 drb. klimánkhoz legjobban alkalmazkodó, nem könnyen betegeskedő és kitartó fajmajorságból áll.

Nagyobb baromfi czégek kamarakerületünkben nincsenek s így az innen feladott mintegy 200 q élő állatot a budapesti és bécsi czégek megbizottjai vásárainkon, avagy faluzva gyűjtötték össze.

Tojás. Tojáskereskedelmünkről a tárgyalt évben semmi újat sem jelenthetünk. A mult évben a kellő részletességben emlékeztünk volt meg a forgalomban tapasztalt jelenségekről s így azokat most ujolag nem részletezzük. Miután azonban a tojás egyike azon exportcikkeinknek, melyből igen tekintélyes mennyiséget helyezünk el a külföldön s így a zavartalan forgalom érdekeinek biztosításához fontos közgazdasági érdekeink fűződnek, ezen okból a külföldi államokkal kötendő kereskedelmi szerződésekben kiváló figyelmet fog igényelni e cikk export képességének fenntartása, sőt fejlődésének biztosítása. Mi nem is kételkedünk, hogy hazafias kormányunk erélyes állásfoglalásával érdekeinket e cikknél is meg fogja védni és kifogja elégiteni a hozzá fűződő hazai közgazdasági érdekeket. Erre a célra alkal-

masnak találnók még azt a régóta fennforgó törekvést, hogy a külföldre irányuló tojás kereskedés Budapestre központosítottassék. Azonban ismerve a fennforgó akadályokat, ennek létesítésében egyhamar nem bizunk. Fel kell említenünk ez alkalommal azt is, hogy a vasuti szállítási kedvezményeken kívül kiváló gondot kellene fordítani egyfelől a gyors szállításra, másfelől arra, hogy szükség esetén fűtött kocsik álljanak a kereskedők rendelkezésére.

Mézkereskedés. Kolozs- és Torda-Aranyos megyék nyugati havasi részeinek kivételével kamarakerületünkben oly gazdag mézszüret volt a tárgyalt évben, hogy még a tavalyi rendkívüli szép eredményeket is túlhaladta. Méhtörzsenként átlag 25—30 kgr. mézfölösleg termeltetett, a mi méhtörzsenként 9 korona 36 fillér tiszta jövedelmet hozott a tényestőnek, a mi viszont a 16 kor. befektetés után 58·5% kamatozást jelent törzsenként. A termelt méz Romániában, Ausztriában és Németországban nyert elhelyezést és pedig a pörgetett méz bődönözve és hordózva 90—100, üvegezve 100—160, a lépesméz 120—200 fillérért kilogrammonként. Méhészeink panasza a faluzó, házaló mézszűrők és kereskedők, valamint a sonkolyosok ellen csak nem szünik meg, a kik tisztátalan kezelésükkal a magyar méz kitünőt hirtét a külföld előtt tönkreteszik és a szabadban végzett mézszűrés alkalmával a méhek millióit kénezik le és ölik meg. Ezen káros eljárás megszüntetésére olyan rendszabály életbeléptetését javasolják, melynek értelmében a méhek lekénezése szigoruan tiltassék meg, a mézszűrés pedig jól elzárt pinczehelyiségben legyen csakis eszközölhető, sőt az edények szabadban való tisztogatása is tilos legyen. Az ellenőrzés a földmivelésügyi minister ur méhtenyésztési felügyelő közegére volna bizandó, kinek rendelkezései ellen vétők hatóságilag szigoruan büntetendők lennének.

Gyapjukereskedés. *Gyapjukereskedelmünk* a termelés kisebb aránya és juhanyagunk durva gyapja miatt alig számottevő. A termelt gyapju a nép házi szükségletére és csak kis mértékben lesz a szamosujvári fegyintézet, a brassói és nagydisznódi posztógyárak által felhasználva. Kivitelünk tehát nincs. A gyapjutermelés és kereskedés fellendülése érdekében is azonban sok előnyt várunk a földmivelésügyi minister urnak a nemes raczka juhanyag meghonosítására foganatba vett intézkedésektől.

Halászat. A szigoru ellenőrzés daczára is üzött rablóhalászat, folyóvizeink halállományát oly rohamosan megapasztotta, hogy az utóbbi években a halászati bérletek már alig-alig fizetik ki magukat. Fájdalom, hogy e tekintetben a közel jövőben reményünk sem lehet jobb kilátásokra, mivel a besztercei és kolozsvári erdőigazgatóságok által végzett kísérletek a havasi patakok benépesítésére, a fausztatás és az ellenőrizés lehetetlensége miatt, alig járt számbevehető eredménnyel. A halastavak rendszerével már évekkel ezelőtt tervbe vett kísérletek pedig, ez ideig a tervnél tovább nem haladtak. Minthogy folyóvizeink kipusztult halállományának pótlását fontos közgazdasági szempontok nagyon is kívánatosnak tüntetik fel, szükségesnek tartjuk, hogy a kolozsmonostori gazdasági tanintézet által pár évtized óta berendezett halastóban a rendszeres haltenyésztés mielőbb kezdetét vegye, honnét bár a Szamosfolyó benépesítésére időnként egyes rajok volnának kibocsátandók. A gr. Wass Jenő czegei és a Sándor János mezőkapusi nagy halastavaiban a süllő ikrák kihelyezésével 3 évvel ezelőtt foganatba vett benépesítési kísérletek jó eredménnyel befejezést nyertek.

Vadászat. A vadállomány fenntartása, illetőleg a fővad szaporítása tekintetében mult évi Jelentésünk kiegészítése-

képpen — a beszterczei erdőigazgatóságtól vett értesítés alapján — örvendetesen jelezhetjük, hogy a vadászati bér-
lők a fővad kimelésében szerződés szerinti kötelezettségeik-
nek nemcsak megfelelnek, de a megtelepített fővad vadas-
kert állandó gondozásuk tárgyát képezi s e tekintetben az
erdőigazgatóság fővad megtelepítési szándékának eredmé-
nyes keresztülvitelét támogatni igyekeznek. Ily körülmények
között az a kilátás, hogy a beszterczei és Szamosmenti er-
dőségekben megtelepül és szaporodni fog, nemsokára telje-
sülni fog.

Hulladék kereskedés. A hulladék árukkal való kereske-
désről igen kedvezőtlenül nyilatkoztak az érdekeltek. Így
például a *rongy* üzlet helyzete az alacsony árak miatt és
főleg azért, mert ez anyag az új papirgyártási technika mel-
lett mind nagyobb mellőztetést szenved, egészen vigasztal-
atlan és a gyűjtéssel járó nagy fáradság és vésződés mellett
alig hajt valami eredményt. A *csonk* és *ócskavas* üzlet fejlődé-
sét a gyárok kartellje nehezíti meg. A kartellben levő gyá-
rak önkényesen diktálják az árat, központi irodát állítottak
fel és a gyűjtők most a budapesti irodától veszik a direkti-
vát az árra és szállítási helyre. A gyárosok ezen fellépése a
nyereséges üzérkedést megakasztja és tönkre teszi a szék-
helyünkön központosítva kifejlődött nagyobb méretű hulla-
dékkereskedelmet, mert a kartell nem tesz különbséget a
2—4 kocsi árut feladó kis-, és a 30—50 kocsi árut gyűjtő
nagykereskedő között s egyforma árt ajánl, tekintet nélkül
a nagykereskedéssel járó több regiere. Ilyenformán a helyzet
javulására a kartell fennállása alatt gondolni sem lehet és
a gyűjtők teljesen ki vannak szolgáltatva a kartellnek. Az
ócskavas gyűjtők helyzetét nehezíti és a kibontakozást el-
zárja az, hogy a vajdahunyadi állami vasgyár is a kartell-
ben van.

A csontüzletre nagyon károsnak jelzik a vasutnak 2 év óta életbe lépett azon intézkedését, hogy a csontot fedett kocsiban szállítani nem szabad, hanem csakis nyitott kocsikban zsákokban, felső és alsó ponyvában becsomagolva, a mi rendkívül költséges, mert a zsákok $\frac{1}{3}$ része tönkre megy a megérkezésig. Másik panaszuk az, hogy minden egyes szállítás alkalmával kocsinként 4—5 q, a külföldre szóló kocsiknál 10—15 q. hiányt állapít meg a gyáros és hoz levonásba. A hiány keletkezésének okát nem tudják és orvoslásra sem gondolhatnak, mert a gyárosok a tiltakozást figyelembe nem veszik, s a gyűjtő kénytelen türni megkárosulását, mert ki van szolgáltatva a kartellnek.

Erdőtermékekkel való kereskedés. Fakereskedés. A tárgyalt évben a fakereskedés általában véve a mult évinél is gyengébb volt, mert a huzódó gazdasági pangás és a be nem vált termés miatt az építkezések szüneteltek s a vállalkozói kedv nemcsak a hazai, hanem a nyugati, valamint a keleti piacokon is nyomott volt. A szamosmenti favállalatok helyzetét, — melyek a tengelyfuvarozásra használt utak rossz állapota és a Szamosvölgyi vasút magas tarifatételei miatt amugy sem voltak eddig is kedvező viszonyok között — a junius hóban történt vizáradás ez évet még elviselhetetlenebbé tette. Az áradás nemcsak a vizen fekvő tutajokban tett kárt az által, hogy az elszakított tutajok faanyagát elsodorta, de miután az utak igen nagy része hónapokig járhatatlanná vált, a szállítás fennakadásából eredő veszteségek mellett az utak helyreállítására fordított tetemes költségek is igen érzékenyen terhelték az egyes vállalatokat. A legnagyobb kárt a Naszódi faipar r. t. szenvedte, a mely vállalat a magas vasúti fuvartól menekülendő, mintegy 10 ezer m³ fatömeget szándékozott szálfá alakjában a Szamos és Tisza folyón tutajozva a szegedi kereskedőknél elhelyezni

Ezen vállalatot ugyancsak a Szamosvölgyi vasút magas fuvaratételei arra az intézkedésre kényszerítették, hogy mintegy 1200 kocsi anyagot a Rotundán keresztül 63 km. úton a Valea Marétól — a mult évben megnyilt bukovinai vasut — Dorna-Watra állomásig fuvaroztassa, a honnét vasúton tovább lett szállítva Odesszába. A küldemény rendes körülmények mellett Besztercze-Apahida-Predeálon keresztül irányítottatott volna s így a 60 ezer korona körül mozgó fuvarbevételtől ugy a Szamosvölgyi vasút, valamint az államvasutak elestek. Minthogy pedig az államvasutak érdekében is fekvőnek tartjuk, hogy a Szamosvölgyi vasút fuvaratételei az államvasutak fuvaratételeivel lehetőleg összhangzásba hozassanak, mert nemcsak a faüzlet, de más termények szállítása is hasonló nehézséggel küzd, ennélfogva midőn a legujabban tudomásunkra jutott e sajnálatos esetet Nagyméltóságod figyelmébe ajánljuk, ugyanakkor kérjük, sziveskedjék a *Szamosvölgyi vasút fuvardíjai megállapításánál jelenben tapasztalt aránytalanságok megszüntetése* végett már évek óta hangoztatott panaszainkat megérdemelt figyelemre méltatni és az orvoslás érdekében intézkedéseket tenni.

Bizonyos örömmel kell megemlitenünk azon körülményt, hogy a Szamosvölgyére lejtő favállalatok egy régi s nagy szükségét pótló óhajtása közeledik a megvalósulás felé. A szamosvölgyi vasút ugyanis előmunkálatba vette az ilvanaszódi szárnyvonal kiépítését a Szálva völgyén keresztül. Ez a vonal igen nagy fontosságú az erdőtermények jobb értékesíthetése szempontjából, de csak az esetben lesz ez új vonal a vállalatokra valóban áldásos, ha a szamosvölgyi vasut vonalán érvényes eddigi tarifa helyett, kedvezményesebb tételek lennének életbe léptetve, a mibe pedig az eddigi tapasztalataink után okunk van kételkedni.

E szárnyvasutnak az a variánsa is felmerült, hogy az

összeköttetés Naszóddal nem a Szamos völgyén, hanem Beszterczen át létesíttessék. Egyenlő költségek mellett ez irány sok tekintetben előnyösebb lenne, mert Besztercze a forgalomnak most is góczpontját képezi.

A kolozsmegyei és általában az államvasutak vonalaihoz közeleső favállalatok üzlete azonban kedvezőbb volt, mert ezek jól kitudták használni a szamosmenti vállalatoknak szállítási fennakadása miatti megkötöttségüket és különben is kedvezőbb szállítási viszonyok közt élnek.

Kamaránk egész területét felölelő beszterczei és kolozsvári erdőigazgatóságok alatt álló erdőségekből a tárgyalt évben 4407 kat. hold erdő lett kitermelve 377.500 m³ rönk és szálfá alakjában és pedig a beszterczei erdőigazgatóságnál 3151 kat. holdban 268.000 m³, a kolozsvári erdőigazgatóságnál 1256 kat. holdon 109.500 m³.

Az erdőterményekből előállított árukból kamarakerületünk vasuti állomásain a tárgyalt évben mintegy 11.083 kocsi került feladásra és pedig épület és haszonfából 6433 tűzifából 3451, donga 16, faszén 50 és cser 1133 kocsi áru, a melyek körülbelül 50 millió korona értéket képviseltek.

Ausztria-Magyarország faexportja Németországba a 300 millió koronát tuhaladván, melyből hazánk 50%-nál többel van érdekelve, tehát eminens érdekünk követeli, hogy *Németország tervezett vámjai ellen külügyi és kapcsolatosan kereskedelmi és földmivelésügyi ministeriumunk a legerélyesebb föllépéssel fakereskedelmünk érdekeit továbbra is megvédjék.* A tervezett németországi vámok képesek ma virágzó fakereskedelmünket tönkretenni, már pedig ha ez bekövetkeznék, néhány százezer olyan munkás maradna kenyér nélkül, a kik semmi egyébhez nem értenek s a kiknek pusztulni vagy kivándorolni kellene. Az érdekeltek e jogos aggodalmát kötelességünknek tartottuk tolmácsolni,

ámbár nem kétkedünk, hogy fakereskedelmünk vitális és közgazdaságunkra mélyen kiható ezen körülményre Nagyméltóságod figyelme a kellő éberséggel ki fog terjedni.

Az osztrák cs. kir. államvasutak a fatörzsek, sudar-, hasáb-, donga-, tüzi-, tuskó-, czövekfa és köszörülésre szánt fanemekre a különböző vasúti kötelékekben fennállott eddigi közvetlen díjtételeket 1903. ápril 30-ra felmondván, fakereskedőink nagy hálával fogadták Nagyméltóságod kiváló figyelmére valló azon gondoskodását, melylyel az osztrák vasutak átmeneti vonalait illetőleg beállott díjfelemelés figyelembe vételével, már is a megfelelő díjtételek érvényesítéséről gondoskodni tervbe vette. Németországba irányuló fakereskedelmünk versenyképessége — az osztrák favállalatokkal szemben — elengedhetetlenül szükségessé teszi tarifáink mérséklését, mire nézve kamaránk Nagyméltóságod felhívására véleményét különben bátor volt részletesen feltárni és így arra e helyen csupán ujjalag kikérjük magas figyelmét.

A fenyőfa üzlet az általában nem kielégítő konjunktúrák között nagyobb fellendülést nem mutathatott, ámbár az erdélyi luczfenyő kitűnő minősége mellett a külföldi piacokon nagyon keresett s mondhatni vezető szerepet játszik. Az erdélyi gőzfűrészek sok keskeny árut termelnek, mely általában nehezebben értékesíthető. A lefolyt évben azonban ez árunk *hajópallónak* nagyobb tömegben elhelyezést nyervén Németországban, az általános szélességi arányt emelte.

A fűrészelt *tölgyfa*, mint francia áru is „boules“ jó kelendőségnek örvendett s az elért árak is kielégítőek voltak. A nyers amerikai parkett, mely 2 év óta ugyszólván elhelyezhetetlen volt, visszanyerte kelendőségét, mert a felhalmozódott készletek elkeltek, sőt a jövő termelésre is történtek kötések. Sajnálattal kell konstatálnunk, hogy tölgy-

erdőink a kimerülés előtt állanak. A Szamosvölgyében fekvő s legnagyobb részét a szász községek birtokában volt tölgyesek a vasút megnyitása után rohamos kitermelés alá kerültek. A vasút hiánya miatt majdnem értéktelen erdőségek árai a vasút megnyitása után hihetetlen emelkedést mutattak s a faeladások oly tőkéhez juttatták az egyes községeket, melyek kamatai a községek közigazgatási költségeit örök időkre fedezik. Az utolsó nagyobb tölgyfaeladás a tárgyalt évben Besztercze városánál volt, mely alkalommal a 150 holdnyi erdő fakészletéért a Neuschlosz czég 398 ezer, tehát holdanként 2653 korona horribilis árt fizetett. Ilyen árakat Erdélyben még soha sem fizettek. Ezen erdő kiváló minőségű fakészleteinek legnagyobb része feldolgozatlan állapotban mint rönkfa Svédországba szállittatik ki.

A *vasúti talpfa* állandóan jól keresett cikk maradt, sőt az államvasutak is kénytelenek voltak, miután elég talpfát biztosítani nem tudtak, egy utólagos árlejtést ca. 300 ezer darabra kiírni.

A tölgy *dongafa* üzlet eredménye, főleg a nagy amerikai verseny miatt, nem volt kielégítő, sőt rosznak mondható, mert nagy készletek maradtak raktáron s az értékesítés is nagyon nyomott árak mellett történhetett.

A *bükk műfa-ipar* kamaránk területén még nagyon kezdetleges s alig 2—3 czég foglalkozik bükkfa feldolgozásával. Nagy kiterjedésű bükkerdőségeink faállományának rendszeres és nagyobb mérvű kihasználása elé azonban az államvasutak dijszabása olyan akadályokat gördít, melylyel a vállalkozás csak alig-alig tud megbirkózni. A vasúti dijszabás ugyanis a bükkfa árut ugyanazon dijszabásba sorozza, mint a sokkal értékesebb tölgy- vagy fenyőfakészítményeket. A méltánytalan elbírálás élesen tűnik ki az alábbi értékegybeállításnál, ugyanis egy kocsi tölgyta-deszka átla-

gos értéke 600 koronát képvisel, a fenyő 400 koronát, míg a bükkfa csak 250 koronát. A bükkfa értéke az erdélyi részekben, ugyszintén Máramaros-, Bihar- és Szilágymegyében még 250 koronánál is jóval kisebb, miután a bükkfaanyag fogyasztó helyeire a vasúti fuvardíj oly nagy, hogy az anyag értéke a feladó állomáson a minimumra redukálódik s így a termelés alig forszirozható. Ez okból sok helyen a bükkfaállomány tűzifa és faszén termelésre használtatik fel, de ezen termelési anyagok is oly csekély mennyiségben állíttatnak elő, — a mult évi feladásunk 50 kocsi volt — hogy a munkálhatási képességnek 5%-át képezik. Az a nagy kincs, a mely bükkerdőseinkben fekszik s mely a nem kellő kihasználás miatt közgazdaságunkra elvész vagy az érték $\frac{1}{5}$ -re redukálódik, csak úgy értékesíthető, ha arra olcsó vasuti tarifák segélyével út és mód nyujtatik. Németországban már évek óta bevezették a vasuti igazgatóságok azon usust, hogy a 2 méter hosszú fanemeket olcsóbb dijszabásba sorozzák, a mely intézkedés azonos volna azon distingválással, hogy a kisebb értékű fanemek olcsóbb dijszabásban részesüljenek. Ezen előttünk fekvő jól bevált példa alapján kereskedőink a hazai vasutakon méltányosabb vasuti tarifát kérnek a bükkfa áruk után, mert a jelenlegi tételek mellett az idegen versenynyel képtelenek megküzdeni s nem csak szó sem lehet ez iparág fejlődéséről, de a sok költséggel bevezetett cikkek előállítását is kénytelenek lassan-lassan beszüntetni s visszavonulni a vállalkozástól. Így például a legutóbbi 5—6 évig élénk kivitelünk volt bükkfa evező lapátokból Fiumén át az olasz és görög piacokra. Az amerikai olcsó fuvardíjak azonban ezt tönkre tették, miután Amerika a körisfa evezőt — tehát értékesebb és jobb fát — olcsóbb árak mellett tudja forgalomba hozni. Az amerikai beözönlés folytán ezen cikk Fiuméből eltereltetett s Venezia

és Genova lett gyűjtőhelyévé. Ezen eset is igazolja azon szükségét, hogy bükkfa iparunk méltányos és messzemenő fuvarkedvezményeket igényel. Bátrak vagyunk tehát kereskedőink méltányos óhajtását tolmácsolva a magunk részéről is kérni, kegyeskedjék *a bükkfa anyagok szállítási díját az eddigi C. osztály helyett az I. kivételes díjszabás tételei közé sorolttatni.*

E helyen kívánjuk felemlíteni azt a feltűnő körülményt, hogy a fűrészárúnak *a régi méretekben való előállítás* és forgalma még most is általános gyakorlat, noha a métermérték több mint 20 év óta általánosan kötelező. Ez ügyben már sok kormányi rendelet lőn kibocsátva és sok fölterjesztés történt abban az irányban, hogy a méter-mértékek a fára nézve is valahára alkalmazást nyerjenek, de bizony a régi megszokás még mindig uralkodik. Kamaránk is a nyolczvanas években többször szólalt fel, kérve hathatós intézkedést, de eredmény nélkül. Azt hisszük, hogy az osztrák kormánylyal egyetértőleg kellene hathatósan rendelkezni, és pedig oly formán, hogy a fűrészművek tulajdonosainak tüzetnék ki egy-két év, a melyen belől a méter méretek okvetlen keresztülviendők lennének s a régi bécsi hossz méret szerint előállított fák forgalomba hozatala tiltva lenne. A szakértők véleménye szerint erre az intézkedésre szükség van, tekintettel külföldi kivitelünkre, mert e rendszabály a fűrészárúk egységes termelésére és a külföldi piacokon való kelendőségére jó hatással lenne.

Cserkereskedés. Erdőállományunk nagy arányu fakitermelésével lépést tart a csertermelés és kereskedés, mely áruból igen számottevő kivitelünk is van, főleg Németországba. Kivitelre került kamarakerületünkből a tárgyalt évben 1133 kosci cser. A cserkereskedés központja székhelyünkön van, hol ez üzletet egy nagy tűzifa-kereskedő czég tartja kezében. Minthogy ez üzlet főleg Németország

felé gravitál és mivel a vasuti dijszabásokban a fatermékekkel egyenlő elbírálásban részesül a cser, ez okból a kivitel és dijszabások megállapítására nézve a fakereskedelem érdekében elmondottak, a cserkereskedelem érdekeire is vonatkozást nyernek.

Változások az ipar álladékaiban. A tárgyalt évben kamaránk területén összesen 1244 ipari és 939 kereskedelmi, összesen 2183 vállalat keletkezett, a mi az 1901. évi 1893 új alakulással szemben 290 emelkedést mutat. Az ujonnan keletkezett vállalatok közül volt kovács 83, épület- és műlakatos 21, bádogos 23, kocsigyártó és kerekes 31, órás 19, fazakas 20, asztalos 76, timár 16, szijgyártó 9, kötélverő 4, kelmefestő 7, kárpitós 6, szabó és női szabó 88, szücs 12, kalapos 4, cipész és csizmadia 201, fodrász és borbély 36, könyvkötő 6, sütő és pék 27, cukrász 4, mézesbábos és pogácsás 9, hentes 28, mészáros és szuróiparos 155, építőmester 7, kőműves 36, ács 24, szobafestő és mázó 13, kéményseprő 15, kőbányászat 12, téglá és cserépező telep 9, nőidivatáru készítés 5, mosóda 9, malomipar 27, szeszgyártás 6, likörgyártás 3, szikvizgyártás 11, olajgyártás 6, szappangyártás 2, üveges 3, kövező 3, könyvnyomda 11, fényképész 3, vendéglő és szálloda 57, ételmezési vállalat 8, kávéház és kávémérés 15 és egyéb jelentéktelenebb képesítéshez nem kötött iparok 76, vagyis összesen 1244 ipari vállalat. *A kereskedelmi üzletekre esik:* mezőgazdasági és állati termékekkel való kereskedés 30, épület- és tűzifakereskedés 22, vaskereskedés 4, agyagáru és üvegkereskedés 7, bőrkereskedés 7, papir- és írószerkereskedés 6, kézmű és rövidárukereskedés 25, divatárukereskedés 42, készruhakereskedés 4, fűszer és csemegekereskedés 28, szatócsüzlet 454, tojás, tej, sajt stb. kereskedés 36, hentesáru és élelmiszerkereskedés 9, borkereskedés 7, szeszkereskedés 3, ásvány-

vizkereskedés 2, könyvkereskedés 3, zsebárú üzlet 3, vegyeskereskedés 49, szállítmányozási vállalat 8, cséplési vállalkozó 123, pénzintézet és szövetkezet 30, zálogház 2, a jelentéktelenebb kereskedelmi üzletek összevonva 96, vagyis összesen 937.

A keletkezett ipari és kereskedelmi üzletekkel szemben azonban *megszűnt* 368 ipari és 303 kereskedelmi, összesen 671 vállalat és pedig a képesítéshez kötött iparágak közül 285, a képesítéshez nem kötött iparok közül 83 és a kereskedelmi üzletek közül 303. A felsorolt statisztikai adatokból megnyugvással konstatálhatjuk, hogy a művesipar majdnem minden ágában és a kereskedelmi ágaknál is a múlt évi eredményhez képest emelkedés mutatkozik.

A törzskönyvi adatszolgáltatás tekintetében fel kell azonban itt említsük, hogy a legutóbbi népszámlálás eredménye alapján a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal által feldolgozandó ipari törzskönyvi lapok még ez ideig nem érkeztek le kamaránkhoz s így ez év végével sem lehetünk abban a helyzetben, hogy a törzskönyvet beállíthattuk és rendezhettük volna.

Az év folyamán kamarakerületünkben összesen 116 *wj házalási* engedély adatott ki s 99 régebbi engedély nyert meghosszabbítást, miáltal a házalási törzskönyv állaga az év végével nálunk 215-öt eredményezett. *A házaló kereskedést* üző egyének közül 99 rövidárú, 21 templomi ruhák és egyéb szerek, 17 vászonneműek, 6 templomi gyertyák, 4 rongy-csont, 17 vegyesárú, 20 kalotaszegi varrottas, 3 kalotaszegi faragott butorok, 9 üveg- és porcellán-árú, 19 pedig egyéb jelentéktelenebb árú forgalomba hozatalával üzérkedik, rendszerint a közelfekvő vidéken.

Új gyári alakulások. A tárgyalt év nyomasztó gazdasági életére hű képet vet az 1902. évi *gyáralakulás* statistikája.

Alakult ugyanis 12 vállalat 655 ezer korona befektetett tőkével és 193 munkással, szemben az 1901. évben keletkezett 26 új vállalattal 1,375.000*korona befektetés és 331 munkással. A mostani új alakulásnak vett vállalatok közül 3 üzlet 366 ezer korona befektetéssel és 145 munkással nem is új vállalkozást jelent, hanem csupán cégváltozást és kapcsolatosan üzemkibővítés révén kerültek a kimutatásba. Ezek leszámításával a szorosán vett *produktív ipart* csupán a *tordai gipsz- és műtrágya-gyár* szolgálná 200 ezer korona befektetéssel és 25 munkással, mert a még alakult 9 vállalat *gőzmalom* volt, melynek 84 ezer korona befektetése 23 munkással, inkább a mezőgazdaságot szolgálja s így nem irhatók az ipari fejlődés rovatára.

A gyáros neve	Iparág	Befektetett tőke korona	Munkások száma
id. Mélik István és társa	gőzfűrész	300.00	100
Tordai gipsz- és műtrágyagyár r. t.	gipsz- és műtrágyagyártás	200000	25
Fábián Soma	gőztégla- és cserépgyár	50000	40
Kolozsvári (Heinrich József) ásvány- és gyógyszerzappangyár, Macha G. betéti társaság	szappangyár	16000	5
Panucz Bertalan	gőzmalom	25000	5
Zajzon József	«	13000	3
Gál Erzsébet	«	12000	3
Neumayer Mihály és József	«	12000	3
Fried Antal	«	10000	2
Kovács Miklós	«	6000	2
Amberboj I. Béla	«	6000	3
Onucz Vincze és Márton Sándor	«	5000	2
Összesen :		655000	193

Iparsó. Az iparsó használatánál újabbi lendületről tehetünk jelentést. Az iparsó árusításával megbizott Magyar Kereskedelmi r. t. által 1900. évben életbe léptetett új administráció és a pénzügyministerium újabb rendelete folytán iparosaink az olcsó iparsót nemcsak könnyebben és kevésbbé bonyolult módon vehetik igénybe, hanem felszabadultak amaz elavult, nehézkes és üzemüket akadályozó pénzügyőri ellenőrzési formaságok alól, a melyek előbb az iparsó használatától jórészüket valósággal elriasztották. Az iparsó-administráció reformjáért az iparosság tehát nagy hálával tartozik a pénzügyministeriumnak s e reform gyakorlati eredményei — az alábbi adatok kimutatásai szerint — máris mutatkoznak. Ugyanis 1900. év végéig az erdélyi részekben mindössze csak 20 iparos — ebből kamaránk területén 10 — birt iparsó használati engedélylyel, míg az 1902. év végéig a Sójövedéki vezérügynökség Erdélyben már 122 iparosnak, ebből kamaránk területén 64 iparosnak szerzett díjmentesen ilyen engedélyt, miáltal az iparosok üzemkölségeinek apasztását s ezzel versenyképességüket is lényegesen elősegítette. A 64 engedély ipari foglalkozás szerint így oszlott meg: fagyalt készítő (czukrász, kávéház) 15, szappanfőző 6, szűcs 13, timár 9, nyersbőr készítő 5, bőrgyár 2, béltisztító 3, vágóhid és hűtőtelep 5, lovagló iskola 3, kelmefestő 1, szijgyártó 1 és közuti vasut 1, összesen tehát 64 vállalat kamarakerületünkből.

Avégből, hogy mindezek az iparosok az iparsó-használati engedélylyel tényleg könnyebben élhessenek, vagyis az iparsót gyorsan és akadálytalanul megkaphassák, a pénzügyministeriummal fennálló szerződés értelmében a nevezett társaság Erdélyben három helyütt tart fenn állandó *iparsó-raktárt* és pedig Kolozsvárt, mely raktárból az 1902. évben 27 iparos 40 esetben, továbbá Brassóban, a hol 9

iparos 10 esetben és Marosujvárt a bányatelepnél, a hol 67 iparos 141 esetben kapott iparsót.

Iparos felolvasások. Az *iparos segéd munkások* vasárnap délutáni ismeretterjesztő előadásai a tárgyalt évben 10-ik évfordulóját érte el. A kitartó buzgósággal és nagy körültekintéssel vezetett előadások minden bizonynyal elérik a közműveltség terjesztése tekintetében azt a célt, melyet a bizottság maga elé tűzött. Ezen feltevésünket igazolja a hallgatóság nagy arányu érdeklődése, mely például az évben 3100 hallgatóval messze túlhaladta az előző évek eredményeit. A 10 évi cyclus hallgatóinak száma a 20 ezeret meghaladta. E szép eredményben nagy része van a rendező-bizottság elnökének, egyetemi tanár, ministeri tanácsos dr. *Haller Károly* urnak, a kit e tizéves fordulónál az iparosok hálafelelirattal tüntettek ki.

Strike mozgalom. A mostoha építési viszonyok közt a mult év sem maradt *strike-mozgalom* nélkül. Kolozsvárt a kőművesek léptek fel bérkövetelésekkel. Az iparhatóságnak sikerült az egyetértést kieszközölni. Egy keztyü-gyárban felmerült bérharcz elől a vállalkozónak meg kellett hátrálnia.

Fürdőügy és ásványviz-kereskedés. A tárgyalt év augusztus hó 28—30-ik napjain Csik-Tusnádon tartott Székely Kongresszus hazarészünk *fürdő* és kapcsolatosan *ásványviz-kereskedés* ügyével is behatóan foglalkozván, igen életre való javaslatok hozattak, melyekkel foglalkozni általános közgazdasági szempontból is kívánatosnak tartjuk és a melyekre bátrak vagyunk ez uton Nagyméltóságod figyelmét is felhívni. Az ásványvizeinkben fekvő mérhetetlen köz- és nemzetgazdasági kincs kiaknázása nem halad a megérdemelt fejlődés utján, sőt majdnem visszaesést mutat. Ásványforrásaink vizbősége közepes számítással 1000 millió liter évi termelőképessegre tehető, a miből alig termelnek forrá-

saink 6 millió liternél többet és így 166-szor ennyi termelés ránk és az emberiségre nézve értéktelenül semmisül meg. Ez a 6 millió liter is olcsó kiaknáztatásának és jó minőségének köszönheti, hogy oly súlyos szállítási akadályok mellett is kelendőségre talál. Mert a mi ásványvizeink a szállítás drágasága miatt a külföldi selejtes minőségű vizekkel nem versenyezhetnek. Ha például Borszékről Fiumén át Port-Elizabethbe küldünk egy waggon ásványvizet, nézzük minő fuvardíjat visel. A vasuti állomásig a *tengelyen* történő fuvarozás 269 koronába, onnét Fiuméba 400 koronába kerül a *vasut*. Fiuméből *ha ön* Port-Elizabethig megint 400 korona *hajófuvar*, összesen tehát 1069 kor. terheli minden waggon ásványvizünket. Evvel szemben a német és cseh vizek a Rajna mentén alig 100 korona, onnét Port-Elizabethig 400 korona, tehát 500 korona fuvarral lesznek terhelve, vagyis 569 koronával vagyunk mi drágábbak és azok olcsóbbak. A további verseny küzdelem nehézsége nem szorulhat ezek után részletezésre, beszélnek e számok. Románia felé régebben nagy kivitel volt. Most azonban a vámháborúval és az azután életbe léptetett határ- és városi-vámokon kívül különféle czimen 1 szekér után $15\frac{1}{2}$ frank adó szedetvén, kivitelünk a minimumra redukálódott. A vasutak hijában ásványvizeink a hazában sem tudnak tért hódítani, sőt a közvetlen forgalomban is tért veszítenek, mert a városaink által a borvizre kivetett fogyasztási, illetve vásárvámok magassága, a közforgalomban a vizet úgy megdrágítja, hogy már-már luxus tárgynak lehet tekintenünk.

A székely kongressusnak ez ügyben hozott határozataiból kiemeljük a következő pontokat: 1. a fürdőtörvény életbeléptetése; 2. a székely fürdők forgalmi vasúttal és jókarban tartott utakkal láttassanak el; a hazai vasúttal az ásványviz díját szállítsák le vagy nagyobb kedvezményt

nyujtsanak, épen ugy a subventionált hajójáratokra a hajódíjak is mérsékeltessenek; 4. a belföldi városok a borviz után beviteli vámot ne szedhessenek; 5. a hazai ásványviz részére a kereskedelmi szerződésekben mérsékelt beviteli vám biztosittassék; 6. oda kell hatni, hegy Románia a magas védvámot szállítsa le és biztosítson védelmet ásványvizeinknek az ezek nevére elkövetett hamisítások ellen; 7. a hazai kórházakban előny biztosittassék ásványvizeinknek.

Nem kételkedünk, hogy a két első pont megváltoztatása már mielőbb megtörténik törvényes formában, mert hisz azok kész törvényjavaslatai csak a törvényhozás mielőbbi letárgyalásától függenek. A többi pontokban foglalt intézkedések pedig sok tekintetben Nagyméltóságod hatáskörébe esnek s így megvalósulásukat remélni szeretjük.

Az erdélyi részek 18 fürdőjében a tárgyalt évben 64.133 fürdőző fordult meg és pedig 6591 állandó jellegű és 57.542 futó fürdőző vendég, ez alapon az egyes fürdőkre átlag 3563 vendég jutott. Ez az átlag felére olvad le azonban, hogyha tekintetbe vesszük a N.-Szeben szomszédjában levő *Vizakna* sósfürdőjének forgalmát, a mely a 32 ezeret meghaladó fürdő forgalmával felénél többet levon a más 17 fürdő forgalmából s az átlagot is 1700-ra szállítja le. Honosság szerint a vendégek közül csak 899 volt külföldi, nagyobbára romániai. A statisztikánkban szerepelt 18 fürdő közül 10 fürdőnek vize részint gyógy-, részint élvezeti célokra palaczkozva forgalomba is hozatott és pedig 6,256.726 liter mennyiségben.

Gépségely ügy. A kisipari termelés fejlesztését elősegítő gépadományozás kérdése a tárgyalt évben sem szünetelt s habár nem érte el az eziránt folyamodók száma a mult évi numerust, mégis a tárgyalt évben is kamaránkhoz beérkezett 28 folyamodás ellátása nagy körültekintést igénylő sok

munkát okozott kamaránknak és még több gondot és mérlegelést Nagyméltóságodnak. A tárgyalt évben 28 különféle cég folyamodott volt részint kamaránk közvetítésével, részint közvetlenül államsegélyért, munkagép vagy állami kedvezmény nyerése érdekében Nagyméltóságodhoz. Ezekkel együtt az 1900—1902. évben folyamodók száma kamarakerületünkből 86-ot tett ki. A tárgyalt évben 8 folyamodó nyert támogatást és pedig 1 vállalat 5 évre szóló állami kedvezményt és 7 vállalat, nevezetesen 2 bádogos, 1 gépgyáros, 1 cipész, 1 kefekötő, 1 háziiparos és a kolozsvári asztalos szövetkezet, összesen mintegy 28.000 korona összegben gépsegélyt. A gépgyári cég segélye a folyósítás előtt be lőn szüntetve s így tényleg csak 7 vállalat 25 ezer korona értékben nyert segélyt. A folyamodók közül fennmaradt 16 vállalat, alap hiánya és más okokból el lőn Nagyméltóságod által utasítva, 4 kérés pedig még az év végéig nem nyert elintézészt.

Az előző évben gépsegélyt nyert vállalatok közül, betegség és más okoknál fogva 2 vállalattól a gépek elvételtek s az asztalos gépek a megalakult kolozsvári asztalos-szak-szövetkezetnek, a bádogos gépek pedig szintén egy kolozsvári bádogos mesternek és pedig a helyi összes bádogos iparosok közös használati jogának kikötése mellett átadtak. Ezek tekintetbe vételével a tárgyalt évben kamarakerületünk kisiparosai közt tényleg kiosztott új adományozások értéke 4—5000 koronára csökken.

Állami kedvezmények. Kerületünk ipara az állami kedvezmények iránt általában kevés igényt támasztott. Eddigéle csak 4 vállalat vette igénybe és abból is egy a tárgyalt évre esik. Jellemző ez is ugy az általános, mint helyi jelentőségü gazdasági viszonyainkra.

Hadsereg és közszállítás. *A hadsereg felszerelési czikkeiből*

a kisiparnak juttatott munkákról alább teszünk említést. Oly nagy a munkahiány az érdekelt iparosoknál, hogy a valóban minimalis mennyiségű bakkancs szállíthatásáért is hálásoknak kell lennünk.

A közös hadsereg és a m. kir. honvédség részére a kolozsvári és tordai csizmadiák 1649 pár bakancsot és könnyű cipőt szállítottak. Egy kolozsvári keztyüs 10 ezer pár altiszti bőrkeztyü szállítását teljesítette a közös hadsereg részére, valamint egy kolozsvári fésüs a honvédség és csendőrség részére szállított mintegy 10 ezer drb. fésüt.

Jellemző, hogy annak a jó nevű iparosunknak, a ki a hadsereg szükségletéből jelentékenyebb szállítást kapott, segédei a munka derekán *sztrájkot* csináltak és még tanonczeit is különböző czimek alatt munkaszünetelésre igyekeztek rábirni. Miután a sztrájk értelmi szerzője egy Ausztriából ide szegődött, segéd volt, közel fekszik a gyanu, hogy a mozgalom végső szálai azon ausztriai vállalkozók kezébe futnak össze, a kik munkájuk csökkenését látták abban, hogy a magyar kollegáknak a quotát megközelítő mennyiség juthat a közös hadsereg szükségletéből. Megjegyezzük, hogy a kérdéses iparos egyike azoknak, a kikkel eddig segédmunkásai teljesen meg voltak elégedve.

A kolozsvári *kisiparosok* építő és termelő szövetkezete panaszt emelt előttünk, hogy több állami munkára pályázott, de még azt sem sikerült megnyernie, a melynél határozottan olcsóbb volt a versenytársaknál. A nélkül, hogy e helyen a panaszolt mellőzés részleteibe mennénk, bátrak vagyunk javaslatba hozni, hogy a közszállítmányokról szóló szabályzatba vétessék be egy újabb pont alatt az az utasítás, hogy *a pályázatoknál a kisiparosok szövetkezete föltétlenül elsőséget nyerjen*, ha ajánlatával legolcsóbb, sőt jelentéktelen 1—2% különbözetnél is figyelembe részesüljön. E

nélkül hiába nógatjuk kisiparosainkat szövetkezetek alakítására, sőt azok a szövetkezetek is szétoszlanak, a melyek nagy nehezen alkultak.

Kazánügy. Ipari fejlődésünk hőmérőjét képezi a gőzkazánok emelkedése vagy csökkenése, mert abból biztos következtetés lehet vonni a közgazdasági helyzet állapotára is. A tágyalt évben 764 gőzkazán volt működésben az 1901. évi 740 gőzkazánnal szemben, melyből 324 volt ipari az 1901. évi 331-el szemben, gazdasági 358 volt az 1901. évi 347-el szemben és 82 egyéb célokra szolgáló az 1901. évi 62 gőzgéppel szemben. Sajnálattal kell ezen adatokból konstatálnunk, hogy a tulajdonképeni ipari és gazdasági használatban álló gépek száma stagnálást mutat, a mi élénken igazolja az egész jelentésünkön átvonuló panaszok és feljajdulások valódiságát, közgazdasági helyzetünk nyomott, mondhatni siralmas állapotát. A mi az egyéb célokat szolgáló gőzgépek számánál tapasztalható 20 számnyi emelkedést illeti, azok egyrészt az újabb modern nagy köz- és magánépületek gőzfűtés és világítási berendezéseit szolgálják, másrészt a kamarakerületünk több pontján a közvilágítás és gyári vállalatok saját szükségleteik céljaira szolgáló villanyvilágítás fejlesztésére állítottak be. Ezek tehát a gazdasági hőmérő emelkedésére csekély, szinte semmi befolyást nem gyakorolnak, nem állván ipari célok szolgálatára.

Sok panaszra szolgáltat okot a gőzkazánügy terén az *ócska gőzkazánokkal való* — gyakran egész szédelgésszerű — *üzérkedés*, a mely panaszok az állami felügyelet mind szigorubb érvényesülése folytán csak szaporódnak. Ugyanis „gépjavító műhelyek“ czimén mind több vállalat keletkezik, melyek azonban a gépek, illetve kazánok javításához szükséges eszközökkel nem is rendelkeznek. Az ilyen műhelyek

azután megvásárolnak olcsón elhasznált, sőt az illetékes hatóság által az üzemtől eltiltott gőzkazánokat (különösen lokomobilokat) s azokat kívül-belől jól kifestve vagy a nélkül, ujak vagy legalább is jó állapotban levők gyanánt adják el az ahoz nem értő kisgazdáknak és iparosoknak. A vásárló csak akkor jön rá a turpisságra, midőn a használatba vételéhez szükséges engedély iránt folyamodik. Ilyenkor aztán kiséül, hogy a kazán teljesen rossz, értéktelen ócska vas. Rendesen még a szükséges okmányok sem szerezhetők be arra nézve, hogy újabb próba alá vétethesse a kazánt. Az ilyen üzletek a mily mérvben károsítják a régi jóhirű, szolid gépgyártó és javító műhelyeket, épügy romlására vannak a vásárló közönségnek is. Épen ezért az efféle szédelgések megakadályozására kívánatos volna annak kimondása, *hogy minden ilyen gőzkazánügylet, melynél az eladás alá kerülő gőzkazánnak, annak végérvényes használati engedélye és nyilvántartási könyve is, nem adatnak át, érvénytelen, s az ily kazánt az eladó a teljes vételár visszafizetése mellett visszavenni köteles.*

Munkásközvetítés. Hálásan jegyezzük fel, hogy Nagyméltóságod a *munkaközvetítő intézménynek* a vidéki góczpontokon való felállítása érdekében az 1903. évre 90.000 koronát irányzott elé, készséggel nyujt kamaránk is segédkezet ez intézmény létesítéséhez, miután a budapesti központ sikere kétségtelen. Munkás-socialis érdekből az állami közvetítés kívánatos. A központ heti jegyzékeit kamaránk pontosan kifüggeszti, azonban ajánlanók, hogy ezen kívül függesztetének ki még a postahivatal, a városház és az ipartestület előcsarnokaiban, sőt nem volna fölösleges a nagyobb vasúti állomásokon is kifüggesztetni.

Vasárnapi munkaszünet. A vasárnapi munkaszünetről szóló 1891: XIII. t.-cz. versenyre kelt az ipartörvénynyel abban a tekintetben, hogy melyikhez kell több oly magya-

rázó és pótló rendeletet kibocsátani, a melyek a törvény hézagait kiegészítsék s hiányait, következetlenségeit megcorrigálják. Valóságos művészetszámba megy eligazodni a sok újabb rendeleten s megadni a kamaránkhöz gyakran forduló üzletembereknek a felvilágosítást, hogy voltaképpen mily munkát szabad és mit tilos vasárnap végezniök. Növeli a zavart és complicálja a helyzetet az, hogy a végrehajtással megbízott iparhatóságok maguk sincsenek tisztában teendőikkel, és minduntalan előfordul, hogy olyan foglalkozást korlátoznak, a mely valamely pótrrendelettel a vasárnapi munkára fel van szabadítva, míg szabadon hagy úzérkedni másokat, a kik egy kis jelentéktelen trafik védelme alatt alaposan kihasználják a helyzetet, visszaélve az egyenlőtlen versenynyel. Itt eljutottunk a szóbanforgó t.-cz. Achilles-sarkához, a mely annak legnagyobb gyöngéje s a melyet a pénzügyi kincstár a maga tekintélyének és érdekeinek vértjével oly erősen fedez. A lefoly 10 év óta az ország közvéleménye, az iparosok és kereskedők hivatott szószóelői és érdekképviselői állandóan és egybehangzóan kifejezték azt az óhaját, hogy „ha már törvény, legyen közkötelező“ s a kincstári áruk vasárnapi eladása által ne kényszeritessenek a dohányárulást melleleg végző üzletek a nyitvatartásra és a törvény védelme alatt a szakadatlan, pihenésnélküli munkára; igen természetes következménye ennek, hogy az üzletember, ha már kénytelen az üzletet nyitvatartani, fel is használja előjogát arra, hogy másfajta árukat is forgalomba hozza. Így csinált a fiscális érdek egyenlőtlen versenyt a törvénytisztező előnyére és a törvénytisztező hátrányára. Hosszas panasz és egész levéltárt kitevő felterjesztések után végre sikerült 10 év után a pénzügyi kormányt merev álláspontjából kimozdítani és kieszközölni, hogy 1902 évi 42.732 sz. a. kiadott rendeletében megengedi,

hogy a vasárnapi rendes boltzárás idején a trafikosok is felhagyhassanak az árulással, ha akarnak. E rendelet kétségtelenül vivmány, de a cél még sincs teljesen elérve, mert — a mint a tapasztalat igazolja — a dohányárusok vasárnapi boltzárása tetszésükre bízott és így a concurrentia mintegy rákényszeríti a dohányárusokat a boltnyitásra. Erre mutattunk reá a rendelet vétele után felterjesztésünkben és fölfejtettük, hogy a vasárnapi munkaszünet teljes érvényre mindaddig nem jut, a míg az üzletzárás *kötelezőnek* ki nem mondatik, ez pedig most már — hogy a pénzügyminister lemondott a fiscalis áruk eddig kényszerített vasárnapi eladásáról — kizárólag a törvény végrehajtásával megbízott kereskedelmi minister jog- és hatáskörébe tartozik, ezért kértük volt Nagyméltóságodat, hogy miután a pénzügyi minister sem ellenzi, rendelje el *közkötelezően* a törvénynek az egész vonalon való betartását, a mint ezt az ország közvéleménye is óhajtja. Ez intézkedés e sorok írásakor még nem adatott ki.

Munkakiállítás. A székhelyünkön rendezendő kamarakerületbeli *iparos tanoncz- és segéd-munka kiállítás* érdekében a tárgyalt év elején foganatba vett munkálatokat elegendő anyagi erő és más gátló körülmények miatt kénytelenek voltunk beszüntetni. Minthogy azonban az év végével leérkezett leirat alapján, a kiállítás anyagi oldalát illetőleg, Nagyméltóságod bőkezűsége a kívánt támpontot megadta, most már a rendezés elé mi akadály sem gördül. A szükséges lépések minden vonalon kamaránk által már meg is tétettek s reméljük, hogy az óhajtott sikert az érdekeltek vállvetett munkásságával el is fogjuk érni, annyival is inkább, mert főleg a tanoncz-munka kiállítás rendezését, az egyes alsófoku iparostanoncz iskolával kapcsolatosan amugy is rendezni szokott évi munkakiállítások anyagából könnyű lesz egybegyűjteni.

Tudósító iroda. Kamaránk „*Tudósító irodá*“-jának munkanyaga a tárgyalt évben ujabbi gyarapodást mutat. Az adott információk tárgyilagossága mind nagyobb méltánylást élvez s ez intézmény már szép eredménnyel működik. A tudósító iroda mellett fennálló *vámügynökség* forgalma 635 colli után 400 esetet mutat, ami után 16.497 korona határ-vámot fizetett. A fuvardij-többletek reklamálása és határidő mulasztás körüli eljárás éppugy mint a tavaly, csak igen mérsékelt volt.

Ipartestületek. Ipartestületeink számában és életében a tárgyalt év sem mutat semmi változást. Fordult elő azonban egy figyelemre méltó esemény. A kolozsvári ipartestület mult évi tisztújító gyűlése az előljáróság összes régi tagjainak mellőzésével az egész előljáróságot új tagokból alakította össze. Ennek természetesen az a következménye volt, hogy az új előljáróság járatlan lévén az ügyek vezetésében, időbe került, a míg beletalálhatta magát új helyzetébe és kötelességei teljesítésébe. Hogy ennek a hosszú átmenetnek sok hátránya volt, az természetes. Ebből az ötletből bátrak vagyunk javaslatba hozni azt az intézkedést, hogy az *ipartestületi előljáróságnak évenként csak fele kerüljön választás alá, a másik fele a második évben lépjen ki*, hogy az új és régi előljáróság közt bizonyos folytonosság létesüljön.

Ezt az intézkedést az ipartörvény módosításánál a 135. §-be okvetlen fel kell venni.

A kamaraterületünkön fennálló 8 ipartestületünk közül 5 mellett működött a tárgyalt évben *hitelszövetkezet*, egygyel több, a szilágysomlyóival, mint a mult évben. Ezen szövetkezetek mind az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében állanak s így a központtól élvezett nagy hitelnyújtás mellett üdvösen folynak be az illető helyi ipari hitel igények olcsó kielégítésére. *Betegsegélyző pénztár* csak két ipartestü-

letünk mellett áll fenn, mert a némi szabálytalanságok miatt még a múlt évben beszüntetett nagyenyedi testületi pénztár — az érdekeltek kérelmezése daczára is — újból nem volt szervezhető. A kolozsvári testület mellett *róm. kath. Tanoncz-Otthon* és a gyulafehérvári testület mellett *katholikus legényegylet* áll fenn. A kolozsvári ipartestület mellett továbbá *munkaközvetítő intézet* és *segédszálló* valamint az iparos segédek részére *önképző és olvasó kör* áll fenn.

Ipartestületeink múlt évi tevékenységi statisztikájából felemlithetjük a következőket: Nyolcz ipartestületünk *taglétszáma* 2641 volt. A *bevételek* 93.552 és a *kiadások* 90.157 koronát tettek ki. A belajstromozott segédek száma 2568, a tanoncok száma 1685 volt. Tanonczszerződés 743 volt kötve és 407 felszabadulás eszközöltetett. A békéltető bizottság 345 ügyet intézett el, melyből egyezség útján 118, határozattal 188 lett elintézve, míg 39 bejelentés peres útra tereltetett. Az elintézett ügydarabok összes száma 5294 volt. Nyolcz ipartestületünk vagyona 80 574 koronában van kitüntetve, a mi a múlt évi eredménnyel szemben 5508 korona növekedést mutat, csakhogy az így kitüntetett vagyon nagyrészt igen kétséges behajtásu tagdíj-hátralékból állván, a valódi tiszta vagyon sokkal kisebb összegre zsugorodik.

Szakoktatás. Kereskedelmi Akadémia. Múlt évi jelenségekben főbb vonásokban ismertettük már azon intézkedéseket, melyeket a m. kir. közoktatásügyi és kereskedelemügyi magas kormányok tettek, hogy Magyarország is lépést tartson Nyugat-Európa azon mivelte államaival, melyekben a kereskedelmi főiskolák intézménye már meghonosított s a közgazdasági ismeretek fontosságának köztudata folytán nagy látogatottságnak örvend. Beszámoltunk arról is, hogy a fővároson kívül még csak Kolozsvár nyerte meg azon ki-

tüntetést, hogy országos hirnek örvendő felső keredelmi iskoláját akadémiai tagozattal kibővíthesse.

Az 1901—2 tanév alatt intézetünk életében ezen új korszaknak megnyitására megtétettek a szükséges előmunkálatok. A felügyelő-bizottság új építkezéseket foganatosított s a régi épületeken több czélszerű átalakításokat eszközöltetett. A tanári kar s az e közben megalakult tanulmányi tanács az akadémia szervezetét és tantervét ismételtén átdolgozta, mely munkánál hazai viszonyainknak állandó szemmel tartása mellett behatóan áttanulmányoztatott a legkiválóbb külföldi kereskedelmi főiskolák szervezete is, mi végből az intézet tanárai közül négyen tettek tanulmányutat, részint a hazai közgazdasági viszonyok, részint a külföldi kereskedelmi szakoktatás behatóbb és közvetlen megismerésére. Az intézet előjárósága a tanári katedrák számát is szaporítván, a rendes tanszékek száma 9-re emeltetett, ezen kívül az akadémiai collegiumok tartására több kiváló szakférfi megnyerésével biztosított a főiskola kívánt tudományos színvonala. A közoktatásügyi m. kormány pedig az intézetnek eddig 11 ezer koronában megállapított állami segélyét 21 ezerre emelte fel.

Ezen előkészületek után 1902. szeptember hó 12-én megnyitott a kolozsvári kereskedelmi akadémia főiskolai tanfolyama 16 hallgatóval, mely elég nagy érdeklődés ahhoz, hogy ez új intézet jövőjéhez biztató reményeket fűzzünk, annál inkább, mert e 16 hallgató közt az erdélyi arisztokracia három taggal van képviselve s így a kereskedelmi akadémia iránt azon körök érdeklődése is megnyilatkozott, honnan közgazdasági életünknek annyi jeles vezetője akadt a multban s honnan ilyenekre akarunk számítani a jövőben is. Az akadémia kiváló tanárai tudományos színvonalon álló előadásokat tartanak a magasabb fokú kereskedelmi, for-

galmi és közgazdasági ismeretekből; kiváló súly van fektetve a német és francia nyelv megtanulására, hogy a főiskolát végző hallgatók az így megszerzett szakképzettségük által képesíttessenek arra, hogy a kereskedelmi pályákon egykor vezető szerepet vihessenek, a nemzetközi nagy kereskedelemben sikeresen munkálkodhassanak, a különböző pénz- és biztosító intézeteknél, ipari és közlekedési vállalatoknál pedig magasabb állásokat is eredményesen betölthessenek.

Az akadémián ezidő szerint mint kötelező tárgyak adatnak elő: nemzetgazdaságtan, pénzügytan, magyar magánjog, jogszolgáltatás a bel- és külföldön, kamatügy, kereskedelmi és váltójog, csődjog, iparjog, kereskedelmi számtan, politikai számtan, mennyiségtan, könyvvitel, irodai munkálatok és mintairodai dolgozatok, magyar levelezés, német kereskedelmi nyelv és levelezés, általános forgalomismeret, nemzetközi kereskedelmi és forgalomismeret, bank és tőzsdeismeret, folyószámlák taná, a könyvadósság legújabbkori története, közgazdasági földrajz, vámtarifa és vámkérdés, vasuti és hajózási díjszabás. — Mint nem kötelező tárgyak: áruismeret és technológia, francia kereskedelmi nyelv és levelezés, gyorsírás, gépirás, a rendkívüli tanfolyamok collegiumai s ezen kívül az akadémiái hallgatók a tud. egyetem collegiumaiból hallgathatják azokat, melyeket jövő életpályájukra még szükségeseknek tartanak.

Az akadémiái rendes collegiumokon kívül tervbe van véve, váltakozó sorrendben, egy fakeskedelmi szaktanfolyam, egy gabonakereskedelmi szaktanfolyam s egy bankhivatalnoki szaktanfolyam megnyitása is. E szaktanfolyamokkal az akadémia mint kezdeményező lép fel nemcsak hazánkban, hanem az egyetemes kereskedelmi szakoktatás terén is s a cél ezekben azon átvezető hidak felépítése,

melyen át az iskolai elméletet szerves kapcsolatba lehet hozni a gyakorlati élettel.

Az akadémiai tagozatban a rendes hallgatók félévenként 120 kor. leczkepenzt fizetnek ; a rendkívüli hallgatók pedig az általuk választott előadások minden heti órája után félévenként hat koronát. Az intézet internatusába akadémiai hallgatók is felvétetnek.

Felső kereskedelmi iskola. A kereskedelmi akadémia ezen tagozata az 1901—2. tanévvel fennállása 24-ik évét érte el s egyik legnépesebb ilyen intézete hazánknak. A tanulók száma e tanévben 262 volt s minden osztály párhuzamos tagozatból állt most is, mint 15 év óta mindig. Az intézetet az ország legtávolibb vidékeiről is felkeresi a tanuló ifjuság, úgy hogy a szülők lakóhelye szerint a növendékek 38 törvényhatóságból valók. A két tagozat tanári kara 35 tagból áll Kiss Sándor igazgató vezetése alatt. Érettségi vizsgálatot 83 tanuló tett. A felső keresk. iskolai tanulók 120 kor. évi tandíjt fizetnek.

Internatus. Ugy a tanulásbeli eredmény biztosítására, mint a fegyelmi állapotok példássá tevésére hatalmas eszköze az intézetnek az internatus. A benlakás katonai rendje, az idő gondos kihasználása, a felügyelet és nevelés közvetlensége és állandósága, a gyengébb tanulók rendszeres segítése, az együttlét családias jellege, tanár és tanítvány közt létrejövő bizalom, az állandó érintkezés a család és iskola közt stb. mind meg annyi nevelő eszköz a tanári kar kezében, hogy a tanterv tulköveteléseivel szemben is elérjenek olyan tanulmányi eredményt, a milyent csak odaadó munkával lehet elérni. Az internatus már 16 éve áll fenn s példás szervezetével és sikeres eredményével teljesen kiérdemelte a szülők bizalmát. Az 190 $\frac{1}{2}$. tanévben 89 tanuló vétetett fel a benlakásba, egy növendék teljes ellátásáért 800 korona évi díjat kell fizetni.

Kereskedő tanoncziskola. A kereskedelmi akadémiával kapcsolatban áll a kolozsvári kereskedő társulat által fenntartott kereskedő tanoncziskola, mely 64 éves multjával egyik legrégebb ilyen intézete hazánknek. Az iskola 1881 óta az akadémia helyiségeit és tanszereit használja céljaira s így a sikeres haladásnak a czélszerű helyiség és megfelelő taneszközökben rejlő feltételei a lehető legjobban vannak megadva. Ugyanezt mondhatjuk a tanító személyzetről is, mert többnyire a felső kereskedelmi iskola tanárai tanítanak a tanoncziskolában is. Az iskolának külön felügyelő-bizottsága van, melynek tagjait a fenntartó kereskedő társulat választja tagjai közül s kik különösen a tanulók pontos iskolalátogatását ellenőrzik, a mi panaszra nem is ad okot. A sikeres haladást azonban erősen veszélyezteti az, hogy még mindig sok olyan tanoncz van, kik az elemi iskolából lépnek a kereskedői pályára, mely pedig ma már nagy intelligentiát követel meg attól, ki e pályán boldogulni akar. E baj orvoslásáról az ipartörvény revisiójánál annál inkább kell gondoskodni, mert különben kis- és közép-kereskedelmünk jövőjét veszélyeztetjük. Az 1901—2 tanévben az I osztályban volt 42, a II-ikban 33, a III-ikban 17 tanuló, összesen 92 tanuló. Az iskola évi fenntartása 3700 korba. kerül.

Női kereskedelmi tanfolyam. Két évi szünetelés után a tárgyalt évben újra megnyílt székhelyünkön a *női kereskedelmi tanfolyam*, mely az állami polgári leányiskolával kapcsolatosan 10-ik évét éli. A tanfolyamra 39 növendék vétett fel. Az oktatás a „Női Kereskedelmi Tanfolyamok“ részére kiadott új szervezet alapján szerkesztett s a m. kir. iparoktatási főigazgatóság által 1227/902. sz. a. jóváhagyott részletes tanterv szerint történik. E tanmenet a régitől abban különbözik, hogy a kereskedelmi és váltóismét heti 1 óra helyett 2 órában tanítják, valamint hogy a tárgyak közé,

mint kiválóan fontos és szükséges ismeret, a gyorsírás és gépirás is fel van véve heti 3—3 órával. A tanfolyam költsége 5450 koronát tett ki, a melyben egy írógép 500 kor. és felszerelések, taneszközök 200 korona, olyan kiadások, melyek több évre szólnak s ily czimen a későbbi évfolyamokat nem fogják drágítani. Termet, fűtést és világítást a kultuszminister ur engedélyéből a polgári leányiskola ingyenesen engedte át. Fedezetül szolgált a növendékek egyenként 120 koronában megállapított tandija és személyenként 10 korona beiratási díj, melyhez kamaránk költségvetésileg biztosított 400 koronával járult.

Meg ismételjük ez alkalommal is azt az óhajtásunkat, hogy e tanfolyam rendszeres fenntartási költségei ne háritassanak át teljesen a jelentkező növendékekre. Hisz igen jól tudjuk, hogy a női kereskedelmi pályára utalt és kenyeret innen váró növendékek igen szerény sorsu családokból kerülnek ki és az a 100—120 kor. évi tandíj, a mit fejenként fizetniök kell, valamint az az idő, a melyet a tanévre fordítanak, elvonva őket más kereső foglalkozástól, erejüket túlhaladó áldozat. Mi az állam gondoskodását nem tartjuk kimerítettnek az által, hogy a kultuszminister ur ingyen helyiséget és fűtést enged igénybe venni, ez ugyan jobb a semminél, de alig több a valaminél. A mostani költségvetés kiadási tételeinél is azt látjuk, hogy a tananyag okvetlen kiegészítésére egy írógépet kellett beszerezni, fedezet hiányában persze a befolyt tandijakból; méltánytalannak tartjuk, hogy pl. ily több évig, több tanfolyamot szolgáló taneszköz a növendékek egy évi csoportjának költségén szereztessék be. Mig ha a tanfolyam állami segélyben részesülne, akkor az ily természetű felszerelések annak terhére szereztetnének be. Ismételten kérjük Nagyméltóságodat, hogy e kérdés iránt érdeklődve, *a női kenyérkereset e fontos előkészítő*

intézményét támogatásába venni és segélyben részesíteni méltóztassék.

Arra az esetleges és már több oldalról hallott aggodalomra, hogy az évi rendszeres tanfolyamokról kiseregülő növendékek nem találnak alkalmazást s így túltermelés állana elő: azt a szerény észrevételt tesszük, hogy a szükséglet és kínálat kiegyenlítése érdekében egyelőre elég volna, ha ily tanfolyamok, miként eddig is történt, minden 2 -- 3 évben rendeztetnének, de akkor számbavehető állami segély mellett.

Kereskedő segédek esti tanfolyama. Kereskedelmi alkalmazottaink szellemi szaktudásának fejlesztése körül régóta érzett hiányt van hivatva pótolni a kolozsvári kereskedők és kereskedő ifjak által a tárgyalt év október havában megnyitott *kereskedelmi esti szaktanfolyam*. A tanfolyamra 33 hallgató jelentkezett, kik a heti 7 esti órát a legnagyobb pontossággal látogatják ezen körülmény, Ca mint egyrészt igazolja a nemes tudás elsajátítása iránt segédeink között megnyilvánult dicséretes törekvést, másrészt a kereskedelmi akadémia 4 előadó tanárának, kiknek élén *Kiss Sándor* igazgató buzgólkodott, odaadó munkássága biztosítékot nyújt a tanfolyam eredményes működéséről is. Az előadások tárgyai a földrajz, magyar fogalmazás és levelezés, kereskedelmi és váltójog, könyvvitel és számtani ismereteket ölelik fel. A tanfolyam hallgatása azonban a résztvevőkre igen érzékeny kiadást hárit, nevezetesen a társulati tagok 45 és a nem társulati tagok pedig 70 koronát fizetnek az egy évi kurzus hallgatásáért. Ennek daczára azonban a bevételek nem fedezik a kiadásokat és így kamaránk 300 kor.-nyi segélyét is igénybe véve, a társulat tanulmányi alapjának terhére még tekintélyes kiadás maradt fedezetlenül. Óhajtandó volna, hogy az ily üdvös törekvés, a mely a felnőtt és már az életben működő kereskedő ifjak körében ismereteik kibő-

vitésére spontán megnyilatkozik, ne jutna zátonyra az anyagi kérdés szirtjén. Elvégre az igen kis jövedelmű kereskedő-ifjaktól nem igen kívánhatni, hogy 45—70 koronákat fizesenek, elég dicséretes tőlük, hogy hosszas, fárasztó napi munkájuk után mulatság helyett az esti órákat önképzésre fordítják, az előadó tanárok sem hozhatnak anyagi áldozatot azon felül, hogy esti pihenő idejüket feláldozzák némi csekély tiszteletdíjért. Kamaránk pedig, sajnos, nem rendelkezik oly busás bevétellel, hogy erején felül még többet fordítasson a szakoktatásra. Valóban ideje volna az ipari és kereskedelmi szakoktatás ügyét jelenlegi hulló állapotából kivenni és olyképpen rendezni, hogy a felett kizárólag a kereskedelmi kormány rendelkezék, de egyuttal fenntartását is biztosítsa, mert a míg a közoktatási ministerium is protectora, teljes és kielégítő támogatásban, éppen a kettős védnökség mellett sem részesül.

Ipari szakoktatás. A kamarai kerületben a közép fajta ipari szakoktatást a lefolyt évben is 3 intézet képviselte, ugymint a *kolozsvári* és *zalathnai* állami *ipari szakiskolák* és a kolozsvári államilag segélyezett *női ipariskola*.

A tavalyi jelentésünkben általában mondottak ismétlésétől felmentve érezzük magunkat, de sajnosan kell megemlékeznünk, hogy sem egyik, sem másik nézetünk nagyobb visszhangra nem talált.

Az egyes iskolák működéséről a következőkben számolhatunk be :

1. *A kolozsvári m. kir. állami ipari szakiskola* a tavalyi 1901/2. tanévével működésének 18-ik évét zárta le, s örömmel konstatálhatjuk, hogy e 18 éves működés alatt hű volt a megalapításakor hangoztatott irányokhoz, s e hosszú idő alatt már jelentékeny számát bocsátotta ki a képzett tanulóknak, kik közül többen az ipari életben jelentős tényezők lettek.

A lefolyt tanévben is nemcsak alapszakosztályait tartotta fenn, de sikerült népes szaktanfolyamait is továbbfejleszteni.

Az intézet népessége a múlt évben következő volt:

A 3 alapszakosztályban t. i. a fa-, fém- és építőipari szakban	81,
az iparos-tanonczok esti szakrajztanfoly.	219,
az iparos-segédek továbbképző tanfoly.	20,
a különböző kazánfűtői, lokomobil és stabilgép kezelői tanfolyamokon .	87,
a dinamogép kezelői tanfolyamon . .	21,
összesen .	<u>428</u> hallgató

az előző évi 436 tanulóval szemben. Az iskola népessége tehát csaknem ugyanaz volt.

A három alapszakosztály kibocsátott a tavalyi évben összesen 18 és pedig 4 fa-, 8 fém- és 6 építőipari végzett tanulót.

Az iparos-tanonczok részére szervezett esti szakrajztanfolyam ezen tanévben is 7 szakcsoportban működött és pedig az építőipari szakcsoport a *kőmives, kőfaragó, kályhás, ács, kővező* és *cserépfedő* tanonczok; a faipari kezdő és haladó szakcsoport az *asztalos, kerekes, esztergályos, kádár* tanonczok; a fémipari szakcsoport a *műszerész, kovács, bádogos, órás, szerelő, szerkovács, rézműves* stb. tanonczok; a lakatos szakcsoport az *épület- és műlakatos* tanonczok; a géplakatos szakcsoport a *géplakatos* és *vasöntő* tanonczok, s végül a diszítőipari szakcsoport a *cézgfestő, kárpitos, szobafestő* és *ötvös* tanonczok részére. Ezen szakrajztanfolyamok a tanoncziskola II. és III. osztályába járó tanulók részére lévén rendszeresítve, a II. és III. osztályba beírva volt 310 tanoncznak tehát 70%-je részesült heti 2—2 esti órai szakrajzoktatásban, a fent felsorolt iparágakban működő tanonczoknak pedig valamennyije.

Ez tehát, ha nem nagymértékű eredmény is, mindenesetre a tanoncok szakirányu oktatása terén a legteljesb elismerésre tarthat számot.

Kiváló örömmel jegyezzük fel a felnőttek számára rendezett *időleges szaktanfolyamokat*, melyek körülbelül tavalyi létszámukat tartották fenn. A különböző *kazánfűtői, lokomobil* és *stabil gépkezelő* tanfolyamban részt vett 87 hallgató közül az országos kazánfűtő és gépkezelő vizsgáló bizottság előtt 71-en nyertek államérvényes képesítőt.

Különösen fontosnak tartjuk a szakiskola igazgatósága által immár 4 év óta fenntartott *iparos-segéd továbbképző tanfolyamokat*, mely a múlt évben 20 asztalos segéd elméleti, s a mi fő, gyakorlati továbbképzését szolgálta. A segédek esti 4 órában részesülnek szakrajzoktatásban és vasárnap dél-előtt 3 órában gyakorlati technológiában és műhelygyakorlatban nyernek oktatást. A tanórák alatt készített számos kísérleti tárgyon kívül 11 nagyobb munkadarab készült, mely nagyobbára értékesített is. A tanfolyam 5—6 hóig tart, s a végén izléses kiállítással bezárul. A tanfolyamon szorgalmasan résztvevők a kereskedelmi minister úr és egyes iparos mesterek ajándékából jutalomban is részesültek.

Szintén helyes hézagpótló tanfolyam a *dinamogépek kezelését tanító tanfolyam* is. Tekintettel az elektrotechnikának mind szélesebb körben való alkalmazására, mely remélhetőleg a közel jövőben városunkban is nagyobb tért fog hódítani, nem kicsinyelhetjük e tanfolyam szakképző hatását, a minek örvendetes jele, hogy 21-en vettek benne részt, s a vizsgát — noha ez éppenséggel nem kötelező — mégis 19-en sikerrel kiállották.

Az intézet e kiterjedt munkaköre megfelelően nagy-számu tanító személyzetet is foglalkoztatott, a mennyiben a lefolyt évben az intézetben 18 tanár, 7 hitoktató, 5 mű-

vezető és 2 előmunkás tanított. Az intézet fenntartása 72.781 koronába került, melyből 16.556 koronát a helyi érdekeltség (közte kamaránk) fedez.

Az alapszakosztályok tanulóira vonatkozó adatok közül érdekesnek tartjuk felemlíteni, hogy a tanulók 41%-je kolozsvári és 8%-je kolozsmegyei illetőségű, tehát fele, ha ehez kamaránk területét hozzávesszük, mondhatjuk, hogy a tanulók legnagyobb részét kamarakerületünk szolgáltatja, a mi az intézet helyes elhelyezésére vet világot.

A szülők foglalkozására nézve érdekes felemlíteni, hogy a tanulók 38%-jének szülője iparos és 11%-jének személyes szolgálatból élő, s mintegy 14%-jének szülője hivatalnok.

Az intézettel kapcsolatos *I. Ferencz József iparmúzeum* a lefolyt évben sem fejthetett ki tevékenységet, mert gyűjteményei ládáiban csomagolva várják az új épület elkészültét, mely előreláthatólag a folyó év végén fog rendelkezésére átadni. A legjobb reménységgel vagyunk eltelve, hogy ezen múzeum életerős és gyakorlati tevékenységgel fogja szolgálni a hazai iparoktatás ügyét.

2. A *zalathnai állami kőfaragó és kőcsiszoló* ipari szakiskola a tavalyi 1901/2 tanévével működésének 8-ik életévét töltötte be. A tanulók létszáma ezen tanévben is 36 volt, kik közül 4 kőcsiszoló és 32 kőfaragó növendék volt. Tekintettel a *kőcsiszoló növendékek* állandóan csekély voltára (évente 4—5 hallgató), legyen szabad Nagyméltóságodnak újból figyelmébe ajánlani tavalyi megjegyzésünket.

A *kőfaragó* szakosztály kellő számú tanulóval szép eredményű munkásságot fejtett ki, s mint a készített munkák sorozatából látjuk, elég változatos programmal. Elismeréssel jegyezzük fel, hogy a különböző hazai kőfajok feldolgozására nagy súly van fektetve.

A mult tanévben 6 tanuló végezván, ezek nemcsak könnyen nyertek gyakorlati alkalmazást, de még kétannyi is elhelyezhető lett volna.

A tanulók statisztikájából érdeklővel olvastuk, hogy a tanulóknak mintegy fele helybeli és közelműködési, míg a másik fele távoli részekből való, a mi az egész ország érdeklődését tanúsítja. Valamint jó jelnek vehető az is, hogy a tanulók fele iparos szülők gyermeke.

Tekintettel a nagyszámu távolvidéki tanulóra, megszívlelendőnek tartjuk az igazgatóság óhaját egy internatus létesítése iránt.

Az intézetben a mult tanévben sem volt semmiféle szaktanfolyam.

A tantestület 4 tanár, 3 hitoktató és 4 művezetőből állott. A fenntartási költségek 41420 koronát tettek ki, melyből tisztán ösztöndíjakra 6900 kor. fordítottak.

3. *A kolozsvári államilag segélyezett nőipariskola* a mult tanévi 1901/2 évvel fenállásának 20-ik évét zárta le. E szép és tekintélyes multban sok anyagi gonddal volt kénytelen küszködni, de anyagi viszonyai néhány év óta javulván, kitüzött célja elé mind jobban és alaposabban halad.

A mult tanévben 104 növendéke volt, tehát tavalyi népességét megtartotta, kik az alapvető ismeretek elsajátításán kívül, a gépvarrás, himző szakokban és a ruhaszabászatban tanítottak.

Örömmel jegyezzük fel, hogy a kalotaszegi varrottasok magyar stylusa tágabb tért hódított a növendékek kézimunkáiban, s hogy a selymfestést és bársonyvetést is ismerteti, csak sajnálni tudjuk, hogy az ez irányban hirdetett külön tanfolyam a jelentkezők csekély száma miatt nem volt megtartható.

A tantestület 7 tanárnő és 2 hitoktatóból állott. Az iskola fenntartása 11.000 koronába kerül.

A növendékek által készített munkák anyag- és munkaértéke 7000 koronát tett ki, melyből a megrendelt munkák értéke 985 kor. volt. Ezen munkák után a kereseti osztály növendékeinek 446 kor. fizettetett ki.

A növendékek közül 9-en tették le a munkamesternői vizsgát igen jó eredménnyel.

A tanév végén az intézet a növendékek által készített munkákból, rajzokból és dolgozatokból szépen sikerült és tömegesen látogatott kiállítást rendezett.

Alsófoku iparoktatás. Az alsófoku iparoktatást kamara-kerületünkben 16 iparos tanoncziskola képviseli, melyekben 119 tanerő végezte az oktatást 87 osztályban. A tanulók száma 2447 volt, melyből az év folyamán 259 felszabadult. Az iskolák fenntartási költsége 53.104 koronát tett ki, melyből 12.256 korona államsegély volt, a többi a fenntartó községek és testületek pénztárából nyert fedezetet. Tizennégy tanoncziskolával kapcsolatosan tanonczmunka-kiállítás is volt a tárgyalt évben, melyeken 654 tanoncz 948 munkadarabbal vett részt.

Az alsófoku iparoktatási intézeteink között népességre és fontosságra nézve is kiemelkedő székhelyünk *iparos tanoncziskolája* és éppen ezért nem érdektelen az iskola jelen 28-ik évi működéséről részletesebben is megemlékeznünk.

Az intézet vezetése a lefolyt tanévben — az 1898—1901 években megkísérlett kettős igazgatás helyett — ismét egy igazgató vezetése alá került. Az iskolának 17 osztálya a város különböző pontjain, 9 intézetben volt elhelyezve. A tanév kezdetén és folyamán az iskolákba 851 tanuló iratkozott be, 52-vel kevesebb, mint a megelőző 1900/1 évben. Ennek az apadásnak az okát a némely iparágnál érezhető,

sőt mondhatni állandó munkahiányban találhatjuk, melynek következtében a mesterek új tanoncokat alig, vagy éppen nem szegődtetnek. Az apadás különösen az építő iparoknál tapasztalható. Ennek igazolására megemlítjük, hogy míg 1900/1. évben asztalos tanonc volt 81, ebben az évben 77, ács 8 — most 5, kőmives 101 — most 77, szobafestő 42 — most 23 s így tovább. A 851 tanuló 17 osztályban — 2 előkészítő (1 kezdő és 1 haladó), 8 első, 4 második, 2 harmadik és a nyomdász tanoncok külön osztályában nyert oktatást. A tanulók közül évközben felszabadult 84, meghalt 3, kimaradt 51, apadt tehát a létszám 138-al, s így az iskolai évet befejezte 713 tanuló. Mulasztásaik ellenőrzése a naponként való lebélyegzéssel történt. Az igazolatlanul mulasztók száma még mindig jelentékeny; ezekkel szemben az iparhatóság kellő erélylyel járt el. A tanulók magaviselete úgy a tanteremben, mint azonkívül, általában kielégítő. A tanítótestület az igazgatón kívül állott 31 óraadó tanítóból és 14 hitoktatóból, utóbbiak közül 6 egyuttal óraadó is, és így a testületnek, igazgató mellett, 39 tagja volt. A tanítótestület ez évben is odaadással folytatta munkásságát s ennek következtében a tanítás eredménye általában jó volt.

A szabadkézi rajz tanítása (a mértani rajzot az elméleti tárgyakkal kapcsolatban tanulják a növendékek) 14 osztályban folyt, u. m. a 2 előkészítő osztályban, 7 első osztályban, 2 második, 2 harmadik osztályban és a felső tanulók 1 osztályban. E rajzosztályok tanítói a rajz tanítására mindannyian képesítéssel bírnak. A tanulók szakrajz-oktatásáról az állami ipari szakiskola gondoskodik. A II. és III. osztályok tanulói közül ez évben 7 csoportban 232 tanuló részesült szakrajz-oktatásban. A vallás-erkölcsi oktatás szintén 14 osztályban folyt. Az elméleti tantárgyakból az évváró vizsgálat 1902. május 4-én tartatott meg; a rajzta-

nitás azonban június hó végéig folyt. A vizsgálatokon a jómagaviseletű és szorgalmas tanulók között 300-nak az iskolát fenntartó város, a kereskedelmi és iparkamara és az ipartestület adományaiból jutalmak (könyvek és rajzeszközök) lettek kiosztva. A szervezeti szabályok 40. §-a értelmében a kolozsvári ipartestület előljárósága, az igazgatóság és a tanítótestület közreműködésével ez iskolai évben is lőn rendezve és pedig fennállása óta a 14-ik munkakiállítás. A kiállításon, a jelentkezett 195 tanuló közül, tényleg résztvett 145, a kik közül jutalmat nyert 125 tanuló. A kiállítás az állami ipari szakiskola helyiségében 1902. április 27—május 4-ig volt nyitva. Az iskola fenntartása a városnak 1901-ben 15.882 koronájába került; ez összegből tandíj czimen 2700 korona térült meg. Az intézet felett a közvetlen felügyeletet a Kiss Sándor keresk. akad. igazgató elnöklete alatt működő felügyelő bizottság gyakorolta. Gondoskodása következtében jelent meg az iskola 1895—1901. éveiről egybeállított Értesítője. Az iskola működéséről ezután 3 évenként lesz kiadva ily nyilvános beszámoló.

Az alsófoku ipariskolák 1901—902. évi működéséről egybeállított kimutatást ide iktatjuk

Szabászati tanfolyam. A múlt évben elsőnek rendezett szaktanfolyamok Nagyméltóságod anyagi támogatása folytán a tárgyalt évben folytatást nyertek, a mennyiben a dési és kolozsvári czipésziparosok kérelmére Nagyméltóságod kegyes volt 1—1 tanfolyamot engedélyezni. A dési *czipész tanfolyam* 1903. év január hó 19-től február hó 8-ig tartott s azon 18 mester és 5 segéd vett részt. Az elért eredmény úgy a hallgatókat, mint az előadót teljes mértékben kielégítette. A kolozsvári tanfolyam február hó 11-től márczius hó 18-ig lőn rendezve és pedig 16 mester és 8 segéd részvétele mellett. E tanfolyamok régóta érzett hiányt pótolnak a szakoktatás és kapcsolatban az iparfejlesztés körül és az érdekeltek valóban nagy hálaára vannak kötelezve Nagyméltóságod jóindulatu figyelme és támogatása által.

Mindkét tanfolyam előadója *Lengyel Károly* kolozsvári czipésmester volt, a ki iparában az egész országban már is szaktekintély, s a ki hallgatóinak egyhangu hálás elismerése mellett, buzgalommal igyekezett szaktudását hallgatóiba átültetni. E tanfolyamnak elméleti oktatását sok gyakorlati haszonnal egészítette ki a Singer varrógépgyár azon üdvös és dicséretes ténykedése, hogy a tüdzelő és más szakbavágó gépeket nemcsak ingyenesen bocsátotta rendelkezésre, de saját költségén varrónőt is állított a gépek mellé, a ki a varrást és a gépek használatát gyakorlatilag mutatta be. Külön kell megemlékeznünk Nagyméltóságod azon intézkedéséről, hogy az ország különböző részeiben nagy számmal rendezett ilyen czipész szaktanfolyamok ellenőrzésére *Krazsoff János* budapesti szakiparosnak megbízást adott. Ezen intézkedést örömmel üdvözljük egyrészt azon felfogásból, mert abból azt gyanítjuk, hogy a tanfolyamok jövőben *tervszerű és állandó rendezését* Nagyméltóságod is kívánatosnak tartja, de másrészt az egyöntetű vezetés és tanítás

érdekében valóban szükség van arra, hogy az ellenőrzés és technikai vezetés — országosnak ígérkező — ez újabbi szakoktatási intézményünknel is, egy kézbe fusson össze. Épen azért nem tartjuk fölöslegesnek az érdekeltek körében felmerült azon eszmét tolmácsolni ez alkalommal, *hogy ezen tanfolyamok tanítási és vezetési rendszerének egyöntetűsége szempontjából külön szervezeti szabályzatok és tanterv dolgoztassék ki és tétessék kötelezővé.* Ez az intézkedés a tanítás eredményére is több biztosítékot nyújtana, de az ellenőrzés is sokkal egyszerűbb és könnyebb lenne.

Iparossegédek esti szaktanfolyama. Mint uttörő törekvést kell fel említenünk a kolozsvári iparossegédek különféle szakegyleteinek azon dicséretes mozgalmát, hogy elméleti tudásukat a kereskedelmi ismeretekkel, mint pl. számtan, levelezés és könyvvezetés, *esti tanfolyamok* útján fejleszteni kívánják. Ezen céljuk Nagyméltóságod és kamaránk anyagi és erkölcsi támogatása folytán biztosítva lőn, amennyiben e sorok írásakor a tanfolyam 47 résztvevővel már megis nyílt. Reméljük, hogy az ott elért eredmények a hozzá fűződő reményeket kifogják elégiteni és buzdító például fog a jövőre is szolgálni.

Betegsegélyző pénztárak. Betegsegélyző pénztáraink életből semmi újat sem említhetünk fel. Az évek óta vajudó reformkérdés, teljes bizonytalanságot teremtett s az amugy is kevés életképességet mutató intézményeknél ezen körülmény, a lassu, de biztos sorvadást még inkább elősegíti. Sem gyökeres reformokat nem lehet életbe léptetni, sem pedig a járulékkulcsot nem emelhetik, mert egy rövid életű reform kedvéért erre többséget közgyűlésen kapni nem lehet. Ólomsullyal nehezedik a pénztárakra a balesetekből eredő betegségek gyógykezeltetései is. Ilyen helyzetben pénztárainkra életkérdés a tervezett reform gyors életbeléptetése és

a kötelező állami biztosítás kimondása. A reformnak azonban csak úgy jósolhatunk jövőt, ha a betegsegélyezési ügy végrehajtása állami közegek kezébe tétetik le, a mi által az intézmény vezetésében megbízható és állandó hivatali szervek cserélnék fel a mostani vezetőségeket és az érdekeltek csupán a pénztári kezelés ellenőrzésével lennének megbízva. A betegsegélyezési ügy reform kérdésénél nem kisebb jelentőségű a *baleset biztosítási ügy törvényes rendezése* is és pedig nemcsak a pénztárak érdekében, de főleg a munkaadókra nézve. Ugyanis a gyakori balesetekből eredő gyógykezelési költségek rendkívüli terheket rónak a pénztárakra, ezek alól tehát mentesítendőek lennének a pénztárak a baleset biztosítás törvényes rendezése által. De e törvény sürgős megalkotását a m. kir. Curia azon elfoglalt elvi álláspontja is halaszthatlan szükséggé teszi, melyben kimondatott egy felmerült esetről kifolyólag, hogy a *munkások balesetére nézve a munkaadó teljes vagyoni jogi felelősséggel tartozik*. Ily felfogás mellett a munkaadókra bekövetkezett rendkívül terhes állapot megszüntetése érdekében a tárgyalt évben 2555/902. sz. a. bátrak voltunk a szegedi társkamara felhívására magunk is nyilatkozni s indokainkat részletesen kifejtteni, ennél fogva azok ismétlésétől annál is inkább elállunk, mert tudomásunk szerint Nagyméltóságod lekötelező gondosságából a balesetbiztosítási törvény előkészítése már előhaladott állapotban van s így reményünk lehet a törvény mielőbbi megalkotásához, mely a sérelmeket orvosolni lesz hivatva.

Nagy és leküzdhetetlen nehézséget teremt betegsegélyző pénztárainknak a jelen törvény azon rendelkezése, hogy a minimalis járulékkulcs 2%. Ennek emelése ugyszólván mindenütt szükséges, de nagyon nehezen vihető keresztül. Németország, mely jobban védett munkásrétegekkel rendel-

kezik, a minimalis kulcsot 3%-ban állapította volt meg és épen most tárgyalja a német birodalmi gyűlés a törvény azon módosítását, hogy a minimalis kulcs 3 6%-ra emeltessek fel. A legkisebb betegségre is nagy hajlammal bíró munkásaink ellátására a jelenlegi 2%-os kulcs a jövőben még kevésbé felelhetvén meg, bátrak vagyunk a *minimalis kulcs százalékának* a tervezés alatt álló törvény keretében való *felemelésére* Nagyméltóságod figyelmét különösen felhívni.

Pénztárainknak a kórházak önkényes betegfelvétele és kezelési költségeinek a pénztárakra utalása ellen már mult évi jeleutésünkben is hangoztatott panaszaink csak nem szűnnek meg, daczára annak, hogy Nagyméltóságod még 1902. év április hó 16-án 25.931 sz. a. kelt rendeletével a kívánt orvoslást kegyes volt megadni, amennyiben a hivatolt rendeletben ki lőn mondva, hogy *a kórházak a pénztárak ajánlata nélkül csak váratlanul bekövelkezett rögtöni súlyos megbetegülteket vehetnek fel és a kórház gondnokságok ez esetben is köteleztettek arra, hogy a pénztárakat a felvételi értesítés beküldésével egyidejűleg, a betegség és a felvétel körülményeiről is részletesen tájékoztassák* A pénztáraknak fenn lett hagyva azon jog, hogy kivánságuk szerint és ha székhelyükön külön beteg ápodájuk van, a kórházba felvett betegeket ápodájukba szállithassák, ha a szállítást a betegség körülményei mógengedik.

Panaszolniak továbbá pénztáraink a *drága gyógyszer szolgáltatása ellen is és olcsóbb gyógyszer árszabás szükségességét hangoztatják*. A humanus czél érdekében bátrak vagyunk ez óhajtást is Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani.

Mint a pénztárak állami kezelésbe vétele és a személyzet állandósítása érdekében hangoztatott óhajtásunk visszhangjául szolgáló esetet, fel kell említenünk a segesvári kerü-

leti pénztár azon intézkedését, hogy a legutóbbi közgyűlése a pénztár tisztviselőit élethossziglan megválasztottaknak jelentette ki és részükre külön nyugdíjalap létesítéséről is gondoskodott.

Kamarakerületünkben a tárgyalt évben 14 betegsegélyző pénztár működött és pedig 7 *kerületi*, 2 *ipartestületi*, 2 *magán egyesületi* és 3 *vállalati*. A 14 pénztár taglétszáma 16.942 volt és pedig 15 464 férfi és 1478 női munkás. A *bevételek* összesen 194.098 67 koronát tettek, melylyel szemben a kifizetett segélypénzek, orvosi-, gyógyszer-tári-, kórházi- és temetkezési költségek és személyi *kiadások* 174 470 koronát emésztettek fel és így *pénztári maradvány*, — a mi leginkább künt levő követelésből áll — az év végén mintegy 19.628 korona lenne. A 14 pénztár vagyona 107.709 koronában van feltüntetve, de a melyből 50%, mint kétes behajtásu küntlevő (tagjárulékhátrálék) bizony leüthető. A 7 kerületi pénztár az összes taglétszám majdnem teljes $\frac{2}{3}$ -át öleli fel, lévén tagjainak száma 10.511, utána a 2 ipartestületi következik 3023 taggal, míg a 3 vállalati pénztár 1787 és a 2 magán egyesületi pénztár 1621 taggal jó hátra marad. Természetesen a bevételeknél is a kerületi pénztárak vezetnek 123.957 koronával, utánna az ipartestületi 28.360 koronával, a vállalati 21.806 és a magán egyesületi pénztárak 19.974 koronával következnek. A kerületi pénztárak mult évi kiadása 115.507 korona, az ipartestületi pénztáraknak 25.591 korona, magánegyesületeknek 16.977 korona és a vállalati pénztáraknak 16.397 korona volt.

Őstermelés. Az *erdélyrészi bányászatnak* több mint $\frac{3}{4}$ része kamaraterületünkre esik. Az őstermelésnek e jelentékeny ágazata a mult év folytán is a lassu fejlődés utján volt. Nevezetesebb momentumot nem hozhatunk fel, mint

azt, hogy az abrudbányai területen kilátás van arra, hogy az eddigi csak időszakos üzemre alkalmas vizerő helyett a Melegsza mos vizerejének segítségével a zuzóművekhez villamos erőátvitel lesz alkalmazva a mely folytonos működésben tartatván, a hajtóerőt állandóvá fogja tenni s ennek következtében az érczelőkészítés megkétszerezhetővé válik.

A kamaránk területét — Szilágy megye kivételével — magába ölelő zalathnai bányakapitányság területén az 1901. évben az *adományozott bányaterületek* mérete 28,127.330² m² volt, melyből arany- és ezüstre 19,086.205⁴ m², vasérczre 429.824⁶ m², szénre 5,955.365² m² és egyéb ásványokra 2,655.935 m² esett. A *zárt kutatómunkák* száma 2453 volt.

A művelés alatt álló kincstári és magánosok bányáiban — a sóbányákat kivéve — 4026 munkás volt alkalmazva. A bányákból *kitermelve* lett 2104⁸¹⁶ kgr. *arany* 3,759.221 korona értékben, *ezüst* 1663⁵⁷⁹ kgr. 190 052 korona értékben, *réz* 502¹² q. 70 939 korona, *ólom* 1690.38 q. 49.498 korona, *rézgálicz* 8048 q. 12.877 korona, *gläubersó* 1370 q. 19.234 korona, *kénsav* 14 642 kgr. 14 033 korona, *kénkovand* 50 ezer q. 60 ezer korona és *barnaszén* 152.215 q. 121.772 korona értékben. A társpénztárak vagyona 1,016.332⁶⁵ koronát tett ki.

Sóbányászat. Kamarakerületünknek s általában az erdélyi részeknek egyik legjelentékenyebb bányatermelési ága s bányaiparunknak kétségkívül legfejlettebb része a sóbányászat, mely az erdélyi részekben öt helyen van (Marosujvár, Désakna, Parajd, Torda és Vizakna) üzemben s ez öt hely közül. Parajdot kivéve, valamennyi kamaránk területére esik. A só termelése az államkincstár kizárólagos joga s a bányászatot is maga üzi, azonban a só kereskedelmi értékesítése, illetve forgalomba hozása már az elfogadott szabad kereskedelmi rendszer alapján, a magán kereske-

delem feladata körébe tartozik. A szabad kereskedelmi rendszer nálunk a meghonosított „sóárulási“ intézménnyel korlátozva van, a mi a sóforgalom fellendülésének útjában áll. Igazolja ezt az a körülmény, hogy sófogyasztásunk, daczára a bányák közelségének, nem emelkedik oly mértékben, mint pl. az anyaországban, a hol a sóhítel rendszerítése révén a sókereskedelem nagy arányu lendületet vett. Hasonló intézkedések nálunk való meghonosítása nemcsak sókereskedelmünk fejlesztésére, hanem a kincstár pénzügyi érdekeire nézve is előnyös lenne.

Az erdélyi 5 sóbánya 1902. évi termelése 859.642 q. volt, melyből Marosujvár 495.438 q.-t, Désakna 276.115 q.-t, Torda 21.479 q.-t, Vizakna 25.256 q.-t és Parajd 41.354 q.-t termelt. Az összes mennyiségből konyhasóra 808.371 q., marhasóra 38.658 q., és iparsóra 12.913 q. esett. A konyhasó mennyiségből 248.399 q. Erdélyben 506.322 q. az anyaországban került fogyasztásra; 53 650 q. pedig kivitelre került. A konyhasó-termelés a tárgyalt évben 33.987 növekedést mutat az előző évvel szemben, s e gyarapodásból 18.200 q. az exportforgalom növekedésére esik. A hazai sókereskedelemben nagyjelentőségű tevékenységet fejt ki a Magyar Kereskedelmi Rt., melyet e téren való működésében a kormány a „m. kir. Sójövedék vezérügynökségével“ bizott meg. A társaság Marosujvárt és Désaknán nagyobb sóörllő telepet tart fenn, a hol a tárgyalt évben is 15 munkást alkalmazott és 200 ezer q. élvezeti és iparsót termelt, s így mig modern berendezésével a só finomabb feldolgozását teszi lehetővé, másrészt reformálta az iparsó előállítását, épugy, mint annak administratióját. Ez a vállalat a már évek óta szünetelő sóexportunkat is felkarolta és fejlesztette, amennyiben a magyar sót Bulgáriába — az ottani nagy verseny daczára — ismét bevezette s ujabbi távoleső piacokat is hó-

dított. A tárgyalt évben elért export-eredmény túl haladta volt azt a mennyiséget, melyet a nyolcvanas években Bulgária irányában létesített, de már régebben megszűnt só-export évi átlaga egyáltalában elért

Az 5 erdélyi sóbányában 975 munkás nyert foglalkozást és a társládák vagyona 635.358 koronát tett ki.

Adatainkból látjuk továbbá, hogy az 1901. évben kamaraterületünk különböző nemű kincstári és magánbányáiban összesen 5001 munkás volt foglalkoztatva és hogy az összes termelés értéke 15,580 208 koronát tett ki.

Kőszénbányászat. A kőszénbányászatot kamarakerületünkben a „Belga-magyar kőszénbánya r. t.” egeresi bányája képviseli, melynek üzemében a tárgyalt évben inkább a hanyatlás, mint a fejlődés jeleit tapasztaltuk és ebben nagy része van azon még nem tisztázott viszonyoknak, a mely a vállalat és a pénzügyi kormány között fennáll és a mely akadályául szolgál a mellőzhetetlenül szükséges berendezések létesítésének. Minthogy az államvasútak rendelkezéseiket ez évben is elvonták e vállalatától, újabb vállalatok pedig a bánya forgalmi körében nem keletkeztek, kénytelen volt e vállalat termelését redukálni s a megcsökkent mennyiségben kitermelt szenet is jelentékenyen olcsóbb áron elhelyezni. Ilyen viszonyok közt a bányáink iránt némi érdeklődést mutatott idegen tőke is visszariadott, a vállalkozási kedv lelohadt és most az egész vonalon kedvtelenség és üzletlenség mutatkozik. A bányatermelés a jelenben érvényben álló vasúti fuvarvételek mellett csupán az egeresi gipszgyár és a kolozsvári szeszgyárak és malmok szükségletére van utalva, mert az egyenlő elbírálás mellett a magasabb hőfoku szenek versenyével szemben tágabb teret nem bír foglalni az egeresi szén. Az egeresi bányászat felvirágozása az elmondottakon kívül még a múlt évi jelentésünk során már

felvetett azon javaslatunk teljesülésétől is függ, hogy *a szén vasúti fuvarozása a calloriák szerint legyen külön-külön megállapítva s a kisebb hőfoku szén kisebb tétel alá kerüljön a nálánál esetleg kétszerite nagyobb hőfoku s így értékesebb szénnel szemben.*

Kénbányászat. Az év történetéhez tartozik s itt kell megemlékeznünk azon sikert ígérő felfedezésről, mely egy pár merész vállalkozónak a borgói havasokban kénybánya kutatásával és feltalálásával éretett el. A kéntelepek Besztercze-Naszódmegye területén Román Budak és Rágla, továbbá Sajó-Szentiván, Gödemesterháza, végre Palota-Ilva községek határain mintegy 600 hold területen fekszenek. A kén nagy kiterjedésű tömzsökben fordul elő és pedig vagy teljesen a felszínen, vagy a burkolat föld alatt alig 1—2 méter mélységben. Minthogy pedig a közbeeső hegyláncz által elválasztott völgyekben 2 kénforrás is van, abból következtetni lehet, hogy a kén a hegyek alsó rétegeiben is nagy mennyiségben fordul elő és így a lelet több millió köbméter mennyiségként tartalmazhat. A kénlelet kevés mész és gránit között fordul elő s a tiszta kén tartalom 70—80%-ra tehető, mit bizonyít azon körülmény, hogy maga a kő igen könnyen meggyújtható s a meggyújtás után megszakitás nélkül ég. A kiaknázás érdekében a feltaláló tulajdonosok egy londoni pénzcsoporttal tárgyalnak, a mely gondoskodnék a szükséges pénzerő előteremtéséről. Ha a felfedezők reménye beválik, előre ki sem számítható gazdasági fellendülést okozna a bánya feltárás nemcsak azon vidékre, de általában hazai közgazdaságunkra is, és a mennyiben a szállítás könnyű eszközlése vasútvonal építését is szükségessé tenné, azon vidék kiterjedt erdőségeinek kitermelését is rendkívül elősegitené.

Vasbányászat. Örömmel említjük meg Nagyméltóságod azon újabb keletű intézkedését, hogy a *toroczkói vasbányák*

viszonyainak újabb tanulmányozására a kerületi iparfelügyelőt kiküldeni kegyeskedett, és pedig megbizván őt annak a tisztázásával, hogy e bányász telepen mily vasipari foglalkozást lehetne sikeresen meghonosítani Épen úgy, miut 1901. évi jelentésünk alkalmával, a mikor a Toroczko viszonyai tanulmányozására kiküldött ministeri biztos: Edvi Illés Aladár javaslatait mé tányos figyelembe ajánlottuk, ez alkalommal is kötelességünknek tartjuk kerületünk egy másik vasbánya telepét, *Rójahidát* is fölemlíteni, a melynek vidéke még inkább rászorult a segítségre. Megérdemelné ez is, hogy szakértők tanulmányozzák viszonyait s valamely megoldásra kerüljön azon felhagyott vasgyári telep felújítása. Nem csak a vasipar, de egy nagy terület népességének kenyérkeresete lenne ez által biztosítva.

Örvendetesnek tekintjük azt a körülményt, hogy a kerületünkben előforduló és ipari célokra szolgáló *közetek* iránt mind nagyobb kezd lenni az érdeklődés, amit az is tanusít, hogy a mult évben a műegyetem mechanikai laboratoriumában öt törvényhatóságunk területéről 9 közet szilárd-sági kísérlete fordult elé.

Ipari termelés.

Sodronyszövés. A sodronyszövő ipart kerületünkben *Léber Gyula* kolozsvári sodronyszövet, fonat, kertkerítés és ruganyos aczélsodrony ágybetét készítő műhelye képviseli. Műhelyében 3 segédet és 2 tanonczot alkalmaz s a tárgyalt év üzleti eredményét kielégítőnek jelezte. Rendelési köre az egész erdélyi részekre kiterjed és már is sikerrel áll szembe a bécsi áruk versenyével, sőt több idegen árut a helyi piacon feleslegessé birt tenni. Ezen vállalat Nagyméltóságodtól 2 drb. munkagépet nyert és azokat a legjobb eredménnyel használja, mely körülményt és a törekvő, szorgalmas üzlet-tulajdonos boldogulását örömmel regisztráljuk e helyen is.

Lakatosáru-gyár. A „*Nayenyedi lakatosáru-gyár r. t.*“ a tárgyalt évben 60 fegyenczmunkást alkalmazott s áruinak értéke a 180 ezer koronát túlhaladta, de a vállalat különben 300 ezer korona áru termelésére is képes lenne. Áruit a hazai és boszniai kereskedők útján hozta forgalomba s az üzleti eredménnyel meg volna elégedve, de miután elegendő forgótőkével nem rendelkezik, a magas kamatu bankkölcsönök mellett csak mérsékelt haszonnal dolgozhatott. Sajnálattal kell felemlitenünk, hogy azon mozgalom, amely e különben életképes vállalatot székhelyünkre czélozta — egy nagyobb részvénytársaság birtokában — áthelyezni, még nem sikerült, de a tervezők nem mondtak le szándékukról csak az alkalmas időpontra várnak, mely a jelenlegi rosz közgazdasági viszonyok javulása esetén reinélik, hogy be fog következni.

Acetylen gázfejlesztő készülékek gyártása. A *Klemm és Novák* kolozsvári *acetylen gázfejlesztő készülékeket* gyártó telepe a tárgyalt év üzleti eredményét kielégítőnek mondja. Alkalmazott átlag 30 munkást és készített 100 darab acetylen-gépet, 300 drb. csillárt és 10 q. fémárut 65 ezer korona értékben, melyek a hazai, boszniai, hercegovinai és szerbiai piacokon lettek elhelyezve. Ezen életképes vállalat az acetylen gázvilágítás fejlődésével kapcsolatosan fokozatos emelkedést mutat. Miután pedig a vállalat nemcsak kamara-kerületünkben, de általában az országban is egészen új foglalkozási ágat honosított meg és fejleszt tovább, ez alapon valóban rászolgált arra a támogatásra, melyben az 5 évre engedélyezett állami kedvezmény élvezete juttatja.

Gazdasági és más gépek gyártása. A kisebb mezőgazdasági gépeket gyártó és gépjavításokat végző gépgyár-iparunkra is rosz idők járnak. A már évek óta tartó rosz terméssel járó gazdasági válság mellett, a gazdáknál vásárló kedv

nem mutatkozhatik. A nagyobb gazdákat és uradalmakat pedig a hazai, de főleg az osztrák gépgyárak ügynökei valósággal elárasztják és ha még felemlítjük azt a tisztességtelen versenyt is, melyet némely szédelgésre alapult kis existenciák intéznek a gépjavitó műhelyek ellen azon eljárással, hogy a kiselejtezett és használhatlan gépeket potom áron összevásárolják és azután lefestve újak gyanánt a tudatlan kisgazdákra rásózzák, ezek figyelembe vételével nem csudálkozhatunk, ha kerületünk 3 gazdasági gépgyári telepe egybehangzólag rosznak jelentette a tárgyalt év üzleteredményét. *Simonffy* István kolozsvári gépgyáros, a ki Nagyméltóságod támogatása mellett ujonnan felszerelte és kiépítette gyártelepét, az üzletet azonos arányba folytatta a mult évivel, a mely pedig nem igen kiváló volt. Alkalmazott 16 munkást és előállított ekéket, cséplő- és kisebb gazdasági gépeket 50 ezer korona értékben.

Sajnálattal kell jelentenünk, hogy a szilágysomlyói *Pözner Abrahám utóda* kisebb gazdasági gépgyára a tárgyalt évben annyira zilált anyagi viszonyok közé jutott, hogy kénytelen volt csődbe menni. Habár e vállalat nagy munkásanyaggal nem rendelkezett s ezen szempontból a veszteség nem nagy, mivel azonban egy ilyen vállalat megszünése is azon vidék gazdasági viszonyaira nagy veszteség, kívánatos lenne, hogy e régi és életfeltételekkel rendelkező és szükségét pótló vállalat új, életerős kezekbe menjen át és a vállalat fennmaradjon.

A székhelyünkön fennállott Solymossy-féle vagyonbuktott *vasáru és gépgyár* finanszírozására csak a mult évben Junász és Szegedi cég alatt keletkezett új betéti társaság beltagjaiban a tárgyalt évben változás állott be, a mennyiben Szegedi Zoltán kilépett s így a vállalat most *Junász Lajos* egyedüli tulajdonába ment át. A vállalat 32 munkás alkal-

mazása mellett öntvények és gépek készítésével és gépjavitásokkal elegendő munkát talált és mintegy 70 ezer koronát forgalmazott. A vállalat azonban a tőke hiánya miatt nem tud kellően boldogulni. Csudálatos, hogy a fejlődésre képes és a virágzáshoz szükséges létfeltételekkel — a tőkét kivéve — rendelkező vállalat nem képes egy tőkeerős vállalkozót nyerni, ki a megérdemelt helyre tudná emelni a vállalatot.

Kőbánya. Az általános gazdasági pangás bénító hatását kőbánya iparunk is erősen érezte, mert a tárgyalt évben sem a törvényhatóságok, sem pedig az egyes városok és községek nagyobb arányú útépítésbe nem bocsátkoztak, sőt a létező utak jókarbantartása is sok tekintetben hátramaradott. Ilyen körülmények mellett a „*Kissebesi granitkőbánya r. t.*“ a tárgyalt év üzleti eredményét általában még az 1901. évi forgalomnál is gyengébbnek vallja. A tárgyalt évhez fűzött remények nem váltak be és így a társaság bányauzemei, melyek nagy szállítmányképességre vannak berendezve, kellően ki nem használtattak. A kissebesi bányában berendezett új zuzó telep jól megfelelt a várakozásnak, a mennyiben az itt elért eredmény az előző évet aránylag tetemesen felülmulta. A társaság a tárgyalt évben is fokozatosan folytatta üzemfelszerelésének szükséges kiegészítését és a munkások elhelyezése érdekében munkáslakások építését. A tárgyalt évben a vállalat üzemkörét a régebbi kissebesi, maróthlaki, füleki, csomai és zsidóvári bányákon kívül kiterjesztette *Alsó-Rákos* községben *bazalt és mészkőbányákra* is, melyeket több évre bérbe vett. Ezen, a vasúti állomástól 400 méterre fekvő és 1 km. hosszban feltárt bazaltbánya kitűnő anyagot szolgáltat és anyaga iránt a szomszéd megyék és községek már is érdeklődnek. De a bérbevétel s ez által az intenzivebb bányaművelés azért látszik fontosnak, mert a mint a vállalat igazgatósága a

közgyülés elé terjesztett jelentésében mondja, az anyag ki-tünő minősége valószínűvé teszi, hogy az itt előállított kockakövek a szomszédos — és a jó követ eddig Francia-országból és Belgiumból importáló — Romániában is pia-czot fog találni, a mely remény megvalósíthatásához a ked-vező fekvés és szállítási konjunkturák nagyban hozzájárul-hatnak. A kissebesi bányák a tárgyalt évben 400 munkást foglalkoztattak és elő lett állítva 70 ezer m³ mennyiség 600 ezer korona értékben; de a jelenlegi felszerelés mellett a ter-melés 1 millió korona értékig könnyen volna fokozható. Az évi eladás 8345 kocsi volt, melynek értéke 350 ezer koronát — és az év végén kimutatott nyereség 71.040 koronát — tett ki, melyből a kissebesi és maróthlaki üzemre 64.689 korona, vagyis 90%-ot is túlhaladó összeg esett.

Gypszgyártás. Az országszerte és főleg a fővárosban már évek óta mutatkozó építőipari pangás a tárgyalt évben sem mutatott javulást és így kapcsolatosan a gypszgyártás-ról sem jelenthetünk örvendetes eseményt. A kerületünkben fekvő 3 gypszgyár-vállalat termelésében még némi vissza-eséssel találkozunk, a mennyiben az egeresi gyár termelése csak 1097 kocsit, a bánffyhunyadi 428 és a tordai gyár első évi termelése 119 kocsit eredményezett és az elért üzlet-eredményt nagyon silánynak mondják. A termelt gipsz a csekély erdélyi elhelyezésen kívül, a fővárosi, bécsi és álta-lában az ausztriai piacok felé kénytelen fordulni, hol azon-ban a dél-ausztriai és legkivált német gypszgyárok verse-nyével alig-alig és csakis a legkisebb nyereség kilátásával bir piacot foglalni. Az erdélyi magyar gypszgyárok a nagy távolság miatt igen magas fuvardíjat kénytelenek hordozni s ez öli meg versenyképességüket nemcsak az ausztriai pia-czokon, hanem a felsőmagyarországi piacokon is. A gyáro-sok azon óhajtása, hogy az *építkezési célokra szolgáló égetett*

gipsz szállítására a *II. kivételes dijszabás* engedélyeztessék és a *trágyagipsz* szállítására a jelenleginél szintén tovább menő kedvezmény adassék, mindeddig figyelembe véve nem lett Bátorak vagyunk tehát ez ügy érdemében az 1901. évi Jelentésünk során felhozottakra ujjlag felhívni Nagyméltóságod jóindulatát, mert a kérés kedvező elintézését nem csupán a nagy tőkét rezerváló vállalkozók érdekében látjuk szükségesnek, de a vállalatok fennmaradását és fejlődését hazarészünk igen fontos köz- és nemzetgazdasági érdekei is nagyon kívánatossá teszik. A német versenyt az ausztriai piacon nemcsak a kisebb szállítási költségek, de az a körülmény is elősegíti az erdélyi gipszgyárakkal szemben, hogy az autonom vámtarifa a gipsz vámmentes behozalát megengedte. Örömmel konstatáljuk az új javaslatban, hogy a régi felfogással szakítva, a német gipszbehozatal vámmentessége felmondatott, de a javasolt 60 filléres díjtételt hazai gipsziparunkra nem tartjuk teljes védelmet nyújtónak és ez okból, hivatkozással a *vám- és kereskedelmi szerződésekre* adott véleményünk ide vonatkozó részének indokaira, bátrak vagyunk a *120 filléres díjtétel megállapítását* ez alkalommal is tisztelettel javaslatba hozni. Gipszexportról alig beszélhetünk, különösen azon időtől fogva, hogy Románia 150 aranyfrankkal sújtja a bevitelt. A kivitel előmozdítására, különösen a Fekete tengeri kikötők felé, közvetlen és olcsó dijszabásokra volna szükségünk. Van ugyan néhány ily közvetlen dijszabás, de azok először is nagyon drágák és azután sok fontos kikötőt illetőleg egyáltalában nincs közvetlen dijszabás. Már pedig a fejlődésre képes gipsziparunk — a nyugoti államok hatalmas hasonló ipara mellett — csak kelet felé nyerhetvén exportpiacot, e körülmény a szállítási tarifa politikánk és a kötendő vámszerződéseink megállapításánál különös és méltányos figyelemre tart igényt.

Mész. A Szamosvölgyi vasút r. t. tulajdonát képező *galgói* mészbánya az építőipar pangása következtében nagyobb lendületet a tárgyalt évben sem vehetett. A vállalat 40—50 munkást alkalmaz s terményeit a Szamosvölgyi vasút mentén egész Debreczenig elterülő megyékben helyezi el. A Magyarnádas és Sárd körül háziiparszerűleg üzött mészbányászat körében az a nevezetes fordulat állott be, hogy több kereskedő cég rendszeres üzletkörbe igyekszik venni az értékesítést és ennek kell tulajdonitanunk azt a körülményt, hogy a tárgyalt évben *Magyarnádas* állomásról 90 kocsi rakomány került feladásra Torda, Marosujvár és Budapest felé. Minthogy pedig Kolozsvár és a szomszédos községek mészsükséglete e helyről tengely fuvaron történik, a kimutatott 90 kocsin felül legalább még egyszer annyi meszet termeltek s így a házi ipar rendes üzeme nagyiparrá készül átalakulni.

Kályhagyártás A székhelyünkön már évek óta fennálló *Frank-Kiss-féle kályhagyáron* kívül *Kozel F. József* is a tárgyalt évben üzembe helyezte kályhagyárát. Az amugy is szűk fogyasztási területre szorító kályhagyártásunk e megoszlás mellett és tekintettel a pangó építő iparra, kályhagyáraink az üzleti évet igen nyomottnak jelentették. Az újabb kályhagyárunk 10—14 segédet foglalkoztatott, az év végével azonban felmerült differentiák miatt és hogy az üzemköltségeket redukálja, a szakképzett segédmunkásokat elbocsátotta és helyükbe egyszerű falusi napszámosokat tanított be és alkalmaz jelenleg. A kicserélés könnyen volt keresztülvihető, mert a formába történő kályharész gyártására a napszámosok is jól felhasználhatók, a vállalatra pedig nagy munkabér-megtakarítással járt. Ezen két finomabb árut készítő vállalaton kívül még több egyszerű kályhákat gyártó vállalatunk van. Székhelyünk kályhás ipa-

rosai a nyers földet Révről és még távolabbról is vasúton szállítják, úgy hogy 1 kocsi után 60—150 korona vételár, 36 korona fuvar és kövezetvám, 20 korona vásárvám, 24 korona beszállítási fuvar tekintetbe vételével mintegy 180—230 koronát fizetnek. Egész finom nyersanyag szükséglet esetén a Brassó melletti Keresztényfalvi gyárhoz kénytelenek fordulni, hol a legjobb megőrölt föld — chamotte földdel keverve — kapható, de a nagyobb távolság miatt természetesen még magasabb vasúti fuvarvételt mellett fizetve. Ha a kolozsvári fazekasok némi szállítási kedvezményt nyernének, az anyag kitűnő minősége folytán csakis keresztényfalvi agyagföldet használnának, mely céljaiknak teljesen megfelelő, jól gyártható és az égetést és mázolóást kitűnően bírja. Kályhás és fazekas kisiparosaink mind nagyobb mértékben használják ki a Nagyméltóságod gondoskodása folytán a pénzügyminister ur által nyújtott azon előnyt, hogy *mázag* szükségleteiket a kincstári kohók nemcsak rezerválják, hanem kedvezményes árban juttatják kisiparosainknak. E gondoskodásért nagy hálával vannak eltelve, de most azon újabb kérésüket bátorkodunk Nagyméltóságod előtt tolmácsolni, hogy a *mázag ne nyers állapotban, hanem a kincstári kohóban megőrölve és feldolgozva árusíttassék*. A kérés teljesítése igen csekély költséggel, — egy örlő beszerzése útján — a kohó által könnyen teljesíthető lenne, kisiparosaink pedig sok időveszteséggel járó munkától szabadulnának fel és jobb anyagot nyernének, mint a jelenlegi házi előállítás mellett. Fel kell itt említeni kályhásaink panaszát is a kőmivesek és kéményseprők ellen, hogy t. i. a kőmivesek a kályhák felrakását is teljesítik, a kéményseprők pedig a kályhaséprést is végzik s így a szakiparosoktól a keresetet elhalászszák. Régi panaszok ezek, melyeknek megoldását, ha hamarább nem is, de az ipartörvény tervbe vett revíziója alkalmával el kell intézni.

Aszfalt, cement. A székhelyünkön 20 év óta fennálló *Pollák Samu* aszfalt, cement, csatornázás és vízvezetéki iparvállalata a tárgyalt évet, a fennállása óta eltelt évek legrosszabbikának jelentette. Üzleti forgalma csak 50 ezer korona volt, holott berendezése 500 ezer korona áru termelésére képesíti.

E helyen kell megemlítenünk egynehány tordai vállalkozónak az év végén megindított azon mozgalmát, hogy Tordán *portland és román cementgyárat* létesítsenek. Az alapítók a vállalatot 300 ezer korona tőkével részvénytársasági alapon óhajtják megindítani s a Szind község és Torda város határán található cementanyag kihasználását és feldolgozását tűzték ki feladatul. Az aláírási felhívások ki lettek bocsátva s az alapítók az érdekelt építő vállalkozókkal személyesen is folytattak tárgyalást. A vállalat megalakulásáról határozottat azonban ezideig még nem tudunk, ámbár a vállalat létesülése azon vidékre felette hasznos és szükséges volna.

Fa és csont ipar. Fűrészárúk. A Hoffmann Hersch és fiai romulii faárú és gőzfűrészgyár a tárgyalt évben *Mélik István és társai* tulajdonába ment át. Az új tulajdonosok a vállalatot nagyobb mérvű befektetéssel most még intenzivebb arányokban folytatják. Az előállított hangszerfát, ablakredőny-léczeket és deszkát, folyadékos minták szállítására szükséges fadobozok legnagyobb részét mintegy 30 kocsi mennyiségben a bécsi piaczon, kisebb mértékben Német és Franciaországban helyezte el kielégítő áron. Az ezen kívül előállított mintegy 400 kocsi fűrészárú az ausztriai és német piacokon nyert elhelyezést. Alkalmazott 80 munkást és termelésének értéke a 780 ezer koronát túlhaladta.

Ugyancsak Romuliban van a *Neuberg Testvérek* gőzfűrész gyára, mely 50 munkással 350 waggon fűrészárút

termelt és az üzletet kielégítőnek jelezte. Ez a két vállalat együttesen munkás betegsegélyző pénztárt tart fenn.

Mindkét vállalat panaszkodik azonban a közlekedési utak rendkívüli rossz állapotáról, mert az árúk fuvarozására szolgáló községi utak ugy a Szamosvölgyi vasút állomásaihoz, mint a Visóvölgyi vasúthoz az év nagy részén át járhatatlanok. A fuvarozás tehát rendkívül nehézséggel és felette sok költséggel jár, a mely a vállalatok terjedelmesebb fejlődését és versenyképességét megbénítja. Orvoslásért ezideig mind hiába fordultak a megye hatóságához, de miután a tárgyalt évben e körülményre kamaránk közvetítésével Nagyméltóságod figyelme is fel lőn hiva, reméljük, hogy Nagyméltóságod jóakaratu támogatása most már meg fogja hozni a kívánt és régen várt orvoslást. További panaszuk e vállalkozóknak, hogy *a községben sem posta és távirda, sem telefon nincs* és hogy ez intézmények csupán 17—35 kilométer távolságról vehetők igénybe. Eziránti kérelmüket is hiába juttattuk a helyi postaigazgatóság elé, mert az csak úgy nyilatkozott hajlandónak posta és távirda hivatalt feállítani, ha a majdnem 1000 korona fenntartási költséget az érdekeltek hordozzák és erre 10 évre szerződésileg kötelezettséget vállalnak. Az érdekelt vállalatok ezen óhajtasukat is égető szükségesnek jelzik s kérésükre bátrak vagyunk azt ez úton is Nagyméltóságod előtt tolmácsolni.

A *Kalotaszegi erdőipar r. t.* gőzfűrészt telepein egy pár száz munkást foglalkoztatott s úgy ezen üzemére, valamint a Jósika telepen fenntartott *fagyaportgyárára* a tárgyalt év eredményét kedvezőnek jelentette. Ez utóbbi anyagból 5800 q. árút állított elő és helyezett el a hazai piacokon. Fűrészárú forgalma 3600 kocsi volt.

Épenúgy a *Naszódi Faipar r. t.* is nyereséges üzleti évről tett jelentést, habár nagy gondot adott az árúk tova fuvarozás-

zásának lebonyolítása. Ezen czég a Szamosvölgyi vasuttól szállítási kedvezményt kért, amit nem kapván meg, gazdaságosabbnak találta, ha a fűrészárút a 60—70 kméter távolságra fekvő Dorna-Vatra bukovinai vasuti állomásra tengerelyen szállítja és onnét vasúton tovább irányítja kelet felé, nevezetesen Galacz kikötőjébe. A naszódvidéki fűrészgyárosok általában panaszkodnak a Szamosvölgyi vasút magas fuvartételei ellen, melylyel a nyugatfelé irányuló exportunk versenyképessége nagy hátrányt szenved, mert a vasútra rá lévén utalva, kénytelen a követeléseknek engedni. A Naszódi Faipar r. t. az általa követett tennti eljárásra ugyan rá lett kényszerítve, de mégis sajnálattal kell megemlékeznünk az esetről, mert annak a 60—70 ezer korona vasuti fuvardiynak az elvesztését, — mely a bukovinai vasútnak jutott — hazai közzgazdasági viszonyainkra károsnak kell jelez-nünk. Minthogy pedig az ilyen esetek következményei az államvasutak forgalmára is kihatással van, ez okból e panaszra Nagyméltóságod figyelmét is bátrak vagyunk felhívni.

A *Kopf Emil* égerháti gőzfűrész és faárúgyára a tárgyalt évben 40 munkást alkalmazott s az előállított 300 waggon fűrészelt *bükkfa* árút a budapesti piacon, továbbá Ausztria, Németország és Schweiz piaczaín jól értékesítette.

◁ **Fésűs ipar.** *Simon* László kolozsvári fésűgyáros a tárgyalt évben 10 munkással dolgozott és bőven el volt látva rendeléssel. Az idén először vett részt a közzszállításban, nevezetesen a helyi kir. ügyészségnek, Karolina országos kórháznak, a szamosújvári kir. fegyintézetnek és a magy. kir. honvédség részére is 38.000 drb. fésűt vállalt és szállított. Fésűs iparunkról — e vállalatot kivéve — semmi biztatót nem jelenthetünk, mert az iparűzők száma folyton fogy s a meglévők is csak durva piaczi paraszt árúkat készítenek, mit heti és országos vásárainkon árusítanak el.

Bőrgyártás. A *Laurentzi és társai* beszterczei bőrgyára, — mely a volt beszterczei bőrgyár szövetkezet jogutódja — az első üzleti évet némi veszteséggel zárta, de ez a tárgyalt évben eszközölt nagyobb befektetésekre vezethető vissza és azon árvíz veszedelemre, mely a tárgyalt év nyarán e telepet is ellepte s az épületeket és felszerelést megrongálta. A vállalat felvirágozásához azonban a vállalkozók határozott reményeket fűznek, mert gyártmányaik mind nagyobb körben és általános kedveltségnek örvendenek, mit bizonyít az a körülmény, hogy rövid 1 év alatt a vállalat 400 vevőt jegyez, nemcsak az erdélyi piacokon, hanem Fiumében, Budapesten, Bukovinában, sőt Bécsben is. A vállalat a tárgyalt évben 30 munkást alkalmazott. Feldolgozott 6000 darab nyersbőrt, melyből 250 ezer korona értékű talp, bocskor, fodros és sima, ugyszintén wichsos borjú bőroket állított elő és helyezett el.

Timár ipar. Kamaránk az egyes iparágak menetének tanulmányozása alkalmával sajnosán tapasztalta, hogy régi jó multtal bíró timáraink anyagi helyzete, készítményeik kelendősége mindinkább rosszabbodik. Igen jól tudjuk, hogy e jelenség egyik főoka abban található meg, hogy — mint egyéb ipari szakmában — úgy a bőripar terén is a gyár-
ipar fokozatos fejlődése, a bőr megmunkálás előhaladt technikája, az ipari vegyészet tökéletesbülése kétségkívül érezteti hatalmát és fölényét a szerényebb ismerettel és kisebb tőkével bíró kis kézműves felett, az egyenlőtlen verseny kétségkívül a gyöngébb félre nézve mutatkozik hátrányosnak. De viszont azt is tudjuk, hogy a bőrfogyasztásnak még mindig maradtak egyes izolált terei, a hol éppen azok az egyszerűbb módon készített, igénytelenebb és tartósabb bőrneműek szükségesek, a melyeket évszázadok óta timáraink készítenek. A népben még mindig maradt elég

conservatív hajlam ahhoz, hogy viseletében makacsul ragaszkodik az elődei által hordani szokott ruhadarabokhoz. Erre a szokásra támaszkodva, óhajtottuk timárainkat tőlük lehetőleg kiképeztetni s abba a helyzetbe hozni, hogy az ősi népviselet hagyományos bőriparczikkeit ők maguk szolgáltatassák a népnek s ezzel önmagukon segítsenek. Elismeréssel kell viseltetnünk a kereskedelmi kormány iránt, hogy kéréseinket meghallgatta és erejével segítségünkre jött az által, hogy egy minden tekintetben szakképzett és a gyakorlati életben jártas szaktanítót szerződtetett *Stodola József* lipót-szentmiklósi bőrgyáros személyében, a ki felkérésünkre és a kapott utasítások folytán ismételten felkereste kamarakerületünk egyes városait, ahol a régi timáripár hanyatlásnak indult, ott nyomára jött a veszélyes bajnak, de megtalálta a gyógyszert is a helyzet javítására, beavatta timárainkat a bőrmégmunkálás és kidolgozás egyes újabb fogásaiba, melyek által belterjesebb munkát, nagyobb jövedelmezőséget érhetnek el, ezenkívül gondja volt arra is Stodolának, hogy kamaránk bevonásával a magas kormánytól a bőr hasítására alkalmas és igen practicus munkagépeket eszközöljön ki, melynek kezelésére s általában a cserzési stb. eljárás elsajátítására az érdekelt timárok közül 1 — 1 mestert, valamely hazai nagyobb bőrgyárban elhelyezett. Ily módon ma már a tordai, dési, zilahi timárok és a beszterczei bőrgyár jutottak értékes hasítógépekhez és a melyek régebben használják igen meg vannak elégedve sorsuk javulásával. Stodola urnak a kötelességszerűen tulmenő érdeklődéseért kisiparosaink iránt, e helyen is elismerésünket nyilváníjuk.

Kötött árúk. A nagyenyedi fegyintézet rabmunkájára támaszkodó *Kemény és Nuszbaum* tulajdonában lévő *harisnyakötő gyár* kielégítő üzleteredményről tesz jelentést. E vállalatba 60 ezer korona van befektetve s kézi és legmodernebb

amerikai benzin hajtásu gépekkel jól fel van szerelve. A tárgyalt évben 12 ezer tuczat harisnyát készített és helyezett el a hazai és bécsi piaczon 72 ezer korona értékben. A vállalatnak már az előző évben fogamatba vett intézkedése, hogy a gyárat a fegyintézetből teljesen kitelepitse, a munkás anyag lassú kiképzése s főleg e foglalkozási ágra való rászoktatásának nehézsége miatt lassan halad előre, de ma már 80 munkásának $\frac{1}{3}$ -át az ottani lakosok kis leánykái szolgáltatják, mire a vállalat büszkén hivatkozik.

Ez iparággal székhelyünkön többen foglalkoznak, de csak kis arányban s inkább háziipar-szerűleg s elég munkát is találnak. Meg kell azonban emlitenünk egy *kötött árúk* forgalmazásával foglalkozó cég tulajdonosának vállalkozását, aki miután egy harisnyakötő géppel megindított próbálkozása jól beütött, most 8 géppel rendezett be műhelyt. Vállalkozása eredményre nyújt kilátást, mert e czikkből üzletében nagy mennyiséget forgalmazott eddig is és így most saját termelését fogja árusítani. Minthogy azonban e nagyobb berendezkedés mellett 10 - 12 munkásnőre lesz szüksége, egy újabb kereseti forrás nyílik meg székhelyünk szegényebb néposztálya számára.

Sokat foglalkozott a közvélemény a múlt évben azzal az angol vállalkozással, a mely Kolozsvárt (és Aradon) *posztógyárat* akart létesíteni. Kolozsvár városa a vállalkozók által kért kedvezményeket meg is ígérte, azon föltétel alatt, hogy ha más igényeikre nézve az állam kormánylyal megegyezésre jutnak Sajnos, hogy e föltételek teljesíthetők nem voltak s hogy ez a kezdeményezés is azon megghiúsult tervek közé tartozik, a minőkben az utóbbi években nincs hiány, de a melyek közül eddig nagyon kevés bizonyult be egyébnek, mint olyan jó vagy rossz spekulációnak, a mely ábrándos számításon alapul.

Len-, kender- és gyapotszövő ipar. A *Bálint* János féle nagyenyedi műszövőgyár és a *Kelen* Jakab gyulafehérvári vászonáru gyára, panaszkodnak az olcsó és silány ausztriai iparcikkek versenye ellen, melylyel a megrendelés gyűjtési tilalom daczára is, némely éberebb ügynökök elárasztják a magánosokat is. Ezen két szövőgyárunk legnagyobb baja a tőkehiány, mert szolid áruiknak a nagy verseny daczára is kész vevőjük van, sőt megrendeléseiknek nem is tudnak mindenben pontosan megfelelni. Az előbbi vállalat 45 munkás alkalmazása mellett 50 ezer korona, az utóbbi 24 munkás alkalmazása mellett 60 ezer korona árut hozott a tárgyalt évben az országban forgalomba, sőt a nagyenyedi vállalatnak Ausztriában is van megrendelő köre.

Fehér- és ágynemű készítés. Paplan- és ágynemű készítő iparnak székhelyünkön egy és kerületünkben még két mivelője van, a kik közül (terjedelemre és gyártási képességre nézve csupán a *Laskay Ferencz és fia* kolozsvári cég jöhet számitásba, mint a mely a tárgyalt évben 4 segédet és 5 leányt alkalmazott s mintegy 20 ezer korona árut termelt. Panaszkodik azonban a selejtes olcsó bécsi áruk versenye ellen, melylyel a kereskedések meg vannak tömve és a mely ellen csak ugy lehetne védekezni, ha egészségügyi szempontból vizsgálat alá vétetnének a raktározás előtt ezen importált áruk, mivel azok nagyrésze — a betegségek terjesztésére alkalmas — már használt anyagokból készittetnek s innen van elképzelhetlen olcsóságuk. Ugyanezen vállalat az ágyneműk huzatainak készítésére is műhelyt tart fenn s ad női munkásainknak foglalkozást s ha a helyi kereskedők részéről nagyobb pártolást nyerne, munkásai számát rövidesen megkétszerezhetné.

Keztyűgyártás. Keztyűs iparunk is erősen érzi az osztrák tőkeerős hasonnemű ipar versenyét, mellyel vállalata-

ink, egyrészt kereskedőinknek a hazai eredetű cikkek forgalmazásával szemben tanusított nemtörődömsége, alkalmas olcsó munkaerő hiánya, továbbá a keztyűgyártásra alkalmas hazai bőrgyártmányok hiánya miatt, nem igen képesek a versenyt felvenni és eredménnyel végig küzdeni. A munkaerő hiányán pótolni van hivatva a *Hubay* Károly kolozsvári keztyüs által fenntartott *keztyűvarró tanfolyam*, mely a tárgyalt évben is 14 növendék leányt oktatott és e tanfolyamról kikerült 16 varrónővel együtt már egy kis gárda áll székhelyünk keztyüs iparának szolgálatára és mivel a tanult munkásnők, úgy a műhelyben, mint azon kívül ezen vállalkozó által folyvást foglalkozást nyernek, tisztességes kereseti forrás nyílik meg számukra. A női munkás képzést azonban azon szempontból is üdvözlünk kell, hogy ezek munkaereje által vállalkozóink képesek lesznek a mindegyre fellépő és rendszerint külföldről inszenírozott sztrájk-követeléseknek ellentállani. Ezen vállalkozó műhelyében a tárgyalt évben két alkalommal is volt és pedig augusztusban nyilvános és novemberben egy csendes sztrájk, a mely érthető nehézségeket okozott éppen a közös hadsereg részére vállalt szállítás közben. E vállalkozó a tárgyalt évben először vállalt a hadsereg szállításból, de nem a legszerencsésebben, mert állítása szerint a bevételnél az átvevő bizottság olyan igényeket támasztott, melyeket a pályázati hirdetmény előírásához ragaszkodó vállalkozó előre nem számithatott ki és nem is tudott csak pótlás és így károsodás mellett teljesíteni. Nevezetesen a pályázati feltétel szerint az altiszti keztyüket hazai gyártásu bőrből kellett készíteni, az átvételnél pedig a hazai minőség nem találtatott elfogadhatónak és francia juhbőrt kívántak, melyből az ausztriai szállítók dolgoznak, de nálunk nem gyártják s így nem is szolgálhatott áralapul a vállalkozásakor tett ajánlatánál. Az ilyen

utólagos eljárás nagy veszedelembé sodorhatja vállalkozóinkat s alkalmas mindenkorra elriasztani a közszállításoktól. Ugyanezen vállalatról megjegyezzük, hogy a tárgyalt évben egy rendszeres gyárépület emelését vette foganatba, a melyben 70 munkás befogadására szükséges műhely helyiségei lesznek. Különben az üzleti év kielégítő volt és 60 ezer korona értékű termelésének nagyobb részét az országban, egy kisebb mennyiséget pedig a külföldön árusított el.

Kalapos ipar. A *besztercezi kalapgyár szövetkezet* 13 munkással mintegy 30 ezer darab paraszt kalapot állított elő 48 ezer korona értékben. Az értékesítés körül erős versenytársát, a galicziai konkurencziát, alig képes a folyton előrehaladó térfoglalásban megakadályozni. E vállalat a tőke hiányában és azon oknál fogva, hogy a kellő vezetésre tagjai között alkalmas egyén nem található, nem tud haladni, sőt lassú visszaesésben van. Állami támogatás iránti kérelmét Nagyméltóságod teljesíthetőnek nem találván, kamaránk figyelmébe ajánlotta a szövetkezetnek, hogy jelenlegi 12 taglétszámát növelje 14-re fel és lépjen be az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe. Ez esetben megfelelő olcsó hitel és forgalmi tőke birtokába kerülhet, továbbá számíthat Nagyméltóságod mérsékelt anyagi támogatására, nevezetesen a legszükségesebb munkagépekkel való felszerelésére; a kereskedelmi vezetésre esetleg szerződötendő szakértő javadalmazásához — bár az első évben — Nagyméltóságod kilátásba helyezte hozzájárulását. Fájdalom nem vagyunk még abban a helyzetben, hogy jó tanácsaink valamelyes eredményéről jelentést tehetnénk. A besztercezi kalapos gyár volt a hazában a legelső iparszövetkezetek egyike s nagyon sajnós lenne, ha elbuknék akkor, a mikor a szövetkezeti eszme már országosan uralkodik.

Kalapos kisiparosainkról semmi örvendeteset sem

jelenthetünk, mert ha a modern fejlődés iránti vágy át is hatja egynémelyikét, a tőke hiányában nem tudják a versenyt kiállani a gyáriparral.

Czipész és csizmadia ipar. A székhelyünkön élő csizmadia iparosokból alakult alkalmi szövetség és a tordai csizmaipari szakszövetség a tárgyalt évben is részt vett úgy a honvédség, mint a közös hadsereg lábbeli szállításában és az előbbi 350 pár honvéd és 419 közös, összesen 769 pár lábbeli szállítására nyert megbízást, míg a tordaiak 600 pár honvéd és 280 pár közös hadsereg lábbelit, összesen 880 párt nyertek el. Ez utóbbi szakszövetség *készáru raktárt* tart fenn, melyet árukkal a 60 tagot meghaladó mesterek látnak el és a beszolgáltatók helyett maga a szövetség árusítja, nemcsak nyílt üzletében, hanem a helyi és vidéki vásárokon is. A szövetség ezen eljárása a tagokat nemcsak a hiába való vásárolásoktól oldja fel, de részükre ez által sok munkanapot is megment és az éles versenyt is korlátozza. A kolozsvári csizmadiaik között is kisért még mindig az a szövételés eszméje, amely a hadsereg lábbeli szükségletét közös műhelyben végeznél. Társulatuk, mely elég anyagi erővel és nyersanyag raktárral rendelkezik, hajlandó volna a szervezést kezdeményezni, telkén a műhely céljaira épületet emelni és állami támogatás igénybevételével gépekkel is felszerelni, ha biztatást nyerne, hogy éveként legalább 10 ezer pár bakancs szállítására megrendelést kap. Ilyen alakulás mellett a szállításba a 400 körül mozgó kolozsvári mester valamennyije részt vehetne, a készítésbe jól begyakorolná magát s a mily mértékben áldásos lenne a tengődő iparosokra az ilyen szövételés, azt hisszük époly megbízható vállalattá nőhetné ki magát, idővel a gyárak sorába kerülhetne s így a magasabb hadsereg szállítás szempontjából is — feladatát minden körülmények között és időben

teljesíteni tudná és az ilyen vállalkozás hasznát nem egy-egy gyártulajdonos, hanem a kisiparos existenciák százai élveznék.

A múlt év elején székhelyünkön megtartott *czipész szabászati tanfolyamok* kétségtelen eredményei, nemcsak a székhelyünkön lakó és akkor azokon részt nem vehetett mesterekben, de kerületünk több városának czipésziparosaiban is felkeltette az érdeklődést. Kamaránk a felmerült óhajtasokat kötelességszerűen tolmácsolván, Nagyméltóságod kegyessége a dési és kolozsvári czipészeknek a tárgyalt évben is módot nyújtott 1—1 tanfolyam engedélyezése által szaktudásuk fejlesztésére. A midőn e körülményt az érdekelt szakiparosok őszinte hálájának tolmácsolása mellett felemlítjük, nem mellőzhetjük azon nézetünknek kifejezést adni, hogy e tanfolyamok az érdekeltek kérelmezésére lehetőleg minden városban rendeztessenek, ahol csak elegendő számú résztvevő jelentkezik.

Ascher Izsák nagyenyedi czipőgyára a tárgyalt évben 40 fegyencz munkással 5000 pár lábbelit állított elő, 40 ezer korona értékben. Az üzleti eredményt kielégítőnek jelentette. Üzleti forgalma 25% emelkedést mutat s reméli a további fokozatos fejlődést. Árúit a hazai piaczkon a viszontárúsítók útján hozza forgalomba.

Papiripar. Cellulose gyártás. A „*Tordai cellulose gyár r. t.*“ a tárgyalt évet a fennállása alatti évek legsilányabbikának jelzi. Összes termelése 48 kocsi tett ki, holott 550—570 kocsi termelésre van bérendezkedve. A termelt árúknak is csupán 25%-át volt képes a hazai piaczkon értékesíteni, míg 75%-ot kénytelen volt Ausztria, Olaszország, Anglia és Franciaország piaczain helyezni el. Az alkalmazott munkásainak száma 172 volt. Az árúk elhelyezésénél felmerült nehézség és a minden piaczon észlelt nagy verseny

mellett, az eladási árak egy még eddig soha nem tapasztalt alacsony színvonalra süllyedtek, melyek még csak a legcsekélyebb haszonra sem nyújtottak kilátást. Nevezett gyár panaszol a szénszállítási díjak magassága s az osztrák és német gyárak versenye ellen. Kedvezményes szénszállítási díjak engedélyezésével volna e gyár védelmezendő. Ennél fontosabb panasza a vállalatnak az, hogy az Aranyosmenti kincstári erdők faanyaga, — melyre az egész vállalat alapítva lőn — fogytán van és szükségletének fedezhetése érdekében újabb források után kellett, hogy járjon. Talált is a Szeben vidéki községi erdőkben elegendő mennyiséget, de a községek az engedélyt az eladásra meg nem kapván, a gyár a kitermeléshez az év végéig sem foghatott hozzá, már pedig faanyag nélkül kénytelen a vállalat üzemét beszüntetni. Ez ügyben a cég folyamodását bátrak voltunk Nagyméltóságod támogatásába ajánlani s ez okból itt nem részletezzük azon fontos köz- és nemzetgazdasági szempontokat, a melyek a gyár fennállásához fűződnek, főleg pedig éppen olyan gyárakban nagyon szegény vidéken, de nem mulaszthatjuk el Nagyméltóságod figyelmét ez úton újólaj felhívni e vállalat válságos helyzetére és kérni, hogy találja módját a földmivelési miniszter urral egyetértőleg a gyárat abba a helyzetbe hozni, hogy nyersanyag hiányában ne legyen kénytelen az üzemmel felhagyni.

A borgó-prundi *papír gyárról* csak ismételhetjük a miket 1900-iki jelentésünkben elmondtunk és azt, hogy ezen vállalat berendezésének avultsága és a kellő vezetés híján nem képes az azelőtti színvonalon megmaradni. A telep nagyobb befektetéssel új berendezést igényelne. Érdemesnek tartjuk megjegyezni, hogy a gyár helyzete minden tekintetben kedvező egy modern papirgyár prosperálására. Nagy értéket képviselő bővizű vizesatornája olcsó hajtóerőt

szolgáltat a holländerek számára. A közel hegyekből csővezetéken jövő kristály tiszta viz minden további tisztítást. egész fölöslegessé tesz. A sűrűn fekvő népes falvak lakosságából szinte bámulatos olcsó s igen jól használható munkáserő áll tetszés szerinti számban rendelkezésére. A Szamosvölgyi vasút Besztercze – Borgó beszterczei részének kiépítése óta a vidék a vasúti hálózattal is közvetlen összeköttetést nyert. Mindezek alapján remélhető, hogy előbbutóbb akadni fog vállalkozó, a ki a szükséges befektetéssel a gyárat újból berendezve, azt régi virágzó állapotába visszahelyezze. Fájdalom e reményünk még nem teljesült és a gyár megfelelő tőke hiányában a régi viszonyok közt teng.

Papirárú gyártás. A »*Nagyenyedi papirárú gyár és könyvnyomda r. t.*« a tárgyalt év üzleti eredményét teljesen kielégítőnek jelzi. Forgalma mintegy 80 ezer koronát tett ki, a mit — ha elegendő forgó tőkével rendelkeznek, a vállalat — könnyen megkészszerizhetne, mivel megrendeléssel ugy az országból, mint Ausztriából bőven el van látva. A vállalat nyomda-üzlete a fegyintézetben van elhelyezve s ott 72 fegyenczet és 16 szabad munkást foglalkoztatott. A papirárú gyártást, nevezetesen pénztári tömböket, papirtokokat és gyógyszerári papirdobozokat a fegyintézetben kívül beállított telepen készítetteti a vállalat és itt 51 nő, 3 mester és 5 tanoncz nyer alkalmazást, sőt ezeken kívül mintegy 27 család közt is oszt ki a vállalat kiszabott dobozalkatrészeket, a hol a nők a dobozokat összeállítják és hetenként beszolgáltatják. Az egyes családok évenkinti átlagos keresete 100 korona körül mozog, míg a műhelyben dolgozó nők heti keresete 8—10 korona. A vállalat tehát ma már majdnem 100 nagyenyedi nőnek nyújt keresetet, mely szám a vállalat fejlődésével könnyen megkészszerizhető. Hogy egy ily vállalat prosperálása az egész város közgazdasági viszo-

nyaira, sőt a tisztességes kereset biztosításával a közerkölcsök fejlesztésére milyen áldásos befolyást gyakorol, azt e helyen bővebben méltatni szükségtelennek tartjuk, azonban nem mulaszthatjuk el Nagyméltóságod figyelmét e vállalatra ez uton is felhívni, megemlítvén, hogy a múlt év folyamában e vállalat államsegély iránt való kérését bátrak voltunk pártolólágg felterjeszteni.

Papirlemez gyár. A székhelyünkön már egy évtized óta fennálló *Babos és Warga* tulajdonát képező *papirlemez gyár* is fejlődő üzleti eredményre tekinthet vissza. Jó hírnevű szolid készítményei a hazai piacokon könnyű elhelyezést nyertek s 14 munkás alkalmazása mellett 38 kocsi árút készíttettek és adtak el, melynek értéke a 70 ezer koronát túlhaladja.

Malom ipar. Kamaraterületünk *gőz- és műmalmainak* száma a 115-öt érte el, nem tekintve a majdnem 2000 körül járó vizimalmok számát. Malmaink közül exportra egy sem dolgozik s nagyobb malmaink annyi különbséget mutatnak, hogy üzletkörük telephelyükön túl is egy-két megyére kiterjed, míg apróbb malmaink nagyrésze egészen helyi jellegű. Malomiparunk a tárgyalt év első háromnegyed évében az állandó búzahiány miatt nagy nehézségekkel küzdött, amennyiben búza szükségletük jelentékeny hányadát a Királyhágón túli részekből voltak kénytelenek beszerezni, úgy hogy csak a lisztárak tartós emelkedése óvta meg jelentékenyebb veszteségektől. Annál kedvezőbbben alakult az év utolsó negyede. A bő búzatermés, jó minőségű, a lisztárakkal kellő árviszonylatban álló búzával látta el malmainkat, melyek kellő kereslet mellett könnyű szerrel adtak túl örleményeiken. Az árak abnormális hullámzásokat nem szenvedtek s a fogyasztás állandó lévén, a malmok az első háromnegyed évben átélt pangást kiheverték.

X **Szeszgyártás.** Kamarakerületünkben a tárgyalt évben működésben volt 37 szeszgyár — és pedig 4 ipari és 33 mezőgazdasági — ámbár a részükre juttatott 4.964.675 Hl. fok contingenst nevezetesen az ipari szeszgyárak 1.676.985 Hl. fokot, a mezőgazdasági gyárak pedig 3.287.690 Hl. fokot feldolgozták ugyan, azonban megelégedésre okuk nem nagyon volt. Mert eleinte midőn a termény és főleg a tengeri ára még csak türhető drága volt, folyton küzdeni kellett a Galicziából beözönlő, az ottani burgonyából készült olcsó szeszszel, amelylyel szemben gyáraink a versenyt nem tudták felvenni. Később pedig midőn a galicziai szeszimport az itteni minimumra leszállított árak miatt már nem jöhetett be, akkor már az inséges és silány minőségű tengeri termés következtében a szesztermeléshez szükségelt tengeri beszerzési-ára oly drága lett, hogy az állapot az év vége felé még türhetetlenebbé vált. A minden tekintetben rosszul sikerült tengeri termésünk következtében szeszgyáraink kénytelenek voltak Romániából szerezni be a tengerit, mert a délmagyarországi romlott tengeri mennyiség, — mely eleinte szeszgyárainknak valóságos áldásképen kapóra jött — hamar kimerült. A magas tengeri árak mellett a kényszerűség rávitte gyárainkat a burgonya felhasználására is, amelyet azonban 300 és még több kilométer távolságból kellvén szállíttatni, a magas fuvartételek terhe alatt a gyártás kedvező szintén nem lehetett. Helyzetük javítása érdekében tehát kamaránk útján megkísérelték a burgonyára és tengerire vasúti szállítási kedvezményt kieszközölni, de fájdalom minden siker nélkül. Szeszgyáraink versenyképessége érdekében kívánatos lenne, ha gazdáink az erdélyi részekben a szeszgyártási czélokra szolgáló *burgonya termelést* fokoznák. E tekintetben Gazdasági Egyleteink népszerű felolvasások és ismertetések útján, de más oldalról is hat-

hatósan közbenjárhatnának, nagy segítségére a szesziparnak s hasznára a mezőgazdáknak is.

A szesz-fogyasztás a rossz termés és közgazdasági viszonyok mellett bizonyos csökkenést mutat, nem lévén a népnek módja rendes szükségletei beszerzésére. A szeszipar helyzetében csupán azt a kedvező körülményt jegyezhetjük fel, hogy kamaránk területén, különösen a mezőgazdasági gyárakban a régi elavult berendezések modern gépekkel cseréltettek ki és nagyrésztben finomító készülékekkel is elláttattak. minek következtében nemsokára a nyers szesz helyett csak finomított szesz csak finomítottan fog forgalomba hozatni, a mely körülmény közegészségügyileg nemcsak örvendetes, de felette kívánatos is lenne. Itt kell felemlitnünk, hogy székhelyünkön és egyben tán az erdélyi részek legnagyobb ipari szeszgyárának az a kérése, hogy Kolozsvár állomás is vétessék fel azon állomások sorába, a hová a finomítás céljából irányított nyers szesz szállítási kedvezményt élvez, még ez ideig nem nyert elintéztést, pedig az egyenlő elbánás elvénél fogva és versenyképessége érdekében is e kedvezményre igényt tart és arra nagy szüksége volna a vállalatnak, bátrak vagyunk tehát a kérés kedvező elintézésére Nagyméltóságod figyelmét e helyen is újólág felkérni.

A szeszgyárakkal kapcsolatos hizlaldák Budapestre és Bécsbe exportáltak és az általános hússzükséglet következtében jobb eredményeket értek el. A szárított moslék is többnyire exportáltatik. Szeszgyárosainknak úgy a szeszszel telt, valamint az üres hordók vasúti kezelése, nemkülönben a vasúti tized és századmérlegek ügyében már az előző évi jelentésünkben felhozott panaszait is bátrak vagyunk újólág Nagyméltóságod figyelmébe ajánlani.

A szesznek technikai célokra való felhasználása érde-

kében Német és Franciaországban, már évekkel ezelőtt megindult mozgalom mind nagyobb hullámokat ver s az eszme nemcsak az érdekelt szeszgyárat, de a nagyközön-séget és kormányköröket is erősen foglalkoztatja. Kamaránk a kísérleteket élénk figyelemmel követi s látjuk, hogy Németországban már olyan tért foglalt el, amelynek hatása a szesziparra már is kétségtelen, mert a gyártás $\frac{1}{3}$ -ad részénél több szesz lett az 1901. évben technikai célra felhasználva s e mennyiség fokozottan emelkedik. A németországi példák a szomszéd Ausztriát már is követésre buzdították, mert a mint tudjuk az 1904. évben Bécsben szeszipari kiállítás lesz, a hol a különféle gépek és szerkezetek — melyeket szeszhasználatra terveztek — lesznek bemutatva s az osztrák kormány 15 ezer korona államsegélyben részesíti a vállalkozást. Sőt Románia is a denaturált szesz ipari értékesítését adókedvezményekkel igyekszik előmozdítani s ez ügyben a román kamarák előtt már is törvényjavaslat fekszik. Hazai szesziparunk érdekében is igen kívánatos volna, ha a külföldi kísérleteket a megérdemelt siker koronázná, addig is készséggel csatlakozunk ahhoz a mozgalomhoz, a melyet a szesznek műipari célokra való felhasználása ügyében az Országos Magyar Gazdasági Egyesület kezdeményezett. Ha a szesznek világítási célokra való használata a petroleum fogyasztást csak felényire lenne képes szállítani, az államháztartásunkban 5—6 millió koronát tenne, amelyet megtakarítani bírnánk.

Sörgyártás. Söriparunk visszaeséséről kell jelentést tennünk, mert a míg kerületünk négy sörgyára az 1901. évben 21.375 Hl. sört termelt, ugyanakkor a tárgyalt évben össztermelésünk 16.722 Hliterre esett le. Ezen termelés után gyáraink 162.293 korona sörfogyasztási és söradó-pótlékot fizettek. Söriparunk fejlődéséről mindaddig nem is tehetünk

kedvező jelentést, míg jelenlegi terhes adórendszerünk megölő békóban tartja a sörtermelést. Hogy helytelen adópolitikánk mily leküzdhetlen akadályt hárit sörfogyasztásunk és így a sörtermelés fokozhatása elé, kitűnik abból, hogy míg Németországban 1 Hl. sörre 1.69 korona, Ausztriában 3.59 korona, Angliában 4.86 korona adó esik, addig Magyarországon 13.42 korona terheli termelésünk minden Hliterét. Ezzel szemben a sörfogyasztás fejenként és évenként Németországban 150, Angliában 144, Ausztriában 72 literre tehető, míg nálunk csekélyke 6 liter, tehát a sör fogyasztása fordított arányban viszonylik az adó magasságához, mert a mig nálunk 4-szer akkora az adó, mint Ausztriában és 8-szor akkora mint Németországban, addig a sörfogyasztás 12-szer kisebb mint Ausztriában és 25-ször kisebb mint Németországban. A jelenlegi adótétel nemcsak gabona és komló termelésünk jobb értékesíthetésére, de állattenyésztésünkre is bénítólag hat, azonban pénzügyi szempontból is káros, mert olcsóbb tétel mellett sörfogyasztásunk emelkednék és vele az adóbevétel is. Már pedig a mig nálunk 40 filléren alul sört kimérni nem lehet, addig a sör tisztán luxus ital marad s az óhajtott közzgazdasági gyarapodást ez iparág hazánkban nem szolgálhatja. Ezen indokaink alapján bátrak vagyunk mult évi jelentésünkben már tolmácsolt óhajításunkat a *söradó-pótlék leszállítása* tárgyában megismételni.

Sörgyárosaink és kereskedőink nagy örömmel és megnyugvással vették tudomásul Nagyméltóságod azon rendelkezését, mely a *söröspalaczkok hitelesítésére* vonatkozó rendeletet további intézkedésig felfüggesztette. Kívánatosnak tartják az érdekeltek a már előző jelentésükben kellően kiemelt okokból ezen rendelet teljes elejtését, illetve ugy szabályozni ez ügyet, hogy valamennyi sörkereskedő köteles

legyen csakis egyöntetű nagyságu 6 decziliteres palaczkokat hozni forgalomba. Ez a nagyság megfelel az általánosságban forgalomban levő palaczkok méretének és ezáltal orvosolva lenne az az irreális verseny, melyet egyes sörkereskedők azon módon űznek, hogy 5, $5\frac{1}{2}$, $5\frac{3}{4}$ decziliteres palaczkokat hoznak forgalomba. Természetesen így is hosszabb terminus volna engedélyezendő az átmeneti időszakra, hogy a forgalomban levő különféle palaczkok kivonhatók legyenek s a hazai üveggyárak a beálló szükségletet kielégíteni képesek lehessenek.

A sörkereskedelem kielégítő körülmények mellett még nagyobb lendületet nyerhetne, de mert a székhelyünkön fennálló magas városi vámok egész éven terhelték — annak daczára, hogy jogos felszólalásuk méltányolva és a vám-szabályzat illető tétele mérsékelve lett — kívánatosnak tartjuk általánosságban is, hogy a jóváhagyás alatt álló új vásári vámszabályzat már a legközelebb életbe léptetessék s így a terhes fogyasztási adóval megbilincselte sörfogyasztás ezen akadályá székelyünkön mielőbb elsimuljon. Megemlítjük, hogy a mig hazai sörtermelésünk stagnál sőt apad, addig az osztrák és bajor sörbehozatal gyors emelkedést mutat, így pld. 1901. évben székhelyünkre behozott 47.600 liter pilseni sörrel szemben, az idei behozatal már 57.800 litert tett ki a mi majdnem 22% emelkedést mutat.

Eczetgyártás. Az *eczetgyártás* üzleti viszonyairól nem irhatunk semmi biztatót, mert a faeczet-sav versenyével hova-tovább mind jobban megtörik fennálló gyáraink ellenálló képessége. Eczetgyáraink helyzetének javítása érdekében mult évi jelentésünk során tett azon javaslatunk, hogy *a közönséges eczet az eczetsavval szemben értékszerinti elbírálás alapján kedvezményes vasúti szállításban részesüljön* s így legalább a fogyasztási belterületen mód nyújtassék eczet-

gyárainknak a savgyárak megölő versenyével megbirkózhatni — nem teljesült. Eczetgyártásunk felvirágoztatásához igen sok fontos érdek fűződik. Első sorban a hazai szeszgyárosoknak igen tekintélyes fogyasztói az eczetgyárosok. Ha már most tekintetbe vesszük, hogy a külföldi nemzetek egymást licitálják felül abban a törekvésben, hogy a szesznek a legkülönbözőbb iparágakban minél több és belterjesebb használatot biztosítva, a szeszipart fejlesszék, akkor — szerény nézetünk szerint — hazafiás kötelességünk nekünk is, hogy a szesztogyasztásra ráutalt eczetgyárosok érdekeit a legmesszebb menő intézkedésekkel védjük, szeszgyáraink fogyasztóinak megtartsuk, sőt vásárló képességüket elősegítsük, fokozzuk. A szeszgyárosok és a pénzügyi kincstár eminens érdekei szólnak e körülmény mellett s igen fontos nemzetgazdasági és közgazdasági szempontok is azt kívánják, hogy a természetes eczetfogyasztásának tartsuk meg a hazai piacokat, szemben a legtöbbszörre külföldi import tárgyát képező faeczet-savval szemben.

Ezen felfogásból kiindulva a midőn ujólag megismételjük a mult évben már felvetett azon javaslatunkat, *hogy a hazai vasúton a fuvardíjak a közönséges eczet és az eczet-sav értéke szerint állapittassanak meg*, ugyanakkor bátrak vagyunk az eczetsav fogyasztás korlátozása és így hazai eczetiparunk felvirágoztatása érdekében még a következő javaslatot tenni:

a szomszéd Románia példájára kívánatos volna kimondani, *hogy az eczetsavat előállító gyárak csakis 14°/_o-os eczetre higitva hozhassák termelvényeiket forgalomba ;*

hogy az eczetsavból sem a gyárnak, sem a közvetítő nagykereskedőnek, a detailista részére 10 kgr.-nál kevesebbet eladni illetve raktárából kiadni nem szabad.

Szikvízgyártás. Szikvízgyártó iparunk egész kamara-

kerületünk területén folytonos fejlődésben van, amit közegészségügyi szempontból is örvendetesen regisztrálhatunk. Másképpen áll azonban székhelyünkön ez iparág helyzete, hol az üvegenként kirótt 2 filléres fogyasztási adó, a termelést már is egyharmadára redukálta. Ez adót a város maga kezelte ezideig önbevallás alapján és a termelők általánosszeget fizettek. Az 1903 év folyamán az adó beszedést bérbeadta a város, mellőzve a termelők által is benyújtott pályázatot. Most a gyártás, csak a bérlő kiküldöttjének személyes ellenőrzése mellett eszközölhető, a bérlő pedig elegendő számban ellenőröket nem tartván, egyik gyáros csak a másik gyár termelésének ellenőrzése után foghat a gyártáshoz. Ily megkötöttség mellett és a gyártnány előállítási idejének bizonytalan volta miatt, ez iparág székhelyünkön már is alig észrevehető forgalmat csinál.

Likörgyártás. A *likörgyártás* kamarakerületünkben, miután a szesznagykereskedők és italmérők legnagyobb része „hideg uton“ maga állítja elő a szükségletét, majdnem teljesen megszűnt. Kivételt képez azonban a *Szilágyi Eleonora-féle* régi jóhírű gyár, amely különféle saját kompozitíójú likőreivel a hazai piacokon túl is ismeretes. Ezen vállalat a tárgyalt évben munkagépekért siker nélkül folyamodott, pedig e vállalat terjedelmesebb kifejlődéséhez azt az 1 -- 2 ezer korona állami gépsegélyt nagyon előnyösen tudta volna kihasználni. Alkalmazott 8 munkást és termelésének értéke az 50 ezer koronát túlhaladta.

Tésztanemű gyártás Mint egészen új alakulást fel kell említsük a székhelyünkön az év végével „*Első erdélyi tésztagyár Hochstein Tivadar*“ cég makkaroni gyárát, mely e jelentés írásakor felszerelését nagyban már befejezte. Az üzleti felszerelés 36 ezer koronába került s egyelőre csupán makkaroni készítésével foglalkozik s 9 munkást alkalmaz

már is. Még ez év folyamán szándéka azonban a tarhonya és különféle leves tészták készítését is felvenni üzemkörébe és munkásai számát megfelelően emelni. A vállalat az erdélyi piacokat óhajtja készítményeivel ellátni.

Itt kell megemlékeznünk a *Virág János* kolozsvári mézesbábsütő üzletéről is, melyben nemcsak saját összeállítású különféle mézes sütemények, de *teasütemény* készítmények is jó sikerrel már több év óta készülnek s nem csupán a vásárokon árúsítja, hanem magánosok megrendelésére és a kereskedők részére is szállítja.

Vajgyártás. A tárgyalt évben az erdélyi szász Gazdasági Egylet szervezése folytán Nagy-Ekemező kisküküllőmegyei községben 31 kiscgazda *tejszövetkezetet* és kapcsolatosan *vajgyárat* létesített. A vállalat augusztus hóban 500 korona befektetéssel indult meg s 3 munkást alkalmaz, termelését pedig egy medgyesi kereskedő útján hozza forgalomban. A gyárnak nagy előnyére van az ottani hitelszövetkezet, a mely a vállalat nem nagy pénzügyi műveletének közvetítését magára vállalta és azt képes is teljesíteni.

Fel kell itt emlitenünk a székhelyünkön megindult azon mozgalmat, amely a tej, vaj és tojás értékesítése érdekében gazdaközönségünket szövetkezésbe igyekszik összehozni. A szövetkezés érdekkörét egész Kolozsmegyére szándékoznak kiterjeszteni. E mozgalom régi keletű. Bár jobb eredménnyel járna, mint eddig!

Élesztőgyártás. A *Wertheimer Miksa* tulajdonában levő kolozsvári sajtolt élesztőgyár, a tárgyalt évben 720 méter-mázsa élesztőt állított elő, melyet a kolozsvári és erdélyi piacokon 7200 koronáért értékesített. Panaszkodik azonban főleg a nagyváradi verseny ellen, mely miatt kelendőse a remélt terjedelmet alig képes megközelíteni és a nyomott árak mellett az elérhető nyereség is minimumra száll.

Közvágóhid. A székhelyünkön fennálló *közvágóhidon* az 1902. évben leöletett 5440 drb. nagymarha, 12.113 drb. borjú, 20.971 drb. juh, kecske, bárány és gida, valamint 16.093 drb. sertés, vagyis az 1902. évben 54.617 drb. állat került levágás alá, 228 drbbal több, mint az előző évben. A törvényhatóság a közvágóhidat — a bécsújhelyi vágóhid mintájára — *sertésvágó* osztálylyal is kibővítette a folyó évben, de a teljes berendezést a tárgyalt évben még nem tudta befejezni.

Jéggyártás. Székhelyünkön a törvényhatóság vállalatában a közvágóhiddal kapcsolatban fennálló *jéggyár*, fejlődő üzleti évre tekinthet vissza. Az 1901. évben 7605 korona értékben termelt 500 q termeléssel szemben ugyanis, a tárgyalt évben 49.553 drb. hasábos jeget és nagybani megrendelésre külön 642 q. műjeget termelt 12.416 korona értékben és a tiszta nyereség 11 ezer koronát meghaladta.

Dohánygyártás. *A kolozsvári m. kir. dohánygyár* kamara-kerületünk legnagyobb gyártelepe, melyben az elmúlt évben 1300 főleg női munkás nyert alkalmazást és a termelés mintegy 10 millió koronát tett ki, melynél nagyobb termelésre jelenlegi — bár mintaszerű berendezésű felszerelése alapján — nincs berendezkedve. A gyár pipadohány, szivar és szivarka gyártásra van berendezve. A gyárnak külön betegsegélyző pénztára, hitelszövetkezete és népkonyhája van, melyek az igazgatóság különleges támogatása mellett, nagyon kielégítő eredménnyel működnek.

Ásványszappangyár. A régi jóhírnevű *Heinrich-féle ásvány-és gyógyszappanok* értékesítésére a lefolyt évben betéti társaság alakult. Az eddig e czikkeket előállító vállalatok tőke és kintartás hiányában nem boldogultak s a további termeléssel felhagytak, míg végre épen azon körből, amely e gyógyszappanok tudományos és gyakorlati értékéről legilletéke-

sebb volt meggyőződni, verődött össze egy kis betéti társaság s nem hagyta a közönségre nézve elveszni az üdvös találmányokat, saját kebeléből alkalmas szakértőket állított a gyártás élére s e jelentés irásakor már a helybeli piacon elterjedvék és igen keresettek a „Heinrich-féle ásvány- és gyógyszappanok“. A gyári felszerelés, gépek és anyagkészlet jobbára lekötötte a társaság csekély tőkéjét s így a forgalom fokozása is lassabb ütemben történhetik. A gyártmány hasznossága és különlegessége mind nagyobb tért hódít és ennek következtében remélhetni, hogy tőke is akad, amely a vállalatot megérdemelt magasságra emelje. Részünkről örülni tudnánk annak, ha egy harmincz évesnél hosszabb kísérletezés végül a siker terére jutna.

Azotíngyártás. A bányászatnál is tapasztalható nyomott viszonyok kihatással voltak robbanószer iparunkra is, amennyiben az Ebergényi Gyula tulajdonába átment topánfalvi *Ebergényi és Dregán-féle* azotíngyár a tárgyalt év üzleti eredményét nem vallotta kielégítőnek. A tárgyalt évben 22 munkást alkalmazott s termelése is 500 métermázsára csökkent. A vállalat fejlődését, a bányászat stagnálása mellett, a nagy adóteher, a szállítási költség és sok nehézséggel járó lebonyolítása nyomja, de sok gondot ad és nagy kockázattal jár a munkás kérdés is, mert a gyár munkásait baleset elleni biztosításra egy intézet sem fogadja el. A vállalatnak legfőbb óhajtása tehát a kötelező állami munkásbiztosítás behozatala, mely szorongatott helyzetéből kiemelné a vállalatot s nem lenne kitéve, mint az 1894. évi robbanásnál megtörtént, hogy 16000 koronát adjon a munkások végkielégítésére s így a vállalat éveken át elért hasznát egy véletlen eset egyszerre feleméssze.

Szénkénégygyártás. A zalathnai *kincstári szénkénégygyár* a tárgyalt év üzleti eredményét kielégítőnek mondja. Alkal-

mazott munkásainak száma 210 volt s előállított saját céljaira 10 ezer q. 50° kénsavat, 10 ezer q. rézgáliczot és 25 ezer q. szénkéneget. A szénkéneget itthon kelt el, a vasgálicz egyrésze még a Balkán államokban is talált elhelyezést.

Tintagyártás A *Scharsach Guidó* besztercei tintagyára szerény méretekben a fejlődés útján halad. A nagyobb fejlődést a tőke hiánya akadályozza. Termelése az erdélyi piaczkon nyert elhelyezést.

Szódagyártás. Jó üzletmenetről tett jelentést azonban a marosújvári *Ammoniák szódagyár*, mely 240 munkást foglalkoztatott és 1300 kocsi ammoniák szódát és 191 kocsi jegeczes szódát, összesen 1491 waggon árút termelt és 3 millió korona értékben helyezte el a hazai, ausztriai, román, szerb és bolgár piaczkon. Termeléséhez felhasznált 1655 kocsi metesdi mészkövet, 2086 kocsi marosújvári sót, 937 kocsi petrosényi és 155 kocsi lupényi szenet. A gyártáshoz szükséges minden nyersanyagot hazánkban szerzi be és így a vállalat fennállása hazai közgazdaságunkra és főleg azon iparvállalatokban szegény vidék munkásnépére valóságos áldás. A vállalat külön betegsegélyző pénztárt tart fenn, munkásait baleset ellen saját számlájára biztosítja és egy 50 lakóházat meghaladó és fokozatosan növekedő, kényelmes berendezésű tisztviselő és munkás telepet tart fenn.

Villamossági ipar. Ez idő szerint kamarakerületünkben csupán Gyulafehérvárt és Topánfalván van közcélra szolgáló *villamossági telep*. Az előbbeni helyen a „Részvénytársaság villamos és közlekedési vállalatok számára“ fővárosi cég a telep tulajdonos, amely vállalatban 530 ezer korona van befektetve. A tárgyalt évben 18 munkást alkalmazott és körülbelül 176 ezer kiló wattóra erőt termelt. A város közvilágításán kívül a magánosok fogyasztására is szolgáltat erőt úgy világítási, mint ipari célokra, melyek után

bevétele 75 ezer koronát tett ki vagyis a befektetett tőke után majdnem 13%. Topánfalván 2 ottani vállalkozó termeli vízajtás útján a villamerőt, amely közvilágítási célra szolgál s e vállalkozás is elég haszonnal jár. Különben a közvilágításnak villamosság útján történő ellátására kamara-kerületünk legtöbb városaiban megindult a mozgalom, sőt Dés, Dicsőszentmárton, Bánffyhunyadi és Torda városokban már a közel jövőben kilátás van a megvalósulásra.

X **Gázgyártás.** Sajnos, hogy nem mondhatjuk ugyanezt a kolozsvári villamvilágítás ügyéről, amely a gázgyárral kötött újabb szerződés egy végzetes pontja értelmében oly bonyolult helyzetbe jutott, hogy abból kibontakozni csaknem lehetetlennek látszik. E hosszas vajudas Kolozsvár iparának fejlődését is gátolja, amennyiben a hajtó erőt igénylő műhelyek még mindig nélkülözni kénytelenek.

A kolozsvári a tárgyalt évben 37 munkást foglalkoztatott s felhasznált 32.997 q. sziléziai és lupényi szenet, melyből 1 millió m³ gázt állított elő 200 ezer korona értékben.

Acetyléngáz gyártás. Zilah város közvilágítását a *Bikfalvi Ernő* tulajdonát képező *acetyléngáz gyár* látja el, mely a tárgyalt év üzleti eredményét kielégítőnek jelezte. Alkalmazott 5 munkást, felhasznált 8 ezer kilogramm jádvolgyi calcium carbidot, melyből 2400 m³ gázt állított elő 7000 korona értékben. Az acetyléngáz előállítását és világítási vagy más célokra való felhasználását Nagyméltóságod a belügyminiszter ural egyetértőleg — közbiztonsági és tűzrendészeti szempontból — a tárgyalt évben szabályrendeletileg korlátozta és a telepek felállításával és berendezésével foglalkozó iparágat a képesítéshez kötötte. Mint szükséges és nagyon kívánatos intézkedést melegen üdvözöljük és bátrak vagyunk kapcsolatosan javaslatba hozni, hogy

miután a *villanyvilágítási berendezéseknél* is azonos szempontok forognak fenn, tovább menő intézkedéssel *ez az újabb foglalkozási ág is képesítéshez köttessék.*

Jelezzük továbbá, hogy Nagyenyed város is rendezett be saját közterületei világítására acetylen telepet, amely az igényeket kielégíti.

X Gyufagyártás. A *Reitter József* kolozsvári gyufagyára csak nem tudja elérni azt a termelési nivót, a melyre a gyárnak Parajdról Kolozsvárra történt települése alkalmasával számításait és berendezését fektette. Reális számításait és terveit a nyersanyag beszerzésekorül tapasztalt — és eddig még elosztatni nem sikerült — mizeriák megsemmisítették s ha tekintetbe vesszük e nehézségek mellett a hazai, de főleg az osztrák gyárak versenyét, melyek nevezett gyárost — kartell elleni magatartása miatt — árdepressió által akarják megpuhítani és a felajánlott kartellbe bekényszeríteni, továbbá a már évek óta huzódó gazdasági pangást, amely a tárgyalt évben már-már tetőpontra hágott, nem kételkedhetünk a vállalkozó azon állításának valóságában, hogy az üzem fenntartását és a drága gépek némi kihasználását csupán a nagy tőke befektetés elértéktelenedésének kikerülése teszi rája nézve szükségessé. Ezen körülményeknél fogva a gyár termelése a tavalyival szemben hanyatlott; a tárgyalt évben csak 213 munkást alkalmazhatott az előző évi 240 munkással szemben, holott 4 — 500 munkás befogadására van berendezkedve. A vállalat helyzetének válsága onnan ered, hogy erdőkincstárunk — a fennálló szerződés daczára — nem tudja avagy más irányú terveinél fogva nem tudhatja a vállalatot kellő mennyiségű és minőségű gyufaszálka termelésére alkalmas nyersanyaggal ellátni. A gyár létezésének és virágzásának alapja ily elbánás folytán — a vállalat önhibáján kívül — meg

van ingatva, az orvoslás pedig, az évenként megújuló panaszok és kérések ellenére is mindezideig késik. Pedig a vállalat az államkormány részéről szerződésileg biztosított támogatás reményében helyezte volt telepét székhelyünkre, amint ezt több ízben történt felterjesztésünkben már részleteztük.

Két évvel ezelőtt a kész árúk Felső-Magyarországon történő könnyebb elhelyezhetőse érdekében próbált némi kedvezményt kieszközölni, de a bihari h. é. v. biharpüspök — érmihályfalván át kérelmezett dijszabási kedvezmény szintén nem lőn engedélyezve, vagy legalább is nem oly módon, hogy azt gyakorlatilag kihasználhatta volna. Minthogy a gyár fennállásához és virágzásához székhelyünk közigazdasági érdekei sokszorosán fűződnek, ez okból és bizva Nagyméltóságodnak a hazai ipar felvirágzására irányuló hazafias buzgalmában, bátrak vagyunk azon kérésünket ismételni, kegyeskedjék a gyár méltányos óhaját megérdemelt figyelemre méltatni és az erdőkincstárnál hathatósan közrejárni, hogy szerződészerű kötelességének végre tegyen eleget s a vállalatot megfelelő mennyiségű és minőségű faanyaggal lássa el.

Vegyészeti gyár. A *Glück Ignác* gyulafehérvári kocsi- és bőrkenőcsöt, fénymázt és viaszgyertyát előállító vegyészeti gyára a tárgyalt üzleti évet kielégítőnek jelezte. Alkalmazott 6 férfi és 10 nő, összesen 16 munkást és az előállított 36 ezer korona értékű gyártmányait az erdélyi piacon jól értékesítette.

Székhelyünkön is van egy ugyanazon cikkekét készítő, de csak 3 munkással dolgozó vállalat *Deutsch Ernesztin* cég alatt, de ezen vállalat köre alig terjed túl székhelyünk piacán. Az üzleti eredmény ezen vállalatnál is kielégítő volt. A nagyobb terjeszkedést mindkét vállalatnál csupán a

kellő tőkeösszeg hiánya okozza, mert megrendeléssel bőven el vannak látva.

Kénkovand gyártás. A *zalathnai kénkovand gyár r. t.*, mely a budapesti Ipar és kereskedelmi bank egyik alapítása volt, a tárgyalt évet küzdelemmel élte át, mert az alapító intézet bukása megfosztotta az előbb még bőven rendelkezésére álló hitelforrástól. Alkalmazott munkásainak száma és gyártmánya mennyisége a múlt évi számon alól maradt és az árú a hazai piacon nyert elhelyezést.

Építő ipar. A már évek óta huzódó építő ipari pangás a tárgyalt évben sem szűnt meg, sőt még a tavalyi eredménnyel szemben is nagy visszaesést mutat. A városi házakat terhelő nagy állami, községi rendes és a különféle cím alatt szedett pótdadók mellett, az épületekbe fektetett tőke oly csekély kamatot biztosít a tulajdonosoknak, ami mellett — az amugy is rossz közigazdasági viszonyokra való tekintettel — csak természetesnek tartjuk, ha a tőke a telekspekulációtól visszahúzódik. Ily körülmények között a magán lakházak építése a minimumra szállott s kerületünk építő iparát mondhatni már évek óta majdnem csak az állami építkezések foglalkoztatják. E nyomasztó helyzetet mi sem igazolja jobban, mintha megemlítjük, hogy kerületünk 20 nagyobb ipari góczpontjában a tárgyalt évben végzett építkezések értéke csak 3.366.000 korona volt. Ez eredmény a tavalyi silány évvel szemben is nagy visszaesést mutat, amennyiben az 1901. évben csak 13 községünkben 4.337.000 korona volt építkezésekre fordítva. A számba vett 20 községünkben a tárgyalt évben 1838 építkezésre lón engedély kiadva, amiből 593 lakóházra, 6 gyárépületre, 71 műhely építésre és 1168 kisebb építkezésekre esett. A legtöbb építkezés *Kolozsvárt* volt, hol 1 milliót túlhaladó tőke lett befektetve, amit *Zilah* 510 ezer, *Bánffy-*

Hunyad 340 ezer, *Dicső-Szent-Márton* 265 ezer, *Dés* 175 ezer, *Torda* 160 ezer, *Gyulafehérvár* 145 ezer, *Zsibó* 135 ezer, *Besztercze* 120 ezer, *Marosludas* 110 ezer, *Nagy-Enyed* 75 ezer, *Kolozs* 56 ezer, *Abrudbánya* és *Vizakna* 50—50 ezer, *Naszód* 45 ezer, *Szilágy-Somlyó* 40 ezer, *Tasnád* és *Erzsébetváros* 25—25 ezer, *Szamosujvár* és *Magyarláros* 20—20 ezer koronával követett.

Az építő ipar általánosan nyomott és már tarthatatlan helyzetének javításához olyan fontos érdekek védelme fűződik, melyek — nézetünk szerint — méltán igényelhetik az állam sürgős beavatkozását. Ilyen sürgős és célra vezető intézkedésnek tartjuk az új állami beruházási törvény mielőbbi megalkotását, másrészt — főleg a magán építkezési kedv felköltésére és támogatására — igen szükséges volna a jelenlegi túl magas 4.3% *átírási díj mérséklése és az új épületek adómentességének* a vidéki városokban is *20 évre való kiterjesztése* érdekében már 1900. évi jelentésünk során tett és részletesen megindokolt javaslatunk érvényesítése. Ez utóbbi 2 pontban foglalt javaslatunk régi óhajta az érdekelteknek s bátrak vagyunk arra Nagyméltóságod jóindulatu figyelmét ujlag is tisztelettel felhívni.

Az állami építkezési vállalatoknál a *fővállalkozói rendszer* ellen a multban hangoztatott panaszok, a tárgyalt évben nálunk ujjabb anyagot nem nyertek, amennyiben tudomásunk szerint — legalább a székhelyünkön kiadott 2 állami építkezésnél — a szakiparosok külön-külön lettek pályázatra bocsátva.

Könyvnyomdászat. A kerületünkben működő nyomdavállalatok száma a tárgyalt évben változatlanul 29 maradt. Vállalkozóink a tárgyalt év üzleti forgalmát még az előbbi rossz évek üzletmeneténél is gyengébbnek jelzik. A vidéki könyvkiadó üzlet szokatlan tartózkodással indult meg s

vontatott maradt, minek oka az általánosan rossz közgazdasági viszonyok mellett, a fővárosi nyomdavállalatok túltermelésében és konkurrenciájában nyer magyarázatot. Például a fővárosi „Országos központi községi nyomda r. t.“ még mielőtt a vidéki nyomdavállalatok értesülést nyerhettek volna a közigazgatásban bekövetkezendő rendszer változásról, útcélja által már elárasztotta az újfajta nyomtatványokkal az egész országot s így megint egy hatalmas érvágás ejtetett a vidéki nyomdászaton. Különösen fájlattható jelenség a hirdetési árak rendkívüli csökkenése és a hirdetési kedv lankadása, ami szintén a más téren is észlelhető pangás és elernyedés következménye. Ilyen helyzetben méltányos a vidéki nyomdák azon kérése, hogy *a megyei és városi törvényhatóságok szükségleteik beszerzése körül mint eddig, jövőre is a megye székhelyén fennálló nyomdavállalatokhoz legyenek kormány rendelettel utasítva.* Kérjük tehát Nagyméltóságodat, kegyeskedjék ez óhajlás értelmében az érdekelt társ-minister uraknál közbenjárni.

Nyomdavállalataink folytonosan panaszolnak a kézi- vagy taposó-sajtóval dolgozó papirkereskedések és zúgnyomdák ellen, melyek csekély beruházás és költség mellett a legjövödelmezőbb u n accidentia munkáktól fosztják meg a nagy költséggel fenntartott nyomdavállalatokat. Orvoslást csak a *nyomdaipar képesítésétől* várnak s kérik is Nagyméltóságodat, hogy a képesítést kegyeskedjék mielőbb kimondani és ez által felmenteni őket a szakavatatlan kisnyomdák méltánytalan versenyé alól. Panaszolnak nyomdaüzleteink általánosságban az ellen, hogy a hivatalos és nem hivatalos nyomtatványok beszerzése rendszerint Budapesten központosítottatik, a melyet a megrendelés gyűjtéséről szóló törvény 3. §-nak tág értelmű értelmezése mellett az élelmes fővárosi ügynökök akadály nélkül eszközölnek s

ezzel a legérzékenyebb károkat okozzák a vidéki nyomdáknek.

A testületi szellem és kegyelet élénkségéről tesz tanúságot és ebből a szempontból tartjuk megemlítésre méltónak, hogy a kolozsvári nyomdászok a múlt év pünkösdi ünnepén *Tóthfalusi Kiss Miklós* kolozsvári hirneves könyvnyomdász 200 éves emlékét ünnepelték meg, azon sir felett, amelynek emlékoszlopát diszesen helyreállították.

Házi ipar. A mezőgazdaság körébe eső házi ipari foglalkozás terjesztése és meghonosítása érdekében — földmivelésügyi minster úr áldozatkész támogatása mellett — kamarakerületünk Gazdasági Egyletei és *Csérer Lajos* gazdasági vándor szaktanár dicséretes buzgalmat fejtettek ki a tárgyalat évben is. A rendezett 14 tanfolyam közül 12-ben a veszsző és kosárfonás, egyben a faragó-kerekes ipar és egyben sás és káka fonás történik. A *kosárfonást* Arányos-Gyéresen, Arányos-Polyánban, Alsó-Szováthon, Egerbegyen, Jegenyén, Kis-Fülpösön, Kolozsborsán, Nagy-Almásán, Nagy-Sármáson, Dedrád-Széplakon és Ördög-Keresztúron 6—8 hetes tanfolyamokon tanították s átlag 25—30 résztvevővel szőlő, gyümölcs, valamint a háztartásban és gazdaságban alkalmas többféle mintájú kosarakat készítettek és a jobb fajta készítményekből a pozsonyi II. orsz. gazdasági kiállításon minta kollektió is lőn bemutatva. *Kide* kolozsmegyei községben 20 legényember részvételével, az azon erdővidéken annyira alkalmas *faragó-kerekes* mesterséget tanították, míg *Tacs* besztercze-naszódmegyei községben a *sás és káka* fonás fejlesztése érdekében rendeztek be tanfolyamokat. Ennek a községnek majdnem minden lakosa már rég óta foglalkozik a házi iparral és így ez alkalommal csupán újabb minták és készítési módok lettek bemutatva, a mi tekintettel arra, hogy a készült iparcikkek egy ottani

kereskedő útján a rendszeres forgalom tárgyát képezték már évek óta, tehát a most elsajátított tanulmányoknak gyakorlati hasznát a nép ki is aknázhatja.

A más helyeken készített árúk a tordai, beszterczei, bánffyhungyadi és kolozsvári heti és országos vásárokon nyernekel értékesítést.

Hogy azonban a nagy fáradsággal és tekintélyes költséggel rendezett háziipari tanfolyamok eredményei marandók legyenek, szükséges első sorban gondoskodni a vesszőfonásnál arról, hogy a készítőknél megfelelő és elegendő vesszőanyag álljon rendelkezésükre. De a legfőbb intézkedés a háziipar érdekében *biztos piacok* szerzése volna, hogy a készítmények bizonyos minimális árban, minden időben értékesíthetők legyenek. Ily irányú kezdő lépéssel Válaszút kolozsmegyei községben már is találkozunk, ahol az ottani uradalom vezetése és támogatása mellett, a tárgyalt év nyarán *kosárfonó szövetkezet* alakult a háziiparosokból, egyelőre 40 aláíró 100 drb. 10 koronás részvényt. A szövetkezet vezetősége fog nemcsak a nyersanyag beszerzéséről, hanem az elkészített árúk elhelyezéséről is gondoskodni. Igénytelen nézetünk szerint a házi ipar tömegesebb készítményeinek elhelyezéséről alkalmas központok útján kellene gondoskodni, ahol mindig értékesíthetők legyenek. E vidéki központok legcélszerűbben a budapesti „Magyar Kereskedelmi Részvénytársaság“ alá volnának helyezendők, amely gondoskodnék a gyártmányok elhelyezéséről s a melynél a megrendelések történnének.

Műhimzési tanfolyam. Meg kell emlékeznünk a *Singer varrógépgyár* azon cél tudatos és közhasznú működéséről, melylyel *műhimző gépei használhatóságát ingyenes tanfolyamok* rendezésével a nagyközönségnek bemutatja. Minthogy a géphimzés illetve a géphasználat rövid pár nap alatt

elsajátítható, az előállított munkák pedig nemcsak bámulatos rövid időn belül, hanem igen csinos kivitelben készíttetnek, az ily munkákat a közönség keresi és jól fizeti, ennél fogva a nők részére számottevő kereseti forrásra nyílik alkalom ez új foglalkozási ág meghonosítása által. Dicséret illeti tehát e törekvésért a czéget és kamaránk a megérdemelt figyelemmel kíséri az eredményt. A műhimzést az említett czég 1901 és 1902 évben saját munkaereje és gépjai által ingyenes tanfolyamokon tanította s e két év alatt az egész országban 193 tanfolyam lőn rendezve 5270 tanítvány részvételével. Erdélyben magában 20 kurzus volt 431 növendék résztvétele mellett és szorosán kamarakerületünket tekintve 9 és pedig Désen, Dicső-Szent-Mártonban, Beszterczen, Gyulafehérvárt, Kolozsvárt, Nagy-Enyeden, Tordán, Szamosújvárt és Zalathnán, összesen 174 résztvevővel. Miután pedig a hallgatók között 12 munkatanítónő is részt vett kerületünkben, így remélhető, hogy a czég üdvös tevékenysége az iskolán keresztül a gyakorlati életbe is átültetődik.

Kézmű és rövidárú kereskedés. A tárgyalt évben ez üzletágnál is némi visszaesés tapasztalható a forgalomban, mert a jobb természettel várható lendületet megölték a hosszantartó állatzárlatok, ami az őszi incassót is elrontotta. A megrendelések gyűjtéséről szóló törvény, melynek a forgalom emelését kellett volna szolgálnia, nem hozta meg a várt eredményt, minek az az oka, hogy a meghívó levelek nagy visszaélésekre adnak alkalmat. A visszaéléseket az iparhatóság nem igen tudja megakadályozni, de nem is a kellő erélylyel hajtja végre a törvény rendelkezéseit. A hatóság a visszaélések meggátlására a maga részéről kezdeményező lépést nem tesz s ha feljelentés alapján kézre is kerít valakit, kihallgatás után futni engedi, amennyiben a meghívó leve-

lek egyszerű felmutatása után az eljárást elejtik. A meghívó levelek aláírásának valódiságát, az aláírók személyes felhívásával kellene igazoltatni, ami egyrészt útját vágná a visszaéléseknek, másrészt pedig a közönség is nehezebben szánná magát meghívó levelek aláírására.

Kereskedőink panaszai közül felemlítjük a következőket:

Végeladás. A sok végelárusítás és különösen annak a tisztességtelen versenynyel határos elfajulása a piacok nyugalmat és a komoly kereskedések létfeltételét örökösen fenyegeti. A hatóságok nem is igen törik magukat annak ellenőrzésével, hogy csak a leltárban feltüntetett árúk jöjenek eladásra, amint azt az ipartörvény 52 §-a előírja. Számos esetben voltunk kénytelenek az érdekelt kereskedők védelmére kelnünk a szabályellenes engedélyek ellen fölebbezni.

Fogyasztási szövetkezetek. A *fogyasztási szövetkezetek* ellen területünkön az utóbbi években panasz nem merült fel, miután ilyenek nem alakultak és pedig legfőképp abból az okból, mert a múltban történt szomorú tapasztalatok újabb vállalkozásra senkit nem bátorítottak. Ezzel kapcsolatban alkalmat veszünk e vitás ügy tekintetében azon véleményt fejezni ki, hogy a jogegyenlőség alapján a szövetkezeti vállalatok más elbánást nem igényelhetnek, mint minden más kereskedő és hogy a szövetkezetek üzletei csak saját tagjaikra terjedhetnek ki. A fogyasztási szövetkezetek kinövései, amelyek az ügyet felekezeti s nemzetiségi kérdéssé tették, a szövetkezeti eszme terjedésének több kárt okoztak, mint hasznot. (Jelentésünk bevezetése óta alakult székhelyünkön a *vasútasok nagyobb szabásu fogyasztási szövetkezete*).

Czégjegyzés. A czégbejegyzések és törlések nyilvántartása és ellenőrzése részben a kamarák feladata is lévén, kamaránk e kötelességének a kereskedelmi törvény 16 és 22 §-ai és a 2631—890 sz. ministeri rendelet alapján a

lefolyt évben is megfelelt. A cégbejegyzés ellenőrzése szempontjából 2183 iparendélyt vettünk vizsgálat alá s ebből 440-et a cégjegyzésre az illetékes törvényszékeknek elő is terjesztettünk, miután 43 vállalat magát önként bejegyeztette. Az előterjesztett vállalatok közül csak 165 lett bejegyezve, míg 275 vállalat fölmentést nyert. A nyilvántartásunkban szereplő, de időközben megszűnt 20 vállalat czégtörlése érdekében tettünk a tárgyalt évben az illetékes törvényszékekhez előterjesztést, melyhez hozzászámítva az 1901 év december havában törlésre beterjesztett 396 vállalatot is, összesen 416 törlési eset állott törvényszékeink előtt. Ezen vállalatok közül a tárgyalt évben 348 cég lett törölve, míg 68 vállalat czégtörlése különféle okoknál fogva még függőben maradt.

Csődügy. A hitel egyik erős biztosítékát a jó *csődtörvény* képezi. E tekintetben elég rosszul állunk. A reform sürgetően szükséges. A jelenlegi csődeljárás egyenlő ugy az adós-
nak, mint a hitelezőnek teljes romlásával. Ugyanezen tapasztalatok vezették az osztrák kormányt is a csődtörvény reform javaslatba hozására. Azt hisszük, hogy a magyar kereskedők is szívesen rászavaznának a reform azon javaslatára, hogy a csődtömeg ügyeit sem ügyvéd, sem közjegyző, hanem a hitelezők által választott kereskedő kezelje s bonyolítsa le. Az ugynevezett kis csődökre nézve (2—3000 koronáig) külön eljárás volna előirandó. Az ügy sürgős, de hol veszünk hozzá időt, midőn a parlament alig képes a budgetet is a maga idejében letárgyalni!

Kamarakerületünk 7 törvényszékénél az előző évről átjött 18 esettel együtt 44 csődeset állott tárgyalás alatt, melynek értéke 638.304 koronát tett ki. Ezen csődökből az 1902. év folyamán 14 csőd nyert befejezést 155.224 korona értékkel és pedig 10 egyezség útján 135.311 korona értékkel,

4 pedig 19.913 korona értékkel a csődvagyon felosztása alapján szűnt meg. Függetlenül marad 29 csőd közel fél millió értékkel.

Kereskedelmi utazók igazolványa. A megrendelés gyűjtési törvény a tárgyalt évben Ausztriában is új módosulás alá kerülvén, az Ausztriába kivitellel foglalkozó cégeinknek nagy aggodalmat okozott volt az osztrák kereskedelmi minister úr által e törvény végrehajtása tárgyában kiadott rendeletének azon határozománya, mely szerint a külföldi és így a magyarországi cégek kereskedelmi utazói csak hatósági igazolvány mellett gyűjthetnek megrendelést. Megnyugvással és hálával vették tudomásul tehát Nagyméltóságod azon sürgős intézkedését, hogy az 1902. év december 29-én 83.364 sz. a. kelt rendeletével a hazai kamaráknak megbízást adott az osztrák hatóságok igazolványaival egyenlő érvényű bizonyítványok kiállítására, miáltal a kereskedők sok kellemetlenségtől lettek megkímélve és a zavartalan forgalom remélhetőleg továbbra is biztosított.

Kartellek. Nagyméltóságodnak 1901. évi szeptember hó 3-án 44.208 sz. a. kelt meghagyása alapján, hogy évi jelentésünkben a tudomásunkra jutott kartell-szervezkedésekről tüzetesen számoljunk be és azok hatását méltassuk, van szerencsénk jelentésünket az alábbiakban tenni meg:

Az 1902. évben részint kartellben, részint congingensben voltak a szénbányák, lisztmalmok, téglagyárak, szirup- és keményítőgyárak, szénsavgyár, vas- és vasárúgyárak, cukor-, gyertya-, sör-, carbid-, szóda-, üveg-, papir- és szeszgyárak, enyvkészítők stb. Röviden szólva, hol általános, hol kerületenkénti kötelezettséggel majdnem minden számottevő iparág kartellben volt.

Kartellt kötöttek egyes fontosabb árúcikkekre egyes vállalatok is, így pl a szeszgyárosok, a sőrraktárosok.

A kartellek fennállása igen előnyös helyzetet teremtett a gyárosokon kívül az engrossistáknak. Szilárd alapon nyugvó árak lehetővé tették a kereskedőknek, hogy szükségletüket félsz nélkül fedezzék és pedig nagy mérvben, ami által elérték a másodkezet megillető kedvezményeket. Másrészt ki lett zárva a tisztességtelen verseny és kiváltképen Kolozsvárt számottevő azon kereskedők száma akik a kartell révén busás haszonra tettek szert.

Hogy kereskedőink minő felfogással vannak a kartellről, mutatja az a sopánkodás, melyet lépten nyomon hallani lehet azoktól, kiket a petroleum kartell szünetelése jó közlelről érdekel. Nincsen ma széles e hazában egyetlen egy számmottevő petróleum kereskedő, ki a petróleum-kartell létrejötte érdekében ne imádkoznék.

A kis detail-kereskedők már nem rajonganak a kartellekért. A szabad verseny révén ezek olcsóbb árakhoz juthatnak s e mellett a közönség fizeti a jobb időkből fennmaradt magas árakat.

A kartellek az üzleti világra és közgazdasági viszonyainkra jelenleg kedvező hatással vannak. A fogyasztó közönség pedig nem vallotta kárát, mert a detailárak hullámzása már a bolton belül ér véget.

Vámhivatal. A székhelyünkön fennálló II. osztályu fővámhivatal forgalma a tárgyalt évben is fokozatos emelkedést mutat. Már ez a körülmény is indokoltá teszi azon rég óta hangoztatott óhajtást, hogy az erdélyi részek nagy területére kiterjedő ezen fontos vámhivatal az I. osztályu fővámhivatalok hatáskörével ruháztassék fel, hogy a vámkülföldről közvetlen érkező gépek és más tárgyak elvámolását teljesíteni jogában álljon. Behozatalunk zöme ez évben is Német, Angol, Olasz országokia, Amerikára, Braziliára és a Britt Indiákra esik, melyekhez ez évben a rossz tengeri termés

folytán tekintélyes behozatallal Románia is csatlakozott. *Kávét* Braziliából, Britt nyugat és kelet-, valamint Németalföldi-Indiából 44.224 q-át, *borsot* Britt kelet és nyugat Indiából 2630 q-át, rizst Olaszországból 30 ezer q-át, ugyanonnét *mandulát és szentjános kenyeret* 2353 q-át, *fügét és asszuszöllöt* Görögországból 3998 q-át, *dohányt* Törökországból, Egyiptomból és Brasiliából 45 ezer q-át és *végre tengerit* Romániából 337.091 q-át hoztunk be.

A nagyobb mennyiségben nálunk elvámolt árúk közül még ide iktatjuk a következőket:

Pamutárúk	1.603 q.
Lenárúk	753 „
Gyapjúárúk	2.923 „
Selyemárúk	283 „
Bőrárúk	4.408 „
Papirárúk	5.518 „
Üvegárúk	2.124 „
Fémárúk	38.549 „
Gépek	19.710 „
Vegyészeti anyagok	19.215 „
Könyvek	28.576 „

Pénz- és hitelügy. Hitelintézeteink csaknem kivétel nélkül arról panasznak, hogy az egész év folyamán nagy gondot adott a kezelésük alatt álló tőkék biztos és haszonhajtó elhelyezése. A vállalkozás hiánya következtében a hitelgények még a leszállított kamatláb mellett sem élénkültek meg és miután az állampapírok és részvények kamatjövödelme egyre csökkenőben volt, ezekbe az értékekbe annál kevésbé helyezhették el fölöslegeiket, mert a betétek után fizetett kamat ama papírok kamatát túlhaladta. Ebből kiindulva történt is az év folyamán kísérlet a betéti kamatláb leszállítására, nevezetesen arra nézve, hogy a 10%-os tőkekamat-

adót háritsák át a betevőkre; ez értelemben a nagyobb hitelintézetek igazgatói igyekeztek egyetértő megállapodásra jutni, ami azonban csak félig sikerült, mert a megállapodás csak elvi jelentőségűnek deklaráltatván, mindenik pénzintézet a betévő felekkel a kamatlábra nézve külön egyezkedik. Rendellenes közgazdasági viszonyainkat semmi sem jellemezheti jobban, mint hitelintézeteink állapota. Pénzbőség és olcsó kamatláb egyfelől, pangás és a vállalkozási kedv majdnem teljes hiánya más felől, pedig a pénzintézetek részéről nem hiányzott a verseny, hogy a keresletet élénkítsék még az egymástól elhódítható üzletek által is.

Az *osztrák-magyar bank* mult évről szóló jelentéséből látjuk — és nem is lehet másképpen — hogy a hitelügyre nézve általánosságban is ugyanazon viszonyok uralkodtak, amelyekről kamarakerületünk határain belől megemlékeztünk. A bank elpanaszolja, hogy a gazdasági erők kifejtésében az 1902. év is azt a tartózkodást mutatta, mint az előző két év, a minek okát a nem tisztázott és bizonytalan viszonyok hatásának tulajdonítja, de a mig az előző években csak pangásról emlékezik, a mult esztendő már a munkára való alkalom hiányát és a lakosság fogyasztási képességének érezhető csökkenését tanúsítja, amely állapoton a mezőgazdasági termelésnek valamivel kedvezőbb eredménye sem birt javítani.

Ily szokatlan viszonyok tették szükségessé, hogy a bank maga is rendkívüli intézkedésre szánja el magát, hogy a hivatalos kamatlábat, az intézet fennállása alatt először $3\frac{1}{2}\%$ -ra szállítsa le s ebben az állapotban az év végéig megtartsa, de *a pénznek ez alacsony ára sem volt képes a gazdasági tevékenységet élénkíteni.*

Pénzintézeteink száma a tárgyalt évben 15-tel szaporodott, melyek közül 1 bank, 1 takarékpénztár, 5 önálló

szövetkezet, 6 az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékében álló szövetkezet és 2 fogyasztási és értékesítő szövetkezet. Az új alakulások tekintetbe vételével 1902. év végén kamarakerületünkben 75 intézet *részvénytársasági*, 63 *független szövetkezési* és 125 az 1898. XX. t.-cz. alapján álló *szövetkezet*, összesen tehát 263 pénzügyi műveletének lebonyolításában.

A 263 hitelintézet pénzereje törzsvagyomban és betétekben mintegy 75 millió koronára tehető, melyből a 75 részvénytársaságra 69, a kétféle szövetkezetre pedig 6 millió korona esnek. A részvénytársasági pénzügyintézeteknél 39.590 betéti könyvecskében 52½ millió korona betét fekszik s minden egyes könyvecskére átlag 1326 korona jutna. Ezen intézetek a tárgyalt évben 1.750.000 koronát túlhaladó nyereséget értek el. Zárszámadásaikból érdekes még megemlíteni, hogy a váltótárczájukban mintegy 64 millió korona érték feküdt és hogy előleg kézi- és jelzálog kölcsön követelésük 28½ milliónál többre rugott.

A kolozsvári piac, de mondhatnók egész kamarakerületünk hitelgényeit az alábbi 10 nagyobb pénzügyintézet elégíti ki, melyek tőke és betét állományait a következőkben részletezhetjük:

	Részvénytőke részjegyek és törzsbetétek, tartálékalkap	Takarékbetétek
Kolozsvári takarékpénztár és hitelbank	1.419.719 K.	9 511.352 K.
Erdélyi bank és tak. pénztár	1.080.000 »	7.168.141 »
Kereskedelmi bank	655.715 »	2.364.135 »
Erdélyrészi jelzálog bank	1.007.244 »	153.661 »
Mezőgazdasági bank	280.000 »	2.305.919 »
Kolozs megyei tak. pénztár	131.989 »	1.617.496 »
Kolozsvári gazdák hitelszövetkezete	196.902 »	659.618 »
»Economul« tak. pénztár	302.116 »	1.003.210 »
Koronabank	104.500 »	300.146 »
Népbank	113.935 »	484.689 »
	<hr/> 5 342.120 K.	<hr/> 25.568.367 K.

Mult évi jelentésünk során e kimutatás utolsó két pénzüintézetét nem szerepeltettük, a fennebbi 8 intézet tőkéje pedig 5.004.389 koronát tett volt ki az idei 5.123.685 koronával szemben, a betét állomány pedig 1901. év végével 21.186.427 korona volt, szemben a mostani 24.783.532 koronával: vagyis a 8 pénzüintézet tőkéje 1 év leforgása alatt 119.296 koronával nőtt, betét állománya pedig 3.597.105 korona emelkedést tüntet fel. Tekintetbe véve még az osztrák-magyar bankfiók 2—3 millió, valamint a Pesti leszámítoló és pénzváltó bankfiók 1—2 millió hitelnyújtását, a kolozsvári és vidéki piacz hiteligényeire 35—38 millió korona állott az 1902. év folyamán rendelkezésre.

Az osztrák-magyar bank kolozsvári fiókintézetének 1902. évi pénztári forgalma 244 millió korona volt, majdnem 13 millióval kevesebb, mint az előző évben. A műveletek összege az idén is elérte a mult évi 13 millió forgalmat és 102 ezer korona nyers és 46 ezer tiszta nyereséget eredményezett. A bankfiók 5859 drb. váltót számított le 10.269.716 korona értékben s így a leszámított váltók átlag értéke 1.753 korona volt s a 10 millió leszámítolási értékkel a magyarországi fiókintézetek közt a 12-ik helyet foglalta el. A kézi zálogra engedélyezett kölcsönök 2.557.100 koronát, az értékpapírokra adott kölcsönök 1.010.300 koronát tettek, szóval a kultivált üzletek minden ágában több-kevesebb visszaesés mutatkozik. Kivételt csupán a giró-forgalom képez, mely 119 millió forgalom mellett, a tavalyi eredményt 4 millióval maga mögött hagyta.

A jegy-bank *kolozsvári fiókintézeténél* a mult évben lényegesebb változás nem fordult elő. Kerületünkben sem a fiókintézetek, sem a *Beszterczén, Désen, Nagyenyeden, Szilágy-somlyón* és *Tordán* lévő mellékhelyek száma nem szaporodott; az erdélyi részekben általában csak *Medgyesen* nyílt egy mellékhely.

A bank igazgatóságának mult évi jelentéséből látjuk, hogy magyarországi fiókinézetei közül már 21-nek a megfelelő székhelyen palotát építtetett, 11 fiókinézet s köztük a kolozsvári is még mindig bérházban van elhelyezve. Több izben említők fel azt az óhajtást, hogy kerüljön már reánk is a sor. Az építő ipar pangása alkalmából legyen szabad ez óhajtásunkat megismételni. (Jelentésünk lezártaival örömmel értesültünk a felől, hogy a bank a kolozsvári fiók elhelyezéséről is intézkedett és pedig úgy, hogy az Unió-utca sarkán épít 300 000 korona költséggel diszes palotát, amely a jövő év októberében már készen is lesz.)

Hitelszövetkezet. Az Országos Központi Hitelszövetkezet kötelékébe tartozó *hitelszövetkezetek* számában és az elért üzleti eredményekben a fokozatos emelkedés tüneteit örömmel konstatálhatjuk. A tárgyalt év 9 új alakulásával együtt 125 községünkben volt ilyen szövetkezet, melyeknek működési köre 424 községre terjedt ki. A tagok száma 2916 emelkedést mutat és összesen 27.758 tagra emelkedett. A tagok üzletrészei 43.379 részjegyet tettek ki, 3552-vel többet, mint az előző évben. Az összes üzletrészek értéke 2.232 340 korona. Ezen összegből az év végéig be lón fizetve 1.108.900 korona, ami 227.750 korona növekedést jelent ez évre. A betétek értéke 475.300 koronát tett ki, 138 ezer koronával többet, mint az 1901 év végén. A tartalékalap is 50 ezer koronával lett több s most 162.400 koronát tesz ki. Szóval a 125 községi hitelszövetkezet hitelgényeinek kielégítésére a befizetett részjegyek értékét, a betéteket és tartalék alapot tekintetbe véve 1.746.600 korona tőke állott az 1902. év végén rendelkezésre, 415.750 koronával több, mint az előző évben. Ha pedig tekintetbe vesszük még azt a tetemes pénzforrást is, melyet a központ alapszabályilag ezen szövetkezetek támogatására kihitelez, olyan összeg áll

e szövetkezetek rendelkezésére, melyből a hiteligények kellő fedezetre találnak s a könnyű és olcsó hitelezés által e szövetkezetek valóban áldásos missiót teljesítenek a nép között. Végül megjegyezzük, hogy e szövetkezetek közül 5 iparos és gazdasági hitelszövetkezet és hogy a tordai ipari és gazdasági hitelszövetkezet kebelében *csizmaipari szakcsoport*, a kolozsvári ipartestület kötelékében pedig *asztalos ipari szakcsoport* áll fenn.

Midőn pénzügyintézetünk örvendetes fejlődéséről teszünk jelentést, nem mellőzhetjük a figyelmet a pénzügyintézetek egy sajátos fajára, — értjük az *oláh pénzügyintézeteket*, — irányítani. E határozott nemzetiségi jellegű és czélú intézetek nem csak számban, de pénzerőben is oly hatalmasan gyarapodnak, hogy az államkormány és társadalom érdeklődését méltán felkelthetik. Törvényeink az alakulást megengedik, s amíg e tekintetben törvényhozás útján lehetne talán intézkedni az ellen, hogy az ország közgazdasági és nemzeti érdekeinek kárt ne okozzanak, okvetlen intézkedni kellene az iránt, hogy minden ily pénzügyintézet érdekkörében egy jól dotált más intézet olcsó kölcsöneivel képes legyen ellensúlyozni azt a befolyást, amelyet amazok kifejtenek. Ezek a bankok rövid pár évtized alatt valóságos hatalommá nőttek ki magukat, amennyiben a létező 63 intézet több mint 14—15 millió korona tőkével rendelkezik.

Biztosítás. A biztosítási ügyet kamaránk területén a hazai társaságokon kívül egy egész sereg külföldi biztosító intézet fő- és vezérügynöksége szolgálja, melyek egymás-közi versenye már-már a végletekig lenyomta a biztosítási díjakat és ha még tekintetbe vesszük, hogy a már évek óta uralkodó gazdasági pangás még súlyosbodott a rossz vagy nem kielégítő termés miatt, továbbá a járványos száj- és körömfájással kapcsolatban elrendelt zárlatok miatt, akkor nem csudálkozhatunk, ha a biztosító intézetek a tárgyalt

üzleti évet kiválóan gyenge eredménnyel zárták. Új üzletkötések alig fordultak elő, sőt a jelzett gazdasági okok miatt igen sok biztosítási szerződés lőn érvényen kívül helyezve, betetőzésül pedig az erdélyi részekben előfordult tul sok tűzkár, az intézetek elérhető eredményeit a minimumra redukálták. A tüzesetek mérvére tájékoztatást nyújt, ha fel- emlitjük, hogy például csak kamarakerületünk 554 községében 1005 tüzeset fordult elő. A tűzkárok értéke 953 ezer korona volt, amelyből csak 346 ezer korona térült meg a biztosítás útján, vagyis valamivel több a tűzkárérték egyharmadánál. Kamarakerületünkben az összes tűzkár elleni biztosítások összege az év végén 191 millió 179 ezer koronát tettek volt ki. A jégkár elleni biztosítás értéke kamarakerületünkben mintegy 7 millió 578 ezer koronát tett ki, míg a szenvedett jégkárok fejében 164 ezer korona került kifizetésre.

A biztosítási törvény reformja szünetel, pedig több életbe vágó kérdés vár megoldásra. *A külföldi társaságok* az országot ellepték, pedig bizony nem sok szükségünk van reájok és a kölcsönösség elve számunkra nem nyújt kárpótlást, mert a mi intézeteink nem mennek a külföldre.

Útak. Kamarakerületünkben az 1902. évben az úthálózat fejlődése — bár lassu fokozatban — de emelkedést mutat, amennyiben az 1901. évben használatban volt 1076 km. állami út az 1902. évben 1098·727 km.-re emelkedett, miután az 1902. július havában a kolozsvár—szilágysomlyói útvonal állami kezelésbe ment át. A törvényhatósági úthálózatunk is a tárgyalt évben az 1901. évi 1959 km.-ről 2044·443 km.-re emelkedett. Ezen két minőségű úthálózatunk fenntartása az 1902. évben 1.397.339 koronába került és pedig az állami utak 589.978 koronába és a törvényhatósági utak 807.361 koronába.

A mult évi nagyobb építési munkálatok a következők voltak:

A nagybánya—kolozsvári állami közút 41.⁷⁴⁰—43.⁴³⁶ km. szakasza, mely eddigelé tulságos meredek lejtőkkel birt, át lett helyezve; az új út hossza 1700 méter maximális 5% lejtőkkel bir, miáltal a forgalom nagy mérvben meg lett könnyítve, ezen út építési költsége 24.030 koronát tett;

a nagyvárad—kolozsvár—brassói állami közút 147—150.⁶⁷² km. szakasza hengerelve lett 5300 korona, a 152—153 km. szakaszán árokkövezés létesítettett 5898 korona és a 84.₃—84.₄ km. szakasz felett megcsuszamlott hegyoldal pedig vizmentesítettett 10.000 korona költséggel;

a dicsőszentmárton—szancsali törvényhatósági közút a 4—5 km. között 1000 m. hosszban felmagasítottattott 16.000 korona költséggel;

a sövényfalva—királyfalva—m. herepei törvényhatósági közút a 2—5 km. között kiépítettett 2700 m. hosszban 17.000 korona költséggel. Ezen útvonal fontos forgalmi összeköttetést képez Kis-Küküllőmegye és Alsó-Fehérmegye között. A Kis-Küküllőmegyében eső rész a folyó 1903. évben ki fog építettetni, miért is a közforgalom akadálytalan lebonyolítása és a szóban forgó útvonal által érdekelt vidék közgazdasági helyzetének felvirágoztatása érdekében fölöt-téb kívánatos volna, ha ezen közútnak Alsó-Fehérmegye területére eső M.-Herepeig terjedő szakasza szintén mielőbb kiépítettnék.

A bethlen—kőfarki út 10—11 km. mélyen fekvő szakasza $\frac{1}{2}$ km. hosszban 3376 korona költséggel fel lett töltve és rendezve;

a szálva—romulii törvényhatósági út átépítése 20.000 korona államsegélylyel foganatba vétetett. Ezen útvonal kamarakerületünk egyik legfontosabb útvonala, mert nagy-

részt ezen úton bonyolították le a beszterczei havasokban fekvő erdőségekből kitermelt faárúknak egyrészt a Máramarosmegye felé az államvasútak állomásaira, másrészt a Szamosvölgyi vasút Bethlen állomásáig történő fuvarozása. Szóval ez útvonalnak a forgalom céljaira való jókarban tartása igen fontos közgazdasági érdeket képvisel. Minthogy pedig a 720 ezer koronát igénylő átépítésre a törvényhatóságnak anyagi eszköz nem áll rendelkezésre, a midőn ez út egy szakaszának jókarba helyezésére engedélyezett 20 ezer korona adományozásáért az érdekeltek nevében is hálás köszönetet mondunk Nagyméltóságodnak, bátrak vagyunk ujjalag tolmácsolni azon óhajtást, hogy *ez útvonalat mielőbb állami kezelésbe venni és kiépíteni kegyeskedjék.*

A fent elősorolt útépítésen kívül felemlítjük még, hogy a tárgyalt évben végleges — vasszerkezetű — kiépítést nyert a nagyenyedi állami út átkelési szakaszán levő Enyed patak hidja 39.278 korona költséggel;

továbbá a nagyvárad—kolozsvár—brassói állami közút 220—221 km. szakaszán Torda-Aranyos és Alsó-Fehérmegyék határán a Maros folyón át vezető u. n. kutyfalvi fahíd végleges jellegű — vasszerkezettel és kőhidfókkal újjáépítése — foganatba vétetett, melynek költségei 270 ezer koronát tesznek ki.

Ha még tekintetbe vesszük azon kiadásokat is, melyeket a nyári árvizek Szolnok-Doboka megyében a megrongált utak helyreállítása érdekében okoztak és ami a 80 ezer koronát meghaladta, fényes tanúságát látjuk azon áldozatkészségnek és igyekezetnek, melyet első sorban az állam és azután az egyes törvényhatóságok erejükhöz képest kifejtettek, hogy az úthálózatok a forgalom minden felmerülő igényeinek lehetőleg megfeleljenek.

A törvényhatósági útalapok kimerülése és az útdó

behajtások körüli nehézségek miatt a tapasztalható jóindulat mellett is sok óhajítás vár azonban a megvalósulásra.

Kivánatos volna például, hogy a *mihálczfalva—vizaknai* vonal, mely Tövis és Nagyszeben között a kő- és fedanyag híjában lévő Székás mentén át képezi a legrövidebb összeköttetést, mielőbb jókarba s egy teljesen kiépített közút színvonalára emelkedjék;

továbbá a *felenyed—abrudbányai* egészben 77 kméter hosszú vonal megnyitása is, amihez még 18 km. teljesen új szakasz megépítése és 11 km. szakasz rendezése, kiépítése és műtárgyakkal való felszerelése kellene. Ezen vonalból az 1901. évben 42 km. pontig lőn az út elkészítve s az 1902. évben az 59—63 km. szakasz épült meg szabatosan a Mogos és Abrudpatakok vizválasztójáról Bucsum községbe lejtő szakasz egy része, a híres Detonata szirt körül fekvő egyik oldal völgyben való lefejlődéssel. A 42—59, valamint a 63—66 km. szakaszon az összeköttetés hiányzik. Ezt az új útvonalat némi államsegély nyérése nélkül a vármegye a saját erején csak hosszú évek során fogja megépíteni tudni.

A *magyarláros—nagybányai* út kiépítése tárgyában már évek óta hangoztatott panasz még most is kísért azon változással, hogy miután az útnak Szolnok-Dobokamegyébe eső *magyarláros—füredi* része elkészült, kivánatos lenne, hogy az út folytatása Szatmármegyében Tőkésen keresztül Nagybányáig, mielőbb megépíttessék. Ez út kiépítését az érdekeltek már többször megsürgették, minden siker nélkül, miután azonban a szatmármegyei rész jóidőben is alig járható, rossz időben pedig teljesen járhatlan, bátrak vagyunk e panasz méltányos figyelembe vételére Nagyméltóságodat ez úton újólaj felkérni.

Végül hálásan említjük meg azon intézkedést, amely az *útmesterek szakszerű kiképezéséről* kíván gondoskodni s e cél-

ból a tervbe vett 10 város sorába Kolozsvárt is, mint az előkészítő iskolák egyik székhelyét, fölvette. Az eszmét néhány év előtt Bucsy József műszaki tanácsos is fölvetette és a tanfolyam berendezésére Kolozsvárt az ipari szakiskolák építő-osztályát jelölte ki. Örülünk, hogy az eszme megvalósul. A képzett útmesterek ezután önállóan végezhetnek sok oly munkát, amelyeket csak mérnöki ellenőrzés mellett teljesíthettek.

Vasútak. Annak előrebocsátásával, hogy vasútaink üzemhosszában a tárgyalt évben mi változás sem fordult elő, az egyes vasútak forgalmáról a következőkben tehetünk jelentést:

A vasút építés és fejlődés tekintetében kamarakerületünk területén az elmúlt évben lényegesebb változások nem történtek :

Kiválóbb berendezések a következők:

1. Kolozsvár állomás valamint a felvételi épület átépítése befejeztetett, az új felvételi épület szeptember hó 12-én megnyilt.

Ezen monumentális épülettel nemcsak, hogy az utazó közönségnek minden kényelem megadatott, de a város is gazdagabb lőn egy diszes épülettel.

Tekintve, hogy ez állomáson a raktárak, rakodók s vágányok is megfelelően át lettek alakítva s kibővitve, valamint a többször kérelmezett gyalog átjáró is átlett adva a forgalomnak, több kívánni valónk nem lehet.

2. Hosszuaszó megállóhely a mult évben az összes személy, gyors, darab és kocsirakományok fel és leadására kiépítettett.

A forgalomnak ugyan még a mult évben nem adatott át, de annak megnyitása e napokban várható.

3. A marosludas—beszterczei h. é. vasút Maros-Ludas

1 sz. őrház megállóhelye, mely eddig csak személy forgalomra volt berendezve, kitérővé lett átalakítva, ahol ezentul kocsirakományu árúk fel és leadhatók lesznek. Ezen rakodónak a közforgalomba való átadása szintén rövid idő alatt várható.

A tordai s nagyenyedi raktárak kibővítése azonban az elmúlt évben nem történt meg, ezek csak a folyó 1903-ik évre vétettek tervbe.

A vasuti dijszabások tekintetében, mint legfőbbet említjük meg, a személy zóna dijszabás megváltoztatását, mely a folyó 1903. évi január 1-vel lépett életbe.

Ha nem tudnánk azt, hogy ezen változtatást fontos állam-gazdasági érdekek követelték, visszaesésnek kellene jeleznünk, mert az I. vonalszakasz menet-árainak 20%-os megdrágítása mindenesetre az utazó közönség legnagyobb százalékát sújtja.

Ugyszintén megdrágítja a közlekedést az életbe léptetett új 15—16-ik zóna is. Ennek' jogosultságát azonban kénytelenek vagyunk belátni s ellene nem is érvelünk.

Egy recompensatio e tekintetben az utazó közönségnek az, hogy az új dijszabással megengedett az utat egyszer megszakíthatni, ami különösen a vidéki városoknak fog nagy előnyére válni s az idegen forgalom növelésére szolgál.

A leghálásabban fogadja azonban az egész erdély, de leginkább a székelyföldiek azon nagybecsű intézkedést, hogy a m. kir. államvasutak csiki vonalai, legalább a 16-ik vonalszakaszban való utazásnál a fővonalakkal egységes zóna csoportba vonattak.

Egy régi jogos óhajuk teljesült ezzel a székelyeknek, kik ezen intézkedéssel közelebb hozattak a fő és székvároshoz.

Ne vegye azonban Nagyméltóságod szerénytelenségnek, hogy ha a székelyek azt kívánják, hogy ne csak a 16-ik,

hanem valamennyi zóna tekintetében egyesíttessenek a fő vonallal.

Megjelent azonkívül:

A magyar vasúti kötelék II. rész 10-ik füzeté, mely a Budapest vásárcsarnok állomásra szállítandó élelmiszerekre tartalmaz közvetlen díjtételeket.

A II-ik rész 4. füzet a Budapest és Kőbányára szállítandó élő állatokra.

Az osztrák-magyar kötelék II. rész 5-ik füzet.

Francia kötelék III. rész 2. füzet.

Bajor kötelék III. rész 2. füzet gabonára és a dél német kötelék VI-ik rész 2. füzet friss gyümölcsre.

Ezeken kívül kamaránk kerületét különösen érdeklő m. kir. államvasútak helyi dijszabásához megjelent új függelékről kell megemlékeznünk, mely szilárd vázú ketreczekben elhelyezett élő baromfi szárnyasra, butorok, erdei vetőmagvak, iparsó, szesz, szőlőkaró, sörös üvegek stb.-re tartalmaz mérsékelt díjtételeket.

Az 1903. évre megjelent díjkezdvezményi jegyzékre vonatkozólag a következőket van szerencsénk megjegyezni:

1. A 31. tétel alatt tojásra adott kedvezmény, mint a tojás exportnak Budapesten leendő összpontosítására czélzó intézkedés, a tojáskereskedők által csak örömmel fogadható s óhajtottó, hogy ezt saját előnyükre is gyakorlatba vegyék.

2. A 33. tétel alatt komlóra adott kedvezmény, komlótermelésünkre nézve lesz előnyös.

3. A gabona s lisztre kiadott többrendű kedvezmények közt sajnálattal tapasztaljuk, hogy azok közt erdélyrészi lisztre csupán egy tétel foglaltatik.

4. A 129, 130, 131, 132, 134, 141, 143, 144, 146, 147, 151 tétel alatt kőre, 161 tétel alatti gypsre érvényes díjtételek kamarakerületünket érdeklik.

5. A külfölddel szemben fennálló díjkedvezmények között reánk nézve fontos a 301 tétel alatti leölt baromfi és tojásra Bajorországba szólólag adott kedvezmény s azon intézkedés, hogy ez nagyobb mennyiséghez kötve nincs. Ily módon és mérvben óhajtanák azt tojás kereskedőink az észak német forgalomra szólólag (Hamburg, Berlin) is.

6. A mellékilletékekre nézve úgy a máv mint a h. é. vasutak vonalán engedélyezett azon újabb intézkedés igényel megemlítést, hogy az erdősítésekre gyors árúként szállított facsemeték felmentettek a túl nagy fekbér fizetési kötelezettség alól s azokra egy méltányos kedvezményes fekbér számítás állapított meg.

Általában megjegyezni bátorkodunk, hogy az utolsó díjkedvezményi jegyzékben már csak kevés oly kedvezmény van, mely mennyiséghez van kötve s melyeknek kiküszöbölését mult évi jelentésünkben bátrak voltunk javasolni — s ha csak fontos érdekek elkerülhetetlenné nem teszik — ugyanott felsorolt indokok alapján ezután is kérni fogjuk.

Elszállított a m. kir. államvasutak erdélyrészi állomásairól

	1901	1902
Tengeri	3012 kocsi	2403.
— Liszt	4381 „	4256.
Főzelék	597 „	603.
Bor	642 „	408.
Szesz	177 „	130.
Petroleum	1585 „	1778.
Ásvány viz	250 „	252.
Szén	11334 „	7293.
— Fa	57743 „	62874.
Kő	11876 „	13144.
Széna, szalma	676 „	1413.

	1901		1902
Élő állatt	9272	„	10011.
Czukorrépa	5605	„	6489.
Cser	570	„	874.
Czukor	1315	„	1134.
Sőr	267	„	202.

A vasúti kereskedelmi statisztika tekintetében ismételve azt kell jelentenünk, hogy a vasútnak nincs statisztikai összeállításuk.

Nem akarunk e tekintetben ismétlésekbe bocsátkozni, bár ezen fontos kérdés megérdemelné, hogy ismételve tárgyalassék. Minthogy azonban évi jelentésünk szűk korlátok közé van szorítva, csak arra szorítkozunk, hogy Nagyméltóságod becses figyelmét, a múlt évi jelentésünkben mondottakra illetve a kereskedelmi és iparkamarák 1902. évi jelentéseinek 681—682 lapjain foglaltakra felhívjuk.

A tárgyalt év meghozta a vasúti *személyszállítási díjak fölemelését*. Tartunk tőle, hogy ennek ellenkező hatása lesz, mint amit tőle várnak. A mi hitünk szerint a személyforgalmat a szállítási díjak drágításával fokozni nem lehet. Aztán az idő sincs szerencsésen választva. Oly inséges közgazdasági viszonyok közt, mint amelyek minden oldalról környeznek, a kísérlet csak negatív lehet. Örölnünk kell, hogy az árútarifák emelése elmaradt, de annál inkább sajnáljuk, hogy a bizonyos viszonylatokban évről-évre engedélyezve volt kedvezményes díjszabások is be lettek szüntetve, pedig kivált ez évben az erdélyi részek terménykereskedelme jó hasznát vette volna.

A *Szamosvölgyi vasút* a tárgyalt évben 463.999 útast és 207.746 tonna árút szállított, 4158 személlyel *többet* és 14.108 tonna árúval *kevesebbet*, mint az előző évben. A bevétel 1902. évben kitett 1.501.647 koronát, 35.985 koroná-

val kevesebbet, mint az 1901. évben. Az áruszállítás csökkenése egyrészt a fakereskedésnél jelzett esetre, de másrészt az árvízveszély által majdnem teljesen megszűnt termény feladásra vezethető vissza, úgy, hogy ezek tekintetbe vételével az áruszállítás is emelkedő irányzatot követett.

A *Zsibó—nagybányai* vasút az 1902. évben 46.410 útast és 17.263 tonna árút szállított, melyek után bevétele 96.033 korona volt. Ezen eredmény az 1901. évi adatokkal szembeállítva. 3969 személy és 7188 tonna áruszállítási, valamint 17.160 korona bevételi csökkenést mutat.

A *Gyulafehérvár—zalathnai* vasút 62.400 személyt és 45.700 tonna árút szállított és bevétele 173.500 koronát tett ki. Ezen vasútnál tehát lényegesebb emelkedéssel találkozunk, amennyiben az 1901. évi forgalmi adatokat a személy fuvarozás 4 ezerrel, az áruszállítás pedig 8.500-zal túlhaladja s így a bevétel is 19 800 korona többletet mutat.

A *Kis-Küküllő vasút* üzleti eredménye a következő volt: elszállított 105.600 útast és 31.100 tonna árút, melyek után 158.600 korona bevétel volt. Ez a vonal is fejlődő forgalmi eredményt mutat, mert az 1901. évi eredményekkel szemben a személy szállítás 1000 útassal, az áru fuvarozás pedig 3200 tonnával és a bevétel 3500 koronával újabb emelkedést tüntet fel a tárgyalt évben is

A *Marosludas—beszterczei* vasút forgalmi eredményei újabb csökkenést mutatnak. Elszállított ugyanis e vonal a tárgyalt évben 70.900 utast — 11.600 útassal kevesebbet — továbbá 36.200 tonna árút — 4300 tonnával kevesebbet — mint az előző évben. A folyó évi bevétele a forgalom csökkenése daczára azonban nem esett, sőt mintegy 4 ezer korona emelkedést mutat, amit Marosludas idei nagyobb gabona feladása okozott, melynek drágább fuvartétele paralizálta a kisebb tételű faküldemények elmaradását.

A *Szilágysági* vasúton a tárgyalt évben 127.600 útas és 68.900 tonna árú került elszállításra és a bevétel 370.100 koronát tett ki. A személy fuvarozás 2.400 emelkedést, az árú fuvarozás pedig 15.200 tonna csökkenést mutat. A bevételek 4.700 korona többletet eredményeztek.

A *Kolozsvári közúti vasút* a tárgyalt év május 16-án a forgalmát beszüntette, azzal az indokolással, hogy a gőzüzem a költségeket nem fedezi, a villamosüzemre való átmenetre nézve pedig a várossal még nem birt megegyezésre jutni.

A tárgyalt évben kamaránk területén sem új vasút nem nyílt meg, sem munkálatba nem vétetett egy vonal sem, sőt új vonalakra sem lőn engedély kérve. A korábbiak közül azonban 8 esetben az engedély meghosszabbítása kérelmezve lett s azt meg is kapták.

Posta-, távirda- telefon. A forgalom eszközei közt egy sincs amely zajtalanul bár, de annyira közmegelegedésre végezné feladatát, mint a *posta és távirda*. Ezt bizonyítja kerületünkben legalább az a körülmény, hogy e tekintetben nagyon kevés panasz jő hozzánk s a mely óhajtás felmerül, az csakhamar orvoslásra is talál. Örömről szolgál, hogy ez intézmény folytonos fejlődéséről tehetünk jelentést. Igazolja ezt a postahivatalok számainak folytonos szaporítása, újabb postai gyűjtőhelyek és ügynökségek létesítése.

Az 1901. évi hivatalos posta-, távirda és telefon statisztikából látjuk, hogy a területünkről felvett 13 nagyobb hivatalnál a *levélpostai* összes *küldemények* száma 6.942.866 drb. volt; az *utalványok* száma 777.755 drb. 42.691.440 korona értékben. A *postatakarék pénztárba* 494.937 korona volt *befizetve* és 409.249 koronát tett ki a *kifizetés*. A *cheque* forgalomnál a *befizetés* 15.838.271 korona s a *kifizetés* pedig 4.709.399 korona volt. A fel- és leadott *táviratok* száma

505.445 volt. A 13 posta állomás *bevétele* 754.476 korona, a távirda állomásoké pedig 107.567 volt. A statisztikában szerepelt 7 telefon állomáson 565 távbeszélő készülék volt használatba, melyből Kolozsvárra 504 esett. A távbeszélőn váltott *beszélgetések* száma 10.446 volt, melyből Kolozsvárra az összes beszélgetések 50%-nál valamivel több, vagyis 5398 esett. A telefon bevételek 69.198 koronát tettek ki. Szembetűnő a fejlődés a távbeszélő intézménynél, amely napjainkban mind jobban nélkülözhetetlenné válik, nagy hasznára ugy a közönségnek, mint közvetve a kincstárnak. Ez intézmény tárgyalt évi fejlődésében a következő eseményeket jegyeztük fel:

1902. év február 4-én volt a dési és február 6-án a besztercei távbeszélő hálózat közigazgatási bejárása;

Mező-Méhes, M.-Szengyel és M.-Záh tordaaranyosmegyei községek bevonattak a *törvényhatósági* hálózatba;

Marosujvár, Torda és Radnóth a *belföldi* hálózatba bekapcsoltattak;

mig Kolozsvár—Brassó, továbbá Kolozsvár—Torda között *helyközi* távbeszélő összeköttetés létesített s így a gyulafehérvári, nagyenyedi és tordai nyilvános távbeszélő útján nevezett városok előfizetői most már Brassóval is beszélgethetnek s ez által különösen a gyulafehérvári kereskedő körök egy régi óhajtása teljességbe ment.

A dési állomás az év végére elkészült és *nyilvános állomása* a belföldi, helyközi és törvényhatósági hálózatba is bevonatott. A besztercei állomás azonban csak ez év márczius havában nyílhatott meg.

Uj postahivatal *Harasztoson* tordaaranyosmegyei községben, *uj távirdahivatal* pedig *Bonczhida* kolozsmegyei községben nyitattott.

Postai ügynökség a tárgyalt évben Szilágybagóson, Szőke-

falván (Kis-Küküllőmegye), Magura-Rekettón (Kolozs megye), Esztény és Ispánmező (Szolnok-Dobokamegye) községekben rendeztetek be, *faluzó levélhordói* járat pedig Balavásárról Kelementelkén át Gyalakutára rendeztetett.

A postai ügynökségek kerületünkben kivétel nélkül az év közepe és inkább vége felé rendeztetek be s így azok hatásairól elegendő tapasztalat hiányában, végleges véleményt nem mondhatunk ugyan, de a rendelkezésünkre állott rövid idő alatt tett eddigi észleletek után reméljük, hogy a posta ügynökségek intézménye hazánkban is jól be fog válni.

A korábbi években szervezett és létesített *faluzó levélhordói* intézmény hatásáról azonban már örömmel jelenthetjük, hogy általában jól megfelel a hozzá fűzött várakozásoknak s a hol arra alkalmas faluzó levélhordó kapható, ez az intézmény a postahivatalt nélkülözhetővé teszi. Erre mutat legalább az a körülmény, hogy azon községek, hová faluzó levélhordó által fenntartott kézbesítő és gyűjtőjáratok lettek berendezve, postahivatal létesítéséért nem folyamodtak. Ez intézmény azonban helyesen csak ott működhetik, ahol a nép szellemi képességei a kor követelte fokra vannak fejlesztve; ellenben másutt — tapasztalat szerint — nevezetesen a románság lakta vidékeken, hol megfelelő képességű faluzó levélhordó csak ritkán található, ez az intézmény már alig válik be s az ilyen helyeken csak a valamivel költségesebb postai ügynökség képes arra, hogy a postahivatalt pótolja.

Emlékeztetés okáért legyen szabad fölemlíteni, hogy a nagy közönség egy régi óhajtása, t. i. *a telefondíjak leszállítása* még mindig teljesülésre vár. A postaintézmény csodás kifejlődésének titka a portódíjak mély leszállításában van. A siker a telefontól is kétségtelen.

A postatakarékpénztári cheque és clearing forgalom lassú

emelkedést mutat, úgy hogy kamaránk a tárgyalt évben is újólág figyelmébe ajánlta ez intézményt az érdekelt kereskedelmi világnak. Ez évben székhelyünkön semmivel a vidéken is csak 4 el emelkedett a számlatulajdonosok száma. A múlt évi 75-ről a tárgyalt évben ugyanis 79-re emelkedett a számuk, melyből Kolozsvár székhelyünkre 35 esett, a vidék 19 más helységére pedig 44. A cheque forgalomban résztvevők számának emelkedésére és általában az intézmény fejlesztése érdekében kívánatosnak tartjuk az érdekelt körök azon óhajtásának mielőbbi megvalósulását, hogy a mai 200 koronás *törzsbetét minimum*, 100 koronára *szállíttassék le* nálunk is, miként az Ausztriában már megtörtént.

Fel kell itt emlitenünk még egy más óhajtást is, amely azonban régi keletű, és ez az, hogy az utalványozás és kifizetés időtartama igen nagy, s ennél fogva a cheque-számlán váltó-fizetéseket nem lehet teljesíteni. Gondoskodni kell arról, hogy e hiányon segítve legyen és ha ez megtörténik, a cheque-forgalom rövid időn rendkívül fel fog lendülni.

Vásár-ügy. A tárgyalt évben sein csekély munkát végzett kamaránk a vásár-ügyben. Az egyes községek által kérelmezett országos és hetivásárok engedélyezése, továbbá a helypénz-dijszabályzatok megállapítása tárgyában kamaránktól bekivánt véleményezések sűrűn kerültek szőnyegre.

Ezen kívül kidolgoztuk *Kolozsvár város köveztvám-tarifáját* a miként azt a vásári forgalom és az ipar és kereskedelmi forgalom szabadsága érdekében kívánatosnak véltük. Ha sikerülne azt a reform értelmében léptetni életbe, mind a város, mind az üzletvilág érdeke sokat nyerne általa, sok panasz szünnék meg.

Az országos vásárok szaporítása ellen elfoglalt elvi álláspontunkhoz híven, a tárgyalt évben sem ajánltuk a 4 községünk által kérelmezett *új országos vásár* engedélyezését.

Ellenben a *heti vásárok* szaporítását minden alkalommal örömmel üdvözöljük és ezoknál fogva a *heti vásárért* folyamodó mind a 3 község kérésének teljesítését javasoltuk is. A vásáros községek közül a tárgyalt évben 19 községnek érkezett be kamaránkhoz új *vásári dijszabályzata* és 2 községnek *kövezetvám dijszabályzata*, amelyek tételeinek — a helyi forgalom érdekeire való különös tekintettel történő — megállapítása felett véleményt mondtunk. A kereskedelmi forgalom érdekét szolgáló *vámos hidak és kompok* közül is 4 hid és 1 komp tulajdonos által beterjesztett dijszabályzat felett, szintén volt alkalmunk véleményt nyilvánítani, továbbá 2 törvényhatóságunk által alkotott *vásári szabályrendelet* felett is.

Állatvásáraink forgalma a tárgyalt évben sűrűn előfordult vásári zárlatok miatt, a mult évi forgalommal szemben nagy visszaesést mutat. *Felhajtatott* ugyanis 572.200 drb. a mult évi 767.179 drb. felhajtással szemben. Felhajtatott pedig 361 ezer drb. szarvasmarha, 71 ezer drb. ló, 59.800 drb. sertés és 80.400 drb. juh. A felhajtásnak megfelelőleg csökkent az *eladás* is, amennyiben a tavalyi 407.450 drbbal szemben, a tárgyalt évben csak 324.200 drbot tett ki a vásáron eladott állatok száma. Az eladás és kapcsolatosan a húsfogyasztás csökkenése magyarázatot talál a húsárak rohamos emelkedésében, mely például székhelyünkön is a különféle húsneveknél átlag majdnem 50% emelkedést mutat. Ily körülmények között különösen a szegényebb néposztály, kényszerülve volt húsfogyasztását a minimumra redukálni.

Elintézészt nyert felterjesztések. Nagyméltóságodnak 1902. évi márczius hó 4-ről 15 314 sz. a. kelt leirata értelmében van szerencsénk ide iktatni az 1901. évi jelentésünk során tett javaslatainkra az év folyamán Nagyméltóságodtól leér-

kezett válaszokat, nemkülönben felsorolni azon fontosabb évközi külön felterjesztéseink tárgyát is, amelyekre nézve már birjuk magas elhatározását.

I. *Az 1901. évi közigazdasági jelentésünk felterjesztéseiből elintéztést nyertek:*

1. Azon javaslatunkra, hogy a *középületekre kiírt pályázatoknál* az olyan ajánlat, mely 20%-kal kisebb vagy nagyobb az egységáraknál, a versenynél egyszerűen mellőztessék, a kereskedelmi miniszter úr értesített, hogy a közszállítási szabályzat 25. §-ának utolsó bekezdése értelmében a legolcsóbb ajánlat a szállítás elnyerésére egymagában úgy sem jogosít s a tárczája körébe eső állami építkezéseknél az odaitélés alkalmával az ár mellett az ajánlattevőnek személyes megbízhatósága és szakképzettsége s a vidéki iparosok jogos érdekei is kellően figyelembe vétetnek. Ezek alapján kamaránk óhajtságának elvileg elég van téve, mivel ezen elvet a gyakorlatban akként alkalmazni, hogy az egységárakon bizonyos százalékon felül, vagy alul maradó árajánlatok feltétlenül mellőztessenek, sem a szabad verseny, sem állampénzügyi szempontból, de azért sem látszik lehetségesnek, mert minden évben az országra, vagy egyes vidékekre érvényes normálegységi árak megállapítását tenné szükségessé, ami — tekintve viszonyainkat — a komplikáltabb iparos munkákra nézve alig volna keresztül vihető.

2. Azon felvetett óhajtságunkra, hogy a kamarák megkeresésére a ker. kir. *iparfelügyelők* — szükség esetén még külön kiutazással is — a *kamara székhelyén kívül gyökerező ügyekben eljárjanak*, a kereskedelmi miniszter úr kijelentette, hogy az iparfelügyelői intézménynek a keresk. és iparkamarákhoz való viszonyát az iparfelügyelők szolgálatára vonatkozó 17001/1901. sz. utasítás 59. §-a részletesen körülírja. E szerint az iparfelügyelők kötelesek a keresk és

iparkamarákkal lehető sűrű érintkezést fenntartani, a kamarákat működésükben támogatni s egyáltalában oda hatni, hogy az iparügyek terén kifejtendő tevékenységüknek az illető keresk. és iparkamarával való kölcsönös érintkezés is alapját képezze.

Ennél továbbmenő kölcsönös közreműködésre, különösen pedig külfoglalkozással kapcsolatos megkeresések teljesítésére az iparfelügyelőket így általánosságban és pedig az iparfelügyelői személyzetre a tulajdonképeni hivatásából háramló egyéb teendők akadálytalan ellátása céljából fel nem hatalmazhatja.

3. A kazántulajdonosoknak a kerületi kir. iparfelügyelőkhöz *kazánpróbák megejtése iránt intézett kérvényei bélyegmentessége* tárgyában tett javaslatunkra a kereskedelmi minister a pénzügyminister úrral folytatott tárgyalások alapján kijelentette, hogy a törvényesített bélyeg és illeték szabályok kiegészítő részét képező illetéki díjjegyzék 40. tételének hatodik kikezdése alatt felvett rendelkezés értelmében, a kazánok megvizsgálása iránt benyújtott kérvények ivenként 1 korona bélyegjeggyel látandók el, minélfogva a pénzügyminister úr azokat bélyegmenteseknek nem nyilváníthatja.

4. A *gyárkémények tisztogatásának országszerte egyöntetű szabályozása* ügyében tett javaslatunkra a kereskedelmi minister úr kijelentette, hogy ily nemű szabályrendelet alkotásának szükségét fennforogni nem látja, mert a gyári kémények tisztogatásának szüksége, egyes hibás berendezésű kazántüzeléseknél, hol az elégés tökéletlen s a koromképződés ennélfogva tetemes, a léghuzam pedig elégtelen a korom kivitelére, elvéte előfordulhat ugyan, de általában véve fölösleges, minthogy az állandóan működő léghuzam a fejlődő füstöt, kormot, rendszerint eltávolítja, a hamu pedig

a róka-csatornában gyűl össze, a honnan időnként kényelmesen eltávolítható.

Rendes körülmények között a kémény tisztogatás még fűtési célokra szolgáló gőzkazánoknál sem szükséges, ahol pedig a fűtőgázok tetemes lehülésnek vannak alávetve. Egyéb fűtési berendezéseknél pedig, milyenek az égető, izzító és olvasztó kemenczék, a kéménytisztításnak szüksége egyáltalán elő nem áll, minthogy ezeknél az uralkodó magas hőfok miatt koromképződés nincs.

5. *Kolozsvárt a Monostori-úton a megyeház táján 5-ik postahivatal felállítása* tárgyában tett kérésünkre a helyi kir. postaigazgatóság a kereskedelmi minister úr rendelete alapján értesített, hogy a Monostoron volt régi posta hivatal időközben a Monostori-út és Gyár-utcza sarkára — tehát épen a kívánt helyre — lett áthelyezve s így az 5-ik postahivatal felállítását szükségesnek nem tartja.

II. *A tárgyalt év folyamán tett külön felterjesztéseink:*

1. A *kamarák feltétlen portómentessége* tárgyában tett felterjesztésünk örvendetes sikerrel járt, amennyiben a hatósági megbízás folytán magánosokkal váltott leveleink is portómenteseknek nyilvánítottak, azonban a kamarák pénz- és csomagküldeményei továbbra is portókötelesek maradtak.

2. A kamarai II. titkárok részére *kedvezményes vasúti jegy* engedélyezése iránti kérésünk vasút-pénzügyi szempontokból el lőn útasítva.

3. Az érdekelt kolozsvári kereskedő körök megkeresésére a kereskedelmi és pénzügyi minister uraknál sikeresen jártunk közben a *fogyasztási adók beszédésének* helybeli albér-lője ellen, — aki a kereskedelmi forgalomban a *bort kétszeresen*, sőt többszörösen adóztatta volt meg, — amennyiben a minister úr is határozottan a kétszeres megadóztatás ellen nyilatkozott.

4. Az inséges tengeri termés következtében szeszyárainkra szükségessé vált *tengeri és burgonya szállíthatása érdekében vasúti szállítási kedvezmény engedélyezése* iránt tett kérésünkkel elútasítottunk.

5. Az *erdélyi állomásokról kivitelre kerülő gabona és hüvelyesek*állításánál eddig élvezett 10% -os vasúti kedvezmény engedélyezése, nemkülönben *Kolozsvár állomásnak a nyers szesz küldeményekre engedélyezett kedvezményes állomások közé való felvétele* érdekében tett előterjesztéseink még jelentésünk megírásakor is válasz és így elintézés nélkül maradtak.

6. A székhelyünkön és Désen élő *cipész mesterek és segédek* részére rendezendő *szabászat tanfolyamok* engedélyezése iránti kérelmünknek hely adatott és nevezett helyeken az engedélyezett 1—1 tanfolyam meg is lőn tartva.

7. A kolozsvári *iparossegédek esti tanfolyama* érdekében tett felterjesztésünk sikerrel járt, amennyiben a költségek fedezésére Nagyméltóságod kegyes volt 150 koronát utalványozni s így a tanfolyamot megnyithattuk.

TÁRGYMUTATÓ:

	Oldal.		Oldal.
Általános rész.	1	Ló.	27
Conversió.	4	Állati termék-kereskedés. . .	28
Iparpártolási mozgalom. . . .	4	Baromfi.	28
Hadsereg felszerelése.	5	Tojás.	29
Kivándorlás.	5	Méz.	30
Rokkantság, aggkor biztosítás betegsegélyző pénztárak	7	Gyapjú.	31
Munkaközvetítés.	8	Halászat, vadászat.	31
Adóreform.	8	Hulladék kereskedés.	32
Bányatörvény.	8	Erdőtermék kereskedés. . . .	33
Gazdasági főiskola.	9	Fakereskedés.	33
Kiállítás.	9	Cserkereskedés.	39
Mezőgazdaság.	10	Iparálladékban változás. . .	40
Aratási eredmény.	11	Házalókereskedés.	41
Búza termés.	11	Gyár alakulások.	41
Rozs „	12	Iparos felolvasások.	44
Árpa „	13	Strike mozgalmak.	44
Zab „	13	Fürdőügy.	44
Tengeri „	14	Ásványvíz kereskedés. . . .	44
Kendermag termés.	14	Gépsegély.	46
Bab, hüvelyesek.	14	Állami kedvezmények. . . .	47
Heremag.	15	Hadsereg ellátása.	47
Árúraktár	15	Közszállítás.	47
Vetőmagvizsgáló állomás.	15	Kazánügy.	49
Vasúti szállítási kedvez- mény termékekre.	16	Munkás közvetítés.	50
Kereskedelmi növények. . . .	17	Vasárnapi munkaszünet. . . .	50
Komló.	17	Munkakiállítás.	52
Dohány.	18	Tudósító iroda.	53
Kertészeti termények	19	Ipartestületek.	53
Gyümölcs kereskedés.	19	Szakoktatás.	54
Borkereskedés.	20	Kereskedelmi akadémia. . . .	54
Borvizsgáló bizottság.	22	Felső kereskedelmi iskola. . .	57
Vegykisérleti állomás.	22	Kereskedő tanoncziskola. . . .	58
Állatkereskedés.	22	Női keresk. tanfolyam.	58
Szarvarmarha.	24	Keresk. segítők esti tan- folyama.	60
Sertés.	25	Ipari szakoktatás.	61
Júh.	26	Női ipariskola	65

	Oldal.		Oldal.
Alsófoku iparoktatás.	66	Szeszgyártás.	101
„ keresk. és ipar- iskolák	69	Sörgyártás.	103
Szabászati tanfolyamok	70	Eczetgyártás.	105
Iparos segédek esti szak- tanfolyama.	71	Szikvizgyártás.	106
Betegsegélyző pénztárak.	71	Likörgyártás.	107
Óstermelés, bányászat.	74	Tésztanemű gyártás.	107
Sóbányászat.	75	Vajgyártás.	108
Kőszén bányászat.	77	Élesztőgyártás.	108
Kén bányászat.	78	Közbághid.	109
Vas bányászat.	78	Jégygyártás.	109
Ipari termelés	79	Dohánygyártás.	109
Sodronyszövés.	79	Ásványszappangyártás.	109
Lakatosárúgyár.	80	Azotinyártás.	110
Acetylen gázfejlesztő készü- lékek gyártása.	80	Szénkéngyártás.	110
Gazdasági és más gépek gyártása.	80	Tintagyártás.	111
Kőbánya.	82	Szódagyártás.	111
Gypszgyártás.	83	Villamossági ipar.	111
Mésztermelés.	85	Gázgyártás.	112
Kályhagyártás.	85	Acetylen gáz gyártás	112
Aszfalt, cement.	87	Gyufagyártás.	113
Fa és csontipar.	87	Vegykészítményekgyártása	114
Fűrészárúk.	87	Kenkövand gyártás.	114
Fésűs ipar.	89	Építő ipar.	115
Bőrgyártás.	89	Könyvnyomdászat.	116
Timár ipar.	90	Házi ipar.	118
Kötött árúk	91	Műhimzési tanfolyamok.	119
Len-, kender- gyapjúszővő- ipar	92	Kézmű- és rövidárú keresk	120
Fehérnemű, ágynemű ké- szítés.	93	Végeladás.	121
Keztyűgyártás.	93	Fogyasztási szövetkezetek.	121
Kalapos ipar.	95	Czégjegyzés.	121
Czipész és csizmadia ipar.	96	Csődügy.	122
Szabászati tanfolyamok.	97	Keresk. utazók.	122
Papír ipar.	97	Kartellek.	123
Cellulose gyártás.	97	Vámhivatal.	124
Papír gyár.	98	Pénz- és hitelügy.	125
Papirlemez gyár.	100	Hitelszövetkezetek.	129
Malomipar.	100	Biztosítás ügy.	130
		Útak.	131
		Vasútak.	135
		Posta, távirida, távbeszélő.	141
		Vásárügy.	144
		Fölterjesztéseink elintézése.	145

